



URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE



**Ludność i gospodarstwa domowe  
w województwie zachodniopomorskim.  
Stan i struktura społeczno-ekonomiczna**

**Narodowy Spis Powszechny  
Ludności i Mieszkań 2011**

SZCZECIN 2014

## **ZESPÓŁ REDAKCYJNY**

PRZEWODNICZĄCY:	Dominik Rozkrut
REDAKTOR GŁÓWNY:	Renata Wronkowska
CZŁONKOWIE:	Anna Bilka, Agnieszka Brzezińska, Aniela Litke, Magdalena Mojsiewicz, Janina Ofiarska, Dagmara Pawlikowska, Małgorzata Radlińska, Bernadeta Wasilewska, Magdalena Wegner, Maria Witek
SEKRETARZ:	Ewa Kacperczyk
OPRACOWANIE PUBLIKACJI:	Ewa Kacperczyk, Elżbieta Klimaszewska, Katarzyna Korzonek Beata Rzymek
NALICZENIE TABLIC:	Ewelina Niewiadomska, Kamil Sokół
TŁUMACZENIE:	Katarzyna Kijo
SKŁAD KOMPUTEROWY:	Karolina Miedźwiecka, Ewelina Niewiadomska

ISBN 978-83-88718-91-5

**Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego  
prosimy o podanie źródła**

Publikacja dostępna na <http://www.stat.gov.pl/szczec>

---

Druk: Urząd Statystyczny w Olsztynie,  
10-959 Olsztyn, ul. Kościuszki 78/82

Nakład: 110 egz.

Cena: 20,00 zł

## PRZEDMOWA

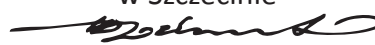
Przekazuję Państwu kolejne opracowanie, zawierające wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, który został przeprowadzony w dniach 1 kwietnia – 30 czerwca 2011 r.

Opracowanie zawiera szczegółową charakterystykę ludności według źródeł utrzymania w powiązaniu z cechami demograficznymi i społeczno-ekonomicznymi, takimi jak: wiek, płeć, poziom wykształcenia oraz aktywność ekonomiczna. Uwzględnia również informacje o liczbie i strukturze osób niepełnosprawnych według płci i wieku, miejsca zamieszkania, stanu cywilnego, poziomu wykształcenia, źródeł utrzymania oraz aktywności ekonomicznej tej zbiorowości osób. Zaprezentowano także dane o rodzajach źródeł utrzymania gospodarstw domowych (w tym z osobami niepełnosprawnymi).

Publikacja składa się z uwag ogólnych, które przedstawiają cel spisu i jego zakres tematyczny, podstawy prawne oraz zasady i formy upowszechniania wyników, uwag metodycznych zawierających definicje pojęć i stosowane klasyfikacje, części analitycznej oraz części tabelarycznej. W tablicach przeglądowych przedstawiono porównanie wyników spisów 2002 i 2011. Szczegółowe dane z NSP 2011 w postaci tablic korelacyjnych oraz przekrojowych obrazujących porównanie terytorialne, zawarto na dołączonej płycie CD.

Wszystkie publikacje z wynikami spisu ludności i mieszkań dostępne są w wersji książkowej, a także w wersji elektronicznej na płycie CD oraz na stronie internetowej Urzędu pod adresem: [www.szczecin.stat.gov.pl](http://www.szczecin.stat.gov.pl).

Wyrażam przekonanie, że niniejsza publikacja będzie cennym źródłem danych z NSP 2011, dotyczących ludności i gospodarstw domowych w województwie zachodniopomorskim.

Dyrektor  
Urzędu Statystycznego  
w Szczecinie  
  
dr Dominik Rozkrut

Szczecin, czerwiec 2014 r.

## FOREWORD

I hereby hand over a subsequent edition of a publication presenting results of the National Census Of Population and Housing which was conducted between 1st April and 30th June 2011.

It includes detailed characteristics of the population by sources of livelihood linked with demographic as well as social and economic features such as age, sex, education level and economic activity. Information concerning the number and structure of the disabled persons by sex, age, place of residence, marital status, education level, sources of livelihood and economic activity of this population was also taken into account. Data on the types of livelihood sources of households (including the ones with the disabled persons) is also presented.

The publication is composed of general notes, which present the objective of the Census, its thematic scope, legal basis, rules and forms of disseminating its results, methodological notes including definitions of terms and used classifications, analytical part, and tables. Review tables feature a comparison of results of Censuses conducted in 2002 and 2011. Detailed data from the Census of 2011 as correlation and cross-section tables presenting territorial comparisons are included on an attached CD.

All publications with results of the National Census of Population and Housing are available in a printed version as well as in an electronic form on a CD and on the website of the Statistical Office: *www.szczecin.stat.gov.pl*.

I believe that the following publication will be a valuable source of data from the National Census of Population and Housing 2011 concerning the population and households in Zachodniopomorskie Voivodship.

Director  
of the Statistical Office  
in Szczecin



*Dominik Rozkrut, Ph.D.*

Szczecin, June 2014

# SPIS TREŚCI

<b>PRZEDMOWA .....</b>	<b>3</b>
<b>UWAGI OGÓLNE.....</b>	<b>7</b>
1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011 .....	7
2. Podstawowe cele spisu .....	8
3. Zakres tematyczny spisu .....	8
4. Źródła danych .....	9
5. Badanie pełne.....	10
6. Badanie reprezentacyjne .....	10
7. Spis osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osób bezdomnych .....	11
8. Spis próbny .....	12
9. Spis kontrolny .....	12
10. Formularze wykorzystywane w spisie 2011.....	12
11. Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu .....	13
12. Publikowanie wyników NSP 2011 .....	14
13. Uwagi techniczne.....	14
<b>UWAGI METODYCZNE .....</b>	<b>15</b>
1. Pojęcia i definicje spisowe .....	15
2. Metody zastosowane w opracowaniu wyników spisu .....	29
<b>WYNIKI BADAŃ - SYNTEZA .....</b>	<b>31</b>
1. Źródła utrzymania ludności .....	31
2. Osoby niepełnosprawne .....	54
3. Źródła utrzymania gospodarstw domowych .....	87
<b>TABLICE PRZEGLĄDOWE</b>	
1. Ważniejsze dane o ludności i źródłach utrzymania .....	93
2. Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania i powiatów w latach 2002 i 2011 .....	94
3. Ważniejsze dane o osobach niepełnosprawnych .....	95
4. Osoby niepełnosprawne według płci, miejsca zamieszkania oraz powiatów .....	96

## CONTENTS

<b>FOREWORD .....</b>	<b>4</b>
<b>GENERAL NOTES .....</b>	<b>7</b>
1. Legal basis, date and scope of the National Census of Population and Housing 2011 .....	7
2. Main objectives of the Census.....	8
3. Thematic scope of the Census.....	8
4. Sources of data .....	9
5. Full-scale survey .....	10
6. Sample survey .....	10
7. Census of persons in collective accommodation establishments and homeless persons	11
8. Pilot census.....	12
9. Post-enumeration survey.....	12
10. Forms used in the 2011 Census.....	12
11. Methods and forms of disseminating census results .....	13
12. Publishing results of the 2011 Census .....	14
13. Technical notes .....	14
<b>METHODOLOGICAL NOTES.....</b>	<b>15</b>
1. Census terms and definitions .....	15
2. Methods used in compiling survey results .....	29
<b>SURVEY RESULTS – SYNTHESIS .....</b>	<b>31</b>
1. Sources of livelihood of population.....	31
2. Disabled persons .....	54
3. Sources of livelihood of households.....	87
<b>REVIEW TABLES</b>	
1. Major data on population and sources of livelihood.....	93
2. Households by main sources of livelihood and counties in the years 2002 and 2011 .....	94
3. Major data on disabled persons .....	95
4. Disabled persons by sex, place of residence and counties .....	96

# UWAGI OGÓLNE

## 1. Podstawa prawna, termin i zakres spisu ludności i mieszkań 2011

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce w 2011 r. był pierwszym spisem realizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej **w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. według stanu w dniu 31 marca 2011 r., o godz. 24.00.**

Ramy tematyki spisu ludności i mieszkań w 2011 r., zakres, formę, tryb, granice obowiązków statystycznych i dobrowolności udziału w badaniach określiła Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. (Dz. U. z 26 marca 2010 r. nr 47, poz. 277) wraz z aktami wykonawczymi do ustawy oraz Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. U. UE. L. z dnia 13.08.2008 r. Nr 218).

Spis ludności 2011 obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w budynkach, mieszkaniach, obiektach zbiorowego zakwaterowania i innych zamieszkałych pomieszczeniach niebędących mieszkaniami.

W Polsce dotychczasowa praktyka spisowa opierała się na tradycyjnym sposobie przeprowadzania spisów, który polegał na angażowaniu rachmistrzów spisowych, odwiedzających wszystkie zamieszkane jednostki i zapisujących uzyskane bezpośrednio od respondentów informacje na formularzach spisowych, dostępnych w formie papierowej. Następnie dane z formularzy były rejestrowane oraz już w formie elektronicznej podlegały dalszemu opracowaniu. Taka organizacja spisu okazała się jednak bardzo kosztowna i pracochłonna. Z tego względu Polska zdecydowała się w spisie 2011 na odejście od tradycyjnej metody na rzecz metody mieszanej, polegającej na połączeniu danych z rejestrów i systemów informacyjnych z danymi pozyskiwanymi w badaniach statystycznych – bezpośrednio od respondentów.

Komisja Europejska przygotowując podstawy prawne przeprowadzania spisów na obszarze UE wzięła pod uwagę dynamiczny rozwój systemów administracyjnych i rozwiązań informatycznych wykorzystywanych przy wyborze metody spisu. W przepisach Rozporządzenia PE i Rady Nr 763/2008 określone zostały szczegółowo źródła, które mogą być wykorzystywane dla pozyskania danych statystycznych dla potrzeb spisu. W szczególności są to:

- a) tradycyjne spisy powszechne,
- b) spisy powszechne oparte na danych z rejestrów administracyjnych,
- c) połączenie tradycyjnych spisów powszechnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- d) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi,
- e) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- f) połączenie spisów powszechnych w oparciu o dane z rejestrów administracyjnych z badaniami reprezentacyjnymi oraz tradycyjnymi spisami powszechnymi,
- g) odpowiednie badania oparte na próbie rotacyjnej (tzw. „kroczący” spis powszechny).

Rozporządzenie nr 763/2008 jest pierwszym aktem prawnym na skalę międzynarodową, który traktuje równorzędnie różne podejścia do przeprowadzania spisów ludności i mieszkań w krajach członkowskich UE.

## 2. Podstawowe cele spisu

Podstawowe cele Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 r. można sprecyzować następująco:

1. Zaspokojenie potrzeb informacyjnych kraju, zwłaszcza zebranie informacji, których nie można uzyskać z innych źródeł;
2. Dostarczenie informacji na poziomie jednostek podstawowego podziału administracyjnego kraju;
3. Możliwie szeroka charakterystyka zmian, jakie zaszły w okresie 2002-2011 w podstawowych strukturach demograficzno-społecznych ludności, gospodarstw domowych i rodzin oraz zmian w wielkości i standardzie zasobów mieszkaniowych;
4. Zebranie informacji niezbędnych do zabezpieczenia potrzeb międzynarodowych Unii Europejskiej oraz ONZ;
5. Aktualizacja bazy do budowy operatów losowania do badań reprezentacyjnych prowadzonych poprzez obserwacje gospodarstw domowych.

## 3. Zakres tematyczny spisu

Przy ustalaniu zakresu przedmiotowego spisu ludności i mieszkań 2011 została przeprowadzona analiza wykorzystania wyników poprzedniego spisu oraz analiza nowych potrzeb informacyjnych. Brano również pod uwagę możliwości pozyskania tych informacji z innych źródeł, przede wszystkim z systemów informacyjnych administracji publicznej, a także konieczność zachowania w czasie pełnej porównywalności danych oraz zobowiązania międzynarodowe określone w rozporządzeniu nr 763/2008.

W 2008 r. zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w których zbierano uwagi i zaopiniowanie na dane spisowe od urzędów centralnych i terenowych, samorządów, ośrodków badawczych, organizacji narodowościowych i instytucji wyznaniowych.

### **W wyniku tych prac ustalono następujące tematy badawcze:**

1. Geograficzna charakterystyka ludności – miejsce przebywania, miejsce zamieszkania w okresie międzyspisywym i przyczyny jego zmiany;
2. Demograficzna charakterystyka osób – płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny), kraj urodzenia, w tym rodziców, obywatelstwo;
3. Gospodarstwa domowe i rodziny: wielkość i skład gospodarstwa domowego i rodziny, rodziny biologiczne i zrekonstruowane, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie;
4. Wykształcenie – poziom wykształcenia, kontynuacja nauki; rodzaj szkoły, dziedzina i kierunek kształcenia,
5. Migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym badanie emigracji Polaków, emigracji zarobkowej, reemigracji oraz imigracji cudzoziemców do Polski;
6. Dzietność kobiet;



7. Narodowość i język;
8. Wyznanie (przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego);
9. Niepełnosprawność prawna i biologiczna;
10. Ekonomiczna charakterystyka osób, w tym:
  - bieżąca aktywność ekonomiczna: pracujący w pracy głównej i dodatkowej, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących;
  - stała aktywność ekonomiczna dla pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych;
  - dojazdy do pracy;
11. Główne i dodatkowe źródło utrzymania osób;
12. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego, samodzielność gospodarowania i zamieszkania.

Integralną częścią spisów ludności w polskiej praktyce są spisy mieszkań i budynków, w których są zlokalizowane mieszkania. Zebrane podczas spisu informacje umożliwiają wyznaczanie potrzeb mieszkaniowych, wynikających zarówno z fizycznego braku mieszkań, jak również z powodu konieczności wymiany istniejących zasobów lub zasobów nie nadających się do remontu.

**Z zakresu tematyki mieszkaniowej ujęto w spisie następujące zagadnienia:**

1. Rodzaj zamieszkanym pomieszczeń;
2. Charakterystyka mieszkań, w tym:
  - mieszkania zamieszkane według rodzaju zajmowania mieszkania, własności mieszkania, wielkości mieszkania, w tym: liczba izb z wyszczególnieniem pokoi, pomieszczeń kuchennych i innych izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania;
  - mieszkania niezamieszkane dodatkowo charakteryzowane według przeznaczenia oraz przyczyny niezamieszkania.
3. Charakterystyka budynków z zamieszkanymi lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok wybudowania;
4. Informacje o tytule prawnym do zajmowanego mieszkania.

#### **4. Źródła danych**

Powszechny spis ludności i mieszkań 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, w odróżnieniu od wszystkich dotychczasowych spisów, które były przeprowadzane metodą tradycyjną z ewentualnym włączeniem badań reprezentacyjnych, rozszerzających zakres badanych w spisie tematów.

Dane dla spisu 2011 były pozyskiwane ze źródeł administracyjnych – rejestrów i systemów informacyjnych – oraz zbieranie bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego oraz tzw. badania pełnego. Oprócz tego przeprowadzone zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne. Zastosowane rozwiązania miały przede wszystkim zmniejszyć koszty spisu oraz obciążenie osób objętych spisem, przy jednoczesnym zachowaniu dobrej jakości wyników spisu.

W ustawie o NSP 2011 przyjęte zostało założenie jak najszerzego wykorzystania systemów

informacyjnych administracji publicznej, jako źródeł danych dla potrzeb spisu, co w konsekwencji oznaczało, że informacje przewidziane do zebrania w trakcie spisu pobrane zostały przede wszystkim z dostępnych źródeł administracyjnych, a następnie wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego oraz do utworzenia operatu adresowo – mieszkaniowego do losowania próby do badania reprezentacyjnego, a także jako bezpośrednie źródło danych spisowych<sup>1</sup>.

## 5. Badanie pełne

Badanie zostało przeprowadzone drogą internetową – każda osoba mogła dokonać spisu bezpośrednio na specjalnie dla niej przygotowanym formularzu, tj. poprzez weryfikację danych pozyskanych z rejestrów administracyjnych i systemów informacyjnych.

W wyniku szczegółowego przeanalizowania pozyskanych z rejestrów danych, połączono zebrane informacje tworząc wykaz podmiotowy (wykaz osób) do przeprowadzenia badania spisowego. Uzyskane dane zostały użyte do wygenerowania podpowiedzi w ankietach spisowych i przyspieszenia w ten sposób gromadzenia informacji od respondentów (ankieta zawierała 16 pytań – tzw. „formularz krótki”). Z metody internetowego spisania się skorzystało ok. 10% ludności podlegającej spisowi. Dane osób, które nie spisały się przez Internet (nie zostały też objęte badaniem reprezentacyjnym lub spisem w obiektach zbiorowego zakwaterowania lub badaniem bezdomnych) zostały wygenerowane na bazie informacji dostępnych w źródłach administracyjnych (rejestrach i systemach informacyjnych). Korzystanie z danych administracyjnych było związane z koniecznością wdrożenia procedur normalizacji, synchronizacji oraz walidacji. Przede wszystkim wyodrębnione zostały rejestry i systemy informacyjne, które zawierały dane referencyjne.

Podstawowym źródłem informacji na temat budynków i mieszkań w NSP 2011 była tzw. baza budynków. Została ona utworzona w wyniku połączenia danych pozyskanych w ramach NSP 2002, badań statystycznych min. dotyczących wydanych pozwoleń na budowę oraz budynkach mieszkalnych i mieszkaniach w budynkach niemieszkalnych oddanych do użytkowania oraz Elektronicznej Karty Budynku (EKB), za pomocą której każdy podmiot zarządzający lub administrujący budynkami przekazał informacje dotyczące wybranych cech i parametrów poszczególnych budynków wielomieszkaniowych.

## 6. Badanie reprezentacyjne

Przeprowadzone w ramach spisu 2011 badanie reprezentacyjne, dostarczyło danych, których nie można było pozyskać z rejestrów i systemów informacyjnych. Badanie zostało przeprowadzone na próbie losowej ok. 20% mieszkań w skali kraju. Jednostką losowania było mieszkanie, a dokładniej jego adres. Zbiór mieszkań, który stanowił podstawę do losowania próby został przygotowany w postaci odpowiedniego operatu losowania z „głębokim” warstwowaniem. Z uwagi na fakt, że przyjęta została zasada jednostopniowego losowania mieszkań, zastosowany schemat losowania oraz alokację próby w poszczególnych powiatach (we wszystkich poprzednich spisach w badaniach reprezentacyjnych towarzyszących tym spisom stosowano losowanie dwustopniowe) – wspomniany operat wymagał szczególnego przygotowania.

1 Szersze informacje o źródłach danych wykorzystywanych dla potrzeb spisu zostały przedstawione w rozdziale I publikacji „Raport z wyników. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”, GUS, Warszawa 2012.

2 Przygotowanie operatu losowania, schemat losowania oraz alokacja próby zostały szerzej opisane w Rozdziale 1 publikacji „Metodologia spisu ludności i mieszkań 2011 – wybrane aspekty”. Ponadto przewiduje się wydanie specjalnej publikacji poświęconej w całości metodologii.

**W efekcie do badania reprezentacyjnego wylosowano ponad 2 744 tys. mieszkań spośród prawie 13,5 mln mieszkań znajdujących się w operacie losowania. Mieszkania były losowane z każdej z prawie 70,5 tys. warstw, zaś wielkość próby w poszczególnych warstwach wahała się od niemal 6% do ponad 49 %.**

Zakres tematyczny badania reprezentacyjnego w NSP 2011 uwzględniał sześć dużych obszarów tematycznych:

- ludność i jej charakterystyka demograficzno-społeczna,
- aktywność ekonomiczna,
- migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności,
- narodowość i wyznanie,
- gospodarstwa domowe i rodziny,
- oraz budynki i mieszkania.

W ramach tych obszarów można wyróżnić 15 tematów badawczych. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym zawierał ponad 120 pytań. Respondenci odpowiadali – przeciętnie na 70-80 pytań, w zależności od płci, wieku respondenta, jego mobilności i aktywności zawodowej.

Badanie reprezentacyjne w zdecydowanej większości zostało przeprowadzone metodą bezpośredniego wywiadu rachmistrzów z mieszkańcami wylosowanego mieszkania (metoda CAPI), ale respondenci mogli także spisać się sami przez Internet – z takiej możliwości skorzystało ok. 2% osób.

## **7. Spis osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osób bezdomnych**

W trakcie trwania spisu zebrano informacje o osobach przebywających powyżej 3 miesięcy w **obiekтах zbiorowego zakwaterowania**, czyli w budynkach zajętych przez jeden odrębny zakład, świadczący usługi: opiekuńczo-wychowawcze, opiekuńczo-lecznicze, obiekty związane z pracą lub nauką (domy studenckie, internaty, hotele pracownicze), bądź inne, w którym to obiekcie zamieszkuje/przebywa zwykle większa liczba osób. Dane zostały pozyskane od właścicieli, administratorów lub zarządców obiektów przy wykorzystaniu specjalnej aplikacji internetowej.

**Badanie osób bezdomnych** przeprowadzono w dniach 15-16 kwietnia 2011 r. – przy współpracy z Pomorskim Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności.

Osoby bezdomne spisywane były przez rachmistrza na aplikacji mobilnej, w miejscu ich przebywania wskazanym przez pracowników gminnych biur spisowych w porozumieniu z placówkami udzielającymi pomocy bezdomnym. Zostały spisane osoby, które wieczór i noc w momencie spisu spędzały poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo, w miejscach ich przebywania takich jak: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ogródki działkowe, ulice, bunkry, lasy i parki, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, śmietniki, wagony i bocznic kolejowe, ogrzewalnie itp. Osoby bezdomne przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania typu: schroniska, noclegownie i inne instytucje dla bezdomnych – zostały spisane przez administratorów tych obiektów.

## 8. Spis próbny

Spis próbny przeprowadzany był w okresie od dnia 1 kwietnia do 31 maja 2010 r., według stanu na dzień 31 marca 2010 r. o godz. 24<sup>00</sup>.

Jednostki podziału terytorialnego (gminy), w których był realizowany spis próbny, zostały dobrane celowo, biorąc pod uwagę ich zróżnicowanie pod względem gęstości zaludnienia, występujących specyficznych cech terenu, ludności tam zamieszkałej i ich warunków mieszkaniowych. Na terenie wybranych gmin zostały spisane wszystkie zamieszkane budynki i mieszkania oraz osoby według zasad przyjętych do spisu powszechnego. Sprawdzone zostały rozwiązania metodologiczne i organizacyjne planowane do zastosowania w spisie powszechnym. Ze szczególnym uwzględnieniem zbadane zostały poszczególne metody badania oraz techniki zbierania danych, w tym efektywność samospisu internetowego i ankietowania telefonicznego. Równie ważne znaczenie miało przetestowanie aplikacji do formularza elektronicznego oraz sprawność pozyskiwania danych na przenośnych urządzeniach elektronicznych.

## 9. Spis kontrolny

W dniach od 1 do 11 lipca 2011 r. przeprowadzony został spis kontrolny do NSP 2011. Celem spisu kontrolnego 2011 było sprawdzenie kompletności przeprowadzonego spisu, poprawności danych uzyskanych w spisie oraz zgodności tych danych ze stanem faktycznym.

Spośród 2 744 tys. mieszkań, które wcześniej zostały wylosowane do badania reprezentacyjnego wylosowano 80 tys. mieszkań, w których przebywała przynajmniej jedna osoba z przypisanym numerem telefonu stacjonarnego lub komórkowego. Spisem kontrolnym objęto wszystkie mieszkania, w których respondenci dokonali samospisu przez Internet, mieszkania zostały spisane bezpośrednio przez rachmistrzów spisowych lub spisane telefonicznie – przez ankieterów, jak i takie, w których badanie reprezentacyjne – z różnych powodów – nie zostało przeprowadzone.

Spis kontrolny został przeprowadzany przez ankieterów poprzez telefon (metodą CATI). Formularz do spisu kontrolnego zawierał 14 pytań.

## 10. Formularze wykorzystywane w spisie 2011

W spisie 2011 wykorzystywano dwa rodzaje formularzy, dostępnych wyłącznie w formie elektronicznej. Formularz długi, o szerokim zakresie tematycznym z dużą liczbą pytań (ponad 120 pytań), stosowany był w badaniu reprezentacyjnym, natomiast formularz krótki (16 pytań) znalazł zastosowanie w badaniu pełnym, przede wszystkim w celu aktualizacji danych pozyskiwanych do spisu z rejestrów i systemów informacyjnych. Formularze elektroniczne były dostępne w trybie *on-line*, a dodatkowo formularz krótki – także w trybie *off-line*. Formularze zostały przygotowane w wersji aplikacji na urządzenia przenośne typu *handheld* – dla ankietera/rachmistrza w celu przeprowadzenia bezpośredniego wywiadu. Elementem aplikacji elektronicznej były słowniki funkcjonujące przy pytaniach w poszczególnych obszarach tematycznych: edukacji, aktywności ekonomicznej, kraju obywatelstwa i urodzenia, migracji, przynależności narodowo-etnicznej, języka i wyznania. Przy niektórych słownikach istniała możliwość swobodnego zapisu słownego. Dodatkowo w części adresowej formularzy elektronicznych podłączony był słownik TERYT.

Odrębne, uproszczone formularze elektroniczne były opracowane dla badania osób bezdomnych oraz osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

W ramach spisu 2011 przeprowadzono także pełne badanie ludności w 86 gminach, wstęp-

nie wytypowanych na podstawie wyników spisu 2002. Kryterium do wyróżnienia tych gmin był co najmniej 10% udział osób należących do mniejszości narodowej lub etnicznej w liczbie mieszkańców gminy w 2002 r. Dla osób zamieszkałych lub przebywających w tych gminach w wylosowanych mieszkaniach wypełniany był formularz długi, zaś w pozostałych mieszkaniach – formularz krótki. Pytania o przynależność narodowo-etniczną oraz o język używany w kontaktach domowych zostały włączone do obu formularzy, m.in. także z tego powodu, że w żadnym z systemów administracyjnych nie występowała informacja o narodowości, możliwa do wykorzystania w spisie ludności. Dane z tego badania mają duże znaczenie dla opracowania wyników spisu w obszarze narodowości i języka, zwłaszcza w zakresie ustalania tzw. gmin mniejszościowych.

## 11. Sposoby i formy upowszechniania wyników spisu

W upowszechnianiu wyników spisu ludności i mieszkań 2011 będą wykorzystywane następujące sposoby:

- publikacje tabelaryczno-analityczne oraz analityczne,
- udostępnianie danych na nośnikach informatycznych,
- udostępnianie danych przez Internet,
- Bank Danych Lokalnych (BDL),
- tematyczne (dziedzinowe) bazy danych, np. baza DEMOGRAFIA,
- bezpośredni dostęp do wyników informacji statystycznych – w Analitycznej Bazie Mikrodanych (ABM).

Większość działań związanych z opracowaniem i udostępnianiem wyników spisu odbywa się w ramach systemu ABM. Dla użytkowników wewnętrznych będzie to pełny dostęp, także do danych jednostkowych (nieidentyfikowalnych) ze spisu 2011, natomiast dla użytkowników zewnętrznych dostęp będzie standaryzowała specjalna aplikacja.

Można wyróżnić trzy główne procesy obsługiwane przez system ABM, tj. przetwarzanie danych, analizę danych oraz udostępnianie danych. Zakłada się, że w ramach procesu udostępniania danych w systemie ABM będą realizowane:

- przygotowanie produktów do udostępniania,
- zarządzanie udostępnianymi produktami,
- monitorowanie i analiza zapytań użytkowników.

Narzędziem wykorzystywanym do obsługi systemu ABM jest SAS, aczkolwiek istnieje możliwość łączenia wyników przygotowanych poza ABM, np. w aplikacji SPSS czy w arkuszu kalkulacyjnym Excel. Ważną funkcję ABM w ramach udostępniania danych będzie pełnił moduł wspierający monitorowanie i analizę potrzeb informacyjnych użytkowników w zakresie danych spisowych. Informacje zwrotne uzyskane dzięki wprowadzeniu tego modułu mogą być wykorzystane do modyfikacji kierunków upowszechniania wyników spisu.

W zależności od sposobu upowszechniania wyników spisu stosowane będą różne formy ich prezentacji jako:

- dane zagregowane w tablicach predefiniowanych ogólnodostępnych,
- dane tworzone przez użytkowników na bazie mikroagregatów,
- dane opracowywane przez statystyków na zamówienie,
- wyniki prac analitycznych prowadzonych na danych w kostkach OLAP lub na zbiorze

- danych jednostkowych nieidentyfikowalnych,
- graficzna prezentacja danych (wykresy, kartogramy),
- wizualizacja wyników spisu z zastosowaniem narzędzi GIS przez portal geostatystyczny (PGS).

Różnorodne formy upowszechniania danych spisowych, a w szczególności bogaty zestaw tablic publikowanych oraz tablic predefiniowanych, dostępnych w systemie ABM oraz w innych bazach – powinny zabezpieczać podstawowe potrzeby na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym szerokiego grona użytkowników wyników spisu. Obiekty predefiniowane tzn. agregaty oraz kostki wielowymiarowe będą stanowiły podstawowe źródło danych dla odbiorców zewnętrznych, ale także wewnętrznych. Zakłada się bowiem, że naliczenie ok. 90% tablic statystycznych powinno być możliwe, w oparciu o przygotowane uprzednio agregaty w kostkach OLAP.

Bardziej „wyedukowani” od strony informatycznej użytkownicy wyników spisu będą mieli możliwość samodzielnego naliczania prostych tablic korelacyjnych, poprzez dostęp do ABM oraz do Podsystemu Metadanych. Dostęp do baz danych będzie uwzględniał zasadę ochrony danych osobowych; prezentowane dane nie mogą być identyfikowalne. Natomiast tablice wymagające przetwarzania danych (naliczania) według indywidualnych specjalnych zamówień odbiorców, obejmują nietypowe przekroje terytorialne, szerszą korelację danych statystyki.

## 12. Publikowanie wyników NSP 2011

Publikacje tabelaryczno-analityczne przewidziane do wydania można ująć w dwóch następujących grupach:

- ogólnokrajowe (z danymi dla kraju, regionów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich – oraz województw);
- regionalne (z danymi dla województwa, podregionów, powiatów z wyróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich, a także ważniejszymi informacjami dla gmin w każdym z województw).

Publikacje z wynikami NSP 2011 wydane dotychczas przez Urząd:

1. Raport z wyników w województwie zachodniopomorskim.
2. Ludność w województwie zachodniopomorskim. Stan i struktura demograficzno-społeczna.
3. Zamieszkane budynki w województwie zachodniopomorskim.
4. Mieszkania w województwie zachodniopomorskim.
5. Aktywność ekonomiczna ludności w województwie zachodniopomorskim.
6. Ludność i gospodarstwa domowe w województwie zachodniopomorskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna

## 13. Uwagi techniczne

Wszystkie tablice zawarte w części tabelarycznej zostały opracowane w formacie Excel i w takiej postaci są dostępne na płycie CD.

W tablicach, zarówno w tekście jak i w części tabelarycznej, wprowadzono automatyczne zaokrąglenia, co niekiedy może powodować drobne rozbieżności w sumowaniu danych na wyższych poziomach agregacji.

# UWAGI METODYCZNE

## 1. DEFINICJE I POJĘCIA SPISOWE

W tej części publikacji zostały przedstawione definicje pojęć niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu w zakresie **ludności, osób niepełnosprawnych, gospodarstw domowych** (w tym gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi).

### LUDNOŚĆ

Na podstawie wyników NSP 2011 zostały wyodrębnione następujące kategorie ludności:

1. Ludność faktycznie zamieszkała.
2. Rezydenci (ludność rezydująca).

**We wszystkich tablicach publikacji informacje dotyczą kategorii ludności faktycznie zamieszkałej** – dalej określanej jako „ludność”.

**Ludność faktycznie zamieszkała (ludność faktyczna).** Kategoria ta, z punktu widzenia mieszkańców gminy, tj. najmniejszej jednostki podziału administracyjnego kraju – obejmuje następujące grupy:

- 1. Osoby mieszkające stale (stali mieszkańcy)** – są to osoby, które w spisie zadeklarowały, że dana gmina jest ich stałym miejscem zamieszkania (bez względu czy są tam zameldowane na pobyt stały czy nie) oraz – w momencie spisu:
  - a) były obecne (mieszkały w gminie),
  - b) były nieobecne, ale ich nieobecność trwała krócej niż 3 miesiące,
  - c) były nieobecne dłużej niż 3 miesiące, ale ich nieobecność wynikała z powodu:
    - przebywania w zakładzie karnym lub śledczym,
    - pobytu za granicą.
- 2. Osoby przebywające czasowo dłużej niż 3 miesiące.** Dotyczy osób, które w spisie zadeklarowały, że ich stałym miejscem zamieszkania jest inna gmina w kraju, natomiast w miejscu/gminie spisania przebywały czasowo (dłużej niż 3 miesiące) z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja, przebywanie w domu opieki.

Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas zamierzony.

Do kategorii ludności faktycznej danej gminy nie były zaliczane osoby przybyłe z zagranicy na pobyt czasowy, tj. takie, które nie posiadały stałego pobytu w Polsce (pozwolenia na osiedlenie się). Kategoria nie ujmuje też stałych mieszkańców danej gminy, którzy w momencie spisu przebywali poza gminą dłużej niż 3 miesiące z przyczyn innych niż faktyczna). Analogicznie wyodrębniana jest ludność faktyczna dla poszczególnych miejscowości.

**Ludność rezydująca (rezydenci).** Do rezydentów z punktu widzenia mieszkańców gminy zalicza się:

- a) stałych mieszkańców, z wyjątkiem osób przebywających poza miejscem zamieszkania (gminą) przez okres co najmniej 12 miesięcy – bez względu na ich miejsce przebywania (w kraju czy za granicą). Wyjątek stanowią polscy dyplomaci na placówkach oraz żołnierze stacjonujący na zagranicznych misjach wojskowych, którzy – mimo przebywania za

granicą – zostali zaliczeni do stałych mieszkańców Polski (zgodnie z rekomendacjami EKG ONZ oraz Unii Europejskiej),

b) osoby mieszkające czasowo w gminie przez okres co najmniej 12 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju lub z zagranicy (cudzoziemcy bez stałego pobytu w Polsce).

Jako kryterium przemieszczania się ludności przy wyodrębnianiu kategorii rezydentów przyjęto (podobnie jak dla ludności faktycznej): naukę, pracę, warunki rodzinne i mieszkaniowe, leczenie i rehabilitację, pobyt w domu opieki. Oznacza to, że osoby przebywające w zakładach karnych czy aresztach – bez względu na czas nieobecności – są zaliczane do rezydentów miejscowości, w których zamieszkiwali przed jej „przymusowym” opuszczeniem.

## WIEK

Wiek osób – określony liczbą lat ukończonych – ustalono poprzez porównanie pełnej daty urodzenia z datą przeprowadzenia spisu (tzw. dniem krytycznym, tj. 31 marca 2011 roku).

## EKONOMICZNE GRUPY WIEKU

Przez ludność **w wieku produkcyjnym** rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet – 18-59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność w wieku **mobilnym**, tj. w wieku 18-44 lata i **niemobilnym**, tj. mężczyźni – 45-64 lata, kobiety – 45-59 lat. Przez ludność **w wieku nieprodukcyjnym** rozumie się ludność **w wieku przedprodukcyjnym**, tj. do 17 lat oraz ludność **w wieku poprodukcyjnym**, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.

## STAN CYWILNY

Ze względu na przepisy prawa obowiązujące w poszczególnych krajach – wyznaczające dolną granicę wieku umożliwiającego zawieranie związków małżeńskich – w spisach ludności przyjęto określanie stanu cywilnego dla osób będących w wieku 15 lat i więcej.

### Stan cywilny prawny

Stan cywilny prawny osób definiuje się jako prawny status danej osoby w zakresie stanu małżeńskiego w myśli prawa danego kraju (*status de jure*). Zgodnie z prawem polskim występują cztery kategorie stanu cywilnego:

- kawaler, panna – osoby, które nigdy nie pozostawały w prawnym związku małżeńskim,
- żonaty, zamężna – osoby, których związek małżeński został zawarty zgodnie z prawem świeckim,
- wdowiec, wdowa – osoby, których prawne małżeństwo przestało istnieć z powodu śmierci współmałżonka,
- rozwiedziony, rozwiedziona – osoby, których małżeństwo zostało rozwiązane orzeczeniem sądu.

Osoby, w stosunku do małżeństwa których sąd orzekł separację z prawnego punktu widzenia – w dalszym ciągu pozostają w stanie małżeńskim.



## **POZIOM WYKSZTAŁCENIA**

Jest to najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie lub formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły niezależnie od trybu jej ukończenia (dziennie, wieczorowo, zaocznie czy eksternistycznie). Informacje o poziomie wykształcenia pozyskiwane były dla wszystkich osób w wieku 13 lat i więcej.

W NSP 2011 w porównaniu do spisu 2002 klasyfikacja poziomów wykształcenia została poszerzona o dwie pozycje: absolwentów posiadających dyplom ukończenia kolegium (na poziomie szkoły policealnej) oraz absolwentów szkół gimnazjalnych.

### **Klasyfikacja poziomów wykształcenia**

#### **Wykształcenie wyższe:**

- 1 – dotyczy osób ze stopniem naukowym: doktora, doktora habilitowanego, profesora,
- 2 – z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym, uzyskanym po ukończeniu studiów drugiego stopnia (uzupełniających magisterskich) lub jednolitych studiów magisterskich,
- 3 – z tytułem zawodowym: inżyniera, licencjata, dyplomowanego ekonomisty, uzyskanym po ukończeniu studiów pierwszego stopnia (licencjackich, inżynierskich).

#### **Dyplom ukończenia kolegium:**

- 4 – dotyczy absolwentów kolegiów nauczycielskich i nauczycielskich kolegiów języków obcych (z wyjątkiem organizowanych w ramach szkoły wyższej) oraz absolwentów kolegiów pracowników służb społecznych. Do tej kategorii należy zaliczyć również osoby, które ukończyły studium nauczycielskie.

#### **Wykształcenie policealne:**

- 5 – z maturą, pomaturalne – dotyczy osób, które posiadają dyplom (świadectwo) ukończenia szkoły pomaturalnej, do której przyjęcie było uwarunkowane posiadaniem świadectwa dojrzałości (matury),
- 6 – bez matury – dotyczy osób, które posiadają dyplom (świadectwo) ukończenia szkoły policealnej, do której przyjęcie było uwarunkowane posiadaniem świadectwa ukończenia szkoły średniej.

#### **Wykształcenie średnie:**

- 7 – zawodowe z maturą – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo dojrzałości (maturę) w szkole średniej zawodowej (technikum, technikum uzupełniającym, liceum zawodowym, liceum technicznym, szkole artystycznej II stopnia),
- 8 – zawodowe bez matury – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo ukończenia szkoły średniej zawodowej (technikum, technikum uzupełniającego, liceum zawodowego, liceum technicznego, szkoły artystycznej II stopnia),
- 9 – ogólnokształcące z maturą – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo dojrzałości (maturę) uzyskane w liceum ogólnokształcącym lub w liceum profilowanym lub ukończyły gimnazjum przed 1932 rokiem (*osoby, które ukończyły gimnazjum w latach 1932-1948 (4-letnie) sklasyfikowano w poziomie podstawowym*),
- 10 – ogólnokształcące bez matury – posiadają osoby, które otrzymały świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego lub liceum profilowanego.

**Wykształcenie zasadnicze zawodowe:**

11 – dotyczy osób, które posiadają świadectwo ukończenia: szkoły zawodowej (zasadniczej szkoły zawodowej lub rolniczej, szkoły przemysłowej, gimnazjum zawodowego itp.), szkoły przysposobienia zawodowego lub rolniczego, korespondencyjnego kursu rolniczego wyłącznie o poziomie zasadniczej szkoły zawodowej oraz szkoły mistrzów.

**Wykształcenie gimnazjalne:**

12 – posiadają osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia gimnazjum (gimnazja zaczęły funkcjonować w roku szkolnym 1999/2000). Ponadto do tej kategorii zalicza się absolwentów specjalnych szkół przysposabiających do pracy.

**Wykształcenie podstawowe (ukończone):**

13 – dotyczy osób posiadających świadectwo ukończenia: szkoły podstawowej (przed wojną powszechną) niezależnie od tego, ile klas liczyła (sześć, osiem, czy dawniej cztery), kursów dla pracujących w zakresie szkoły podstawowej, szkoły artystycznej I stopnia, realizującej jednocześnie program szkoły podstawowej.

**Wykształcenie podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego:**

14 – dotyczy osób, które uczą się w szkole podstawowej, uczyły się w szkole podstawowej, lecz jej nie ukończyły, bądź nigdy nie uczęszczały do szkoły.

**AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI**

W spisie zastosowano definicje aktywności ekonomicznej ludności zalecane przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Unii Europejskiej (Eurostat). Zgodnie z tymi zaleceniami przedmiotem badania był fakt wykonywania pracy, czyli wykonywanie, posiadanie bądź poszukiwanie pracy, a nie formalna sytuacja zawodowa osób badanych w okresie badanego tygodnia – tj. od 25.03 do 31.03.2011 r. Przyjęta kolejność wyodrębniania poszczególnych kategorii ludności w wieku 15 lat i więcej gwarantuje zaklasyfikowanie każdej osoby tylko do jednej z trzech kategorii: pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo.

**Ludność aktywna zawodowo** obejmuje wszystkie osoby uznane za pracujące lub bezrobotne zgodnie z definicjami podanymi poniżej.

**Do pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia (25-31 marca 2011 r.):

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

**Klasyfikacja statusu zatrudnienia** wyróżnia następujące kategorie pracujących:

**Pracownicy najemni**

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, umowa-zlecenie, umowa o dzieło, powołanie, wybór lub mianowanie) w jednostkach państwowych, spółdzielniach, jednostkach organizacji społecznych, politycznych i związków zawodowych, w jednostkach prywatnych (również u osób fizycznych) i w indywidualnych gospodarstwach rolnych,

- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- uczniów (oraz osoby przebywające na praktykach), z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymują wynagrodzenie,
- osoby zatrudnione w rodzinnym gospodarstwie rolnym bądź rodzinnej działalności gospodarczej i jednocześnie otrzymujące za wykonywaną pracę ustalony zarobek lub dochód (niekoniecznie w formie pieniężnej) – niezależnie od związku z gospodarstwem domowym użytkownika gospodarstwa rolnego czy właściciela rodzinnej działalności gospodarczej (np. syn systematycznie pomagający swojemu ojcu w pracy w gospodarstwie rolnym i otrzymujący za to ustalone wynagrodzenie, powinien być traktowany jako pracownik najemny, a nie jako pomagający członek rodziny).

**Pracujący na własny rachunek** – do tych osób zalicza się:

- właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców indywidualnych gospodarstw rolnych pracujących w tych gospodarstwach,
- członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych,
- agentów we wszystkich systemach agencji,
- osoby prowadzące własną działalność gospodarczą poza rolnictwem (zarejestrowaną lub niezarejestrowaną),
- osoby, którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako 1-osobowy podmiot gospodarczy.

**Pomagający członkowie rodzin** – osoby, które bez umownego – ustalonego wcześniej – wynagrodzenia pomagały w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej, w tym również w prowadzeniu gospodarstwa rolnego i wykonywały tę pracę w badanym tygodniu.

**Pracodawcy** – to osoby pracujące na własny rachunek, które w badanym tygodniu zatrudniały przynajmniej 1 pracownika najemnego.

**Pracujący na własny rachunek niezatrudniający pracowników.**

**Bezrobotni** są to osoby w wieku 15-74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- 1) w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- 2) aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania, aby znaleźć pracę w okresie od 1 do 31 marca,
- 3) były zdolne/gotowe podjąć pracę w tygodniu badanym i następnym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

**Ludność bierną zawodowo** stanowią osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne tzn. osoby, które w badanym tygodniu:

- nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne/gotowe do jej podjęcia w okresie od 1 do 14 kwietnia,
- nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Pracujący i bezrobotni tworzą razem kategorię **aktywnych zawodowo**.

## ŹRÓDŁA UTRZYMANIA

W spisie powszechnym ustalano główne i dodatkowe źródło utrzymania dla poszczególnych osób oraz odrębnie dla gospodarstw domowych. Informacje o źródłach dochodów, z których pochodziły środki na finansowanie konsumpcyjnych i innych życiowych potrzeb osób dotyczyły całego roku (12 miesięcy) poprzedzającego moment spisu. Ustalano je niezależnie od stanu aktywności ekonomicznej osób.

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność można podzielić na dwie podstawowe kategorie: ludność posiadająca własne źródła utrzymania (w wieku 15 lat i więcej) i ludność utrzymywaną. Do ludności utrzymywanej zaliczono wszystkie osoby niezależnie od wieku nieposiadające własnych źródeł dochodów.

**Główne źródło utrzymania osoby** jest to źródło przynoszące jej największy zarobek lub dochód. Jeżeli osoba miała w ciągu roku poprzedzającego spis tylko jedno źródło dochodów – było ono jednocześnie jej głównym, a zarazem wyłącznym źródłem utrzymania.

Za **dotkowne źródło utrzymania** uważa się źródło najważniejsze spośród wszystkich pozostałych po wyodrębnieniu głównego źródła utrzymania, czyli przynoszące dochód drugi pod względem wysokości.

W spisie 2011 wyróżniono następujące grupy źródeł utrzymania:

- dochody (zarobki) z pracy osobiście wykonywanej niezależnie od charakteru zatrudnienia,
- inne dochody pochodzące z własności lub z wynajmu,
- niezarobkowe źródło (w tym emerytury, renty, zasiłki),
- pozostałe źródła osobno niewymienione,
- pozostawanie na utrzymaniu.

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność dzieli się na dwie kategorie:

- posiadający własne źródła utrzymania, do których zaliczono osoby utrzymujące się z dochodów uzyskiwanych w ciągu całego roku poprzedzającego moment spisu: z pracy osobiście wykonywanej, z niezarobkowych źródeł, a także z wynajmu lub z własności,
- utrzymywani, tj. osoby, dla których pozostawanie na utrzymaniu jest źródłem utrzymania. Osobom pozostającym na utrzymaniu wskazany był również rodzaj głównego źródła osoby utrzymującej: dochody z pracy, niezarobkowe źródło, dochody z wynajmu lub własności.

### Klasyfikacja źródeł utrzymania

#### Praca:

- **praca najemna w sektorze publicznym** – dla osób utrzymujących się z dochodów z pracy najemnej w jednostkach, stanowiących własność państwową (Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych) lub własność samorządu terytorialnego oraz własność mieszaną z przewagą własności Skarbu Państwa, osób prawnych, własności państwowej lub samorządowej;
- **praca najemna w sektorze prywatnym** – dla osób utrzymujących się z dochodów z pracy najemnej w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą i będących własnością krajową, zagraniczną lub mieszaną, osób fizycznych (w zakładach, przedsiębiorstwach, również w indywidualnych gospodarstwach rolnych) lub inną oraz własnością np. spółek, przedsiębiorstw zagranicznych, spółdzielni, partii politycznych, fundacji, organizacji wyznaniowych;

- **praca na rachunek własny poza rolnictwem** – dla osób utrzymujących się z prowadzenia własnej działalności gospodarczej (zarejestrowanej lub niezarejestrowanej), tj. prowadzących zakłady (przedsiębiorstwa) przemysłowe, budowlane, handlowe, hotelowe, lecznice medyczne, lecznice weterynaryjne, zakłady usługowe (różnych branż), szkoły, teatry, przedszkola, żłobki, itp. a także osobom wykonującym wolne zawody, np. lekarzom, również lekarzom weterynarii, prawnikom, artystom, pisarzom, a także osobom, którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako 1-osobowy podmiot gospodarczy. Do pracujących na rachunek własny poza rolnictwem należy zaliczyć agentów we wszystkich systemach agencji. Do utrzymujących się z pracy na rachunek własny należy zaliczyć także: pomagających – systematycznie i bez umownego wynagrodzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej poza rolnictwem – członków rodziny;
- **praca na rachunek własny w rolnictwie** – dla osób utrzymujących się z pracy w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej) związanej z produkcją roślinną i zwierzęcą, tj. użytkownikom (niezależnie czy są właścicielami, dzierżawcami czy też użytkują grunty z innego tytułu), a także właścicielom zwierząt gospodarskich. Również osobom utrzymującym się z prowadzenia działalności usługowej związanej z rolnictwem, np. nawożenie pól, opryski upraw, obsługa systemów irygacyjnych, sztuczne unasiennianie zwierząt, usługi pasterskie, usługi w zakresie leśnictwa lub łowiectwa. Do utrzymujących się z pracy na rachunek własny w rolnictwie (w tym w rodzinnym gospodarstwie rolnym) należy zaliczyć także pomagających systematycznie i bez umownego wynagrodzenia członków rodziny. Odpowiedź tę również zaznaczyć członkom rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielni kółek rolniczych oraz członkom spółek cywilnych w rolnictwie.

#### **Inne dochody:**

- **z wynajmu** – dla osób uzyskujących dochody z wynajmu mieszkania, pokoi, budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, garażu itp. W opracowaniach wyników NSP 2011 (jeżeli nie zaznaczono inaczej) dochód z wynajmu wyodrębniony jest jako oddzielna pozycja lub grupowany jest razem z pracą na rachunek własny poza rolnictwem. Uzasadnieniem dla przyjęcia takiego rozwiązania jest fakt traktowania dochodów z wynajmu jako pochodzących z prowadzonej działalności gospodarczej. Poprzednio źródło to zaliczane było do niezarobkowych źródeł;
- **z własności** – dla osób utrzymujących się z dochodów z tytułu oddanych w dzierżawę gruntów rolnych, dochodów z lokat kapitałowych (z obrotu akcjami, obligacjami, zysków kapitałowych itp.), z odsetek z oszczędności i udziału w zyskach przedsiębiorstw (dywidend).

**Niezarobkowe źródło:**

- **emerytura (pracownicza, kombatancka, rolna)** – dla osób utrzymujących się ze wszystkich rodzajów emerytur przyznanych z tytułu pracy lub ubezpieczenia, w kraju lub za granicą;
- **renta strukturalna** – dla osób, które przekazały gospodarstwo rolne i zaprzestały prowadzenia działalności rolniczej. Renta strukturalna wypłacana jest nie dłużej niż do osiągnięcia 65 roku życia przez beneficjenta;
- **renta z tytułu niezdolności do pracy, renta inwalidzka** – dla osób otrzymujących świadczenia (stałe lub okresowe) uzyskane na podstawie orzeczenia komisji lekarskich (odpowiedniego organu orzekającego) o całkowitej lub częściowej utracie zdolności do wykonywania pracy, jak również dla osób utrzymujących się ze świadczenia rehabilitacyjnego, renty szkoleniowej, renty powypadkowej;
- **renta rodzinna (wdowia, sieroca)** – dla osób utrzymujących się z dochodów ze świadczenia przyznanego uprawnionym członkom rodziny po śmierci współmałżonka, rodzica lub innej osoby oraz zagranicznych rent rodzinnych. Rentę przyznaną na dzieci poniżej 15 lat należy uznać jako źródło utrzymania osoby wychowującej te dzieci;
- **renta socjalna** – dla osób utrzymujących się ze świadczenia przyznanego na skutek całkowitej niezdolności do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia lub przed ukończeniem 25 roku życia, w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub wyższej;
- **zasiłek dla bezrobotnych** – dla osób utrzymujących się ze świadczenia przyznanego osobom zarejestrowanym w powiatowych urzędach pracy na określony czas trwania bezrobocia;
- **świadczenia i zasiłki przedemerytalne** – dla osób utrzymujących się z takich świadczeń. Występować mogą o nie osoby, które łącznie spełniają określone warunki: utrata pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, wiek, staż dotychczasowej pracy, rejestracja w urzędzie pracy. Świadczenie przyznane jest na czas określony tzn. do osiągnięcia przez beneficjenta wieku emerytalnego;
- **świadczenia pomocy społecznej** – dla osób utrzymujących się ze świadczenia przyznanego osobom, które ze względu na niskie dochody, często zły stan zdrowia, wiek jak również trudną sytuację rodzinną nie w stanie funkcjonować bez dodatkowej pomocy.

**Pozostałe źródła dochodów osobno niewymienione** – dla osób utrzymujących się z dochodów ze źródeł innych niż wymienione w pozycjach powyżej np. alimenty od osób prywatnych, stypendium naukowe, sportowe.

**Na utrzymaniu** – dla osób pozostających na utrzymaniu innych osób posiadających własne źródła dochodów.

**NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ**

**Osoba niepełnosprawna** to osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

Przez czynności zwykłe (podstawowe) dla danego wieku należy rozumieć:

- dla niemowląt – prawidłową reakcją na bodźce zewnętrzne (płacz, uśmiech, właściwe gesty i odruchy),
- dla dzieci w wieku przedszkolnym – zdolność brania udziału w grach i zabawach w grupie rówieśników,
- dla dzieci w wieku szkolnym – uczęszczanie do szkoły oraz uczestnictwo we wszystkich rodzajach obowiązkowych zajęć,
- dla osób w wieku aktywności zawodowej – pracę zawodową, naukę lub prowadzenie gospodarstwa domowego,
- dla osób w wieku starszym – podstawową samoobsługę przy czynnościach higienicznych, zakupach, przyrządzaniu posiłków itp.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na 3 podstawowe grupy:

- **osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie**, tj. takie, które posiadają odpowiednie orzeczenie/a wydane przez organ do tego uprawniony i równocześnie mają (odczuwają) ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku,
- **osoby niepełnosprawne prawnie**, tj. takie, które posiadają odpowiednie orzeczenie/a wydane przez organ do tego uprawniony,
- **osoby niepełnosprawne tylko biologicznie**, tj. takie, które takiego/ich orzeczenia/ orzeczeń nie posiada/ją, ale odczuwa/ją ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku.

Rozróżnia się 3 stopnie ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych: **całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną**. We wszystkich przypadkach chodzi o stany długotrwałe, tj. takie, które **trwają** lub przewiduje się, że **będą trwałe** 6 miesięcy lub dłużej.

**Czas trwania ograniczonej zdolności** wykonywania zwykłych czynności został podzielony wg następujących grup:

- od 6 miesięcy do 1 roku,
- od 1 roku do 5 lat,
- od 5 lat do 10 lat,
- 10 lat lub dłużej.

**Klasyfikacja grup schorzeń i chorób**, które powodują ograniczenie zwykłych czynności życiowych:

- uszkodzenia i choroby narządu ruchu,
- uszkodzenia i choroby narządu wzroku,
- uszkodzenia narządu słuchu,
- schorzenia układu krążenia,
- schorzenia neurologiczne,
- inne schorzenia osobno nie wymienione.

## GOSPODARSTWA DOMOWE

W NSP 2011 gospodarstwa domowe ustalane były w mieszkaniach wylosowanych do badania reprezentacyjnego.

Do wyodrębnienia gospodarstw domowych zastosowano kryterium „wspólnego utrzymywania się”, tj. **ekonomiczną koncepcję wyodrębniania gospodarstw domowych**.

**Gospodarstwo domowe** definiowane jest jako zespół osób (spokrewnionych lub nie-spokrewnionych) wspólnie zamieszkujących i utrzymujących się. Wspólnota utrzymywania członków danego zespołu decydowała o tym, czy w danym mieszkaniu występowało jedno, czy też więcej gospodarstw domowych. Osoba mieszkająca samotnie lub mieszkająca z innymi osobami, ale utrzymująca się oddzielnie tworzy odrębne – jednoosobowe – gospodarstwo domowe.

W każdym gospodarstwie domowym wyodrębniano „**reprezentanta**” gospodarstwa domowego wobec którego ustalano relacje pokrewieństwa/powinowactwa wszystkich pozostałych członków gospodarstwa domowego.

Przy wyborze reprezentanta kierowano się następującymi zasadami:

- gdy mieszkanie zajmuje tylko jedna osoba, ona jest reprezentantem;
- gdy mieszkanie zajmują małżonkowie/partnerzy z dziećmi lub bez dzieci, reprezentantem należy wybrać jednego z małżonków/partnerów;
- gdy mieszkanie zajmuje rodzic z dzieckiem/dziećmi, reprezentantem jest rodzic;
- gdy mieszkanie zajmuje rodzina trzypokoleniowa – należy wybrać osobę ze średniego pokolenia;
- gdy żaden z powyższych warunków nie jest spełniony, reprezentantem może zostać dowolna osoba dorosła mieszkająca w tym mieszkaniu.

Wykorzystując informacje o pozycji osoby w gospodarstwie domowym oraz liczbie osób w gospodarstwie wyodrębniono następujące **typy gospodarstw domowych**:

- rodzinne
  - jednorodzinne
  - dwurodzinne
  - trzy i więcej rodzinne
- nierodzinne
  - jednoosobowe
  - wieloosobowe

### Pokoleniowe grupy wieku

W gospodarstwach domowych wyróżniono grupy pokoleniowe: osoby młode (w przedziale wieku 0-29 lat), w średnim wieku (30-59 lat) i starsze (w wieku 60 lat i więcej).

### Rodzina

Rodziny w spisach wyodrębnia się spośród osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego.



**Rodzina (biologiczna)** w spisie definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci.

Wyróżnia się następujące typy rodzin:

- małżeństwo bez dzieci
- małżeństwo z dziećmi
- partnerzy bez dzieci
- partnerzy z dziećmi
- matka z dziećmi
- ojciec z dziećmi.

**Rodzina pełna** jest to rodzina z obojgiem rodziców (naturalnych lub innych) z dziećmi, natomiast **rodzina niepełna** jest to rodzina z jednym tylko rodzicem i dziećmi, tzn. samotna matka z dziećmi lub samotny ojciec z dziećmi.

## ŹRÓDŁA UTRZYMANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Źródła utrzymania gospodarstw domowych wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez członków gospodarstwa w ciągu 12 miesięcy poprzedzających spis, wnoszonych do wspólnego budżetu gospodarstwa domowego i są odzwierciedleniem sytuacji ekonomicznej osób tworzących wspólnotę. Dla określenia głównego źródła utrzymania decydujące znaczenie miał rodzaj przeważającego dochodu osiąganego przez poszczególnych członków danego gospodarstwa domowego.

**Główne źródło utrzymania** gospodarstwa domowego jest to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

**Dodatkowym źródłem utrzymania** jest drugie pod względem wysokości łącznego dochodu; przeznaczonego na potrzeby gospodarstwa domowego jako całości i **źródło to nie może być zaliczane do tej samej kategorii co główne.**

Dla określenia głównego i dodatkowego źródła utrzymania gospodarstw domowych użyto identycznej klasyfikacji jak dla źródeł utrzymania osób.

### Klasyfikacja źródeł utrzymania

#### Praca:

- **praca najemna w sektorze publicznym** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów z pracy najemnej w jednostkach, stanowiących własność państwową (Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych) lub własność samorządu terytorialnego oraz własność mieszaną z przewagą własności Skarbu Państwa, osób prawnych, własności państwowej lub samorządowej;
- **praca najemna w sektorze prywatnym** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów z pracy najemnej w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą i będących własnością krajową, zagraniczną lub mieszaną,

osób fizycznych (w zakładach, przedsiębiorstwach, również w indywidualnych gospodarstwach rolnych) lub inną oraz własnością np. spółek, przedsiębiorstw zagranicznych, spółdzielni, partii politycznych, fundacji, organizacji wyznaniowych;

- **praca na rachunek własny poza rolnictwem** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z prowadzenia własnej działalności gospodarczej (zarejestrowanej lub niezarejestrowanej), tj. prowadzących zakłady (przedsiębiorstwa) przemysłowe, budowlane, handlowe, hotelowe, lecznice medyczne, lecznice weterynaryjne, zakłady usługowe (różnych branż), szkoły, teatry, przedszkola, żłobki, itp. a także osobom wykonującym wolne zawody, np. lekarzom, również lekarzom weterynarii, prawnikom, artystom, pisarzom, a także osobom, którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako 1-osobowy podmiot gospodarczy. Do pracujących na rachunek własny poza rolnictwem należy zaliczyć agentów we wszystkich systemach agencji. Do utrzymujących się z pracy na rachunek własny należy zaliczyć także: pomagających – systematycznie i bez umownego wynagrodzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej poza rolnictwem – członków rodziny oraz osoby uzyskujące dochody z wynajmu mieszkania, pokoi, budynków mieszkalnych i niemieskalnych, garażu itp. W opracowaniach wyników NSP 2011 (jeżeli nie zaznaczono inaczej) dochód z wynajmu wyodrębniony jest jako oddzielna pozycja lub grupowany jest razem z pracą na rachunek własny poza rolnictwem. Uzasadnieniem dla przyjęcia takiego rozwiązania jest fakt traktowania dochodów z wynajmu jako pochodzących z prowadzonej działalności gospodarczej;
- **praca na rachunek własny w rolnictwie** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z pracy w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej) związanej z produkcją roślinną i zwierzęcą, tj. użytkownikom (niezależnie czy są właścicielami, dzierżawcami czy też użytkują grunty z innego tytułu), a także właścicielom zwierząt gospodarskich. Również osobom utrzymującym się z prowadzenia działalności usługowej związanej z rolnictwem, np. nawożenie pól, opryski upraw, obsługa systemów irygacyjnych, sztuczne unasiенianie zwierząt, usługi pasterskie, usługi w zakresie leśnictwa lub łowiectwa. Do utrzymujących się pracy na rachunek własny w rolnictwie (w tym w rodzinnym gospodarstwie rolnym) należy zaliczyć także pomagających systematycznie i bez umownego wynagrodzenia członków rodziny. Do grupy tej zaliczono również członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielni kółek rolniczych oraz członków spółek cywilnych w rolnictwie.

#### **Niezarobkowe źródło:**

- **emerytura (pracownicza, kombatancka, rolna)** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze wszystkich rodzajów emerytur przyznanych z tytułu pracy lub ubezpieczenia, w kraju lub za granicą;
- **renta strukturalna** – dla gospodarstw domowych, których członkowie przekazali gospodarstwo rolne i zaprzestali prowadzenia działalności rolniczej. Renta strukturalna wypłacana jest nie dłużej niż do osiągnięcia 65 roku życia przez beneficjenta;
- **renta z tytułu niezdolności do pracy, renta inwalidzka** – dla gospodarstw domowych, których członkowie otrzymują świadczenia (stałe lub okresowe) uzyskane na podstawie

orzeczenia komisji lekarskich (odpowiedniego organu orzekającego) o całkowitej lub częściowej utracie zdolności do wykonywania pracy, jak również dla osób utrzymujących się ze świadczenia rehabilitacyjnego, renty szkoleniowej, renty powypadkowej;

- **renta rodzinna (wdowia, sieroca)** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów ze świadczenia przyznanego uprawnionym członkom rodziny po śmierci współmałżonka, rodzica lub innej osoby oraz zagranicznych rent rodzinnych. Rentę przyznaną na dzieci poniżej 15 lat należy uznać jako źródło utrzymania osoby wychowującej te dzieci;
- **renta socjalna** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze świadczenia przyznanego na skutek całkowitej niezdolności do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia lub przed ukończeniem 25 roku życia, w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub wyższej;
- **zasiłek dla bezrobotnych** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze świadczenia przyznanego osobom zarejestrowanym w powiatowych urzędach pracy na określony czas trwania bezrobocia;
- **świadczenia i zasiłki przedemerytalne** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z takich świadczeń. Występować mogą o nie osoby, które łącznie spełniają określone warunki: utrata pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, wiek, staż dotychczasowej pracy, rejestracja w urzędzie pracy. Świadczenie przyznane jest na czas określony tzn. do osiągnięcia przez beneficjenta wieku emerytalnego;
- **świadczenia pomocy społecznej** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze świadczenia przyznanego ze względu na niskie dochody, często zły stan zdrowia, zaawansowany wiek, jak również trudną sytuację rodzinną, osobom, które nie są w stanie funkcjonować bez dodatkowej pomocy.

**Dochody z własności** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów z tytułu oddanych w dzierżawę gruntów rolnych, dochodów z lokat kapitałowych (z obrotu akcjami, obligacjami, zysków kapitałowych itp.), z odsetek z oszczędności i udziału w zyskach przedsiębiorstw (dywidend).

**Pozostałe źródła dochodów osobno nie wymienione** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów ze źródeł innych niż wymienione w pozycjach powyżej, np. alimenty od osób prywatnych, stypendium naukowe, sportowe.

**Na utrzymaniu** – oznacza to, że osoby tworzące gospodarstwo spełniają warunek wspólnego zamieszkiwania, natomiast nie posiadają własnych źródeł dochodu, bądź posiadane środki są niewystarczające i pozostają wyłącznie lub głównie na utrzymaniu osób spoza ich gospodarstwa.

## GRUPY SPOŁECZNO-EKONOMICZNE GOSPODARSTW DOMOWYCH

Informacje o źródłach utrzymania gospodarstw (wyłącznym lub głównym i dodatkowym) służą do sklasyfikowania gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych.

- **gospodarstwa pracowników** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z dochodów z pracy najemnej,
- **gospodarstwa pracujących na rachunek własny poza rolnictwem** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pracy na rachunek własny, tj. z prowadzenia działalności gospodarczej (poza użytkowaniem gospodarstwa rolnego), łącznie z dochodami z wynajmu,

- **gospodarstwa pracujących na rachunek własny w rolnictwie** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pracy na rachunek własny w rolnictwie,
- **gospodarstwa emerytów** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z emerytury,
- **gospodarstwa rencistów** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z renty,
- **gospodarstwa utrzymujące się z innych niezarobkowych źródeł,**
- **pozostałe gospodarstwa** – gospodarstwa utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pozostałych źródeł, z dochodów z własności, pozostające na utrzymaniu oraz o nieustalonym źródle utrzymania.

## GOSPODARSTWA DOMOWE Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

Kryterium wyodrębniającym te gospodarstwa z ogółu gospodarstw domowych jest deklaracja przez przynajmniej jednego z członków gospodarstwa domowego całkowitego lub poważnego ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych dla swojego wieku i/lub posiadanie odpowiedniego, aktualnego orzeczenia wydanego przez organ do tego uprawniony.

**Osoba niepełnosprawna** to osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

Przez czynności zwykłe (podstawowe) dla danego wieku należy rozumieć:

- dla niemowląt – prawidłową reakcją na bodźce zewnętrzne (płacz, uśmiech, właściwe gesty i odruchy),
- dla dzieci w wieku przedszkolnym – zdolność brania udziału w grach i zabawach w grupie rówieśników,
- dla dzieci w wieku szkolnym – uczęszczanie do szkoły oraz uczestnictwo we wszystkich rodzajach obowiązkowych zajęć,
- dla osób w wieku aktywności zawodowej – pracę zawodową, naukę lub prowadzenie gospodarstwa domowego,
- dla osób w wieku starszym – podstawową samoobsługę przy czynnościach higienicznych, zakupach, przyrządzaniu posiłków itp.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na 3 podstawowe grupy:

- **osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie**, tj. takie, które posiadają odpowiednie orzeczenie/a wydane przez organ do tego uprawniony i równocześnie mają (odczuwają) ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku,
- **osoby niepełnosprawne tylko prawnie**, tj. takie, które posiadają odpowiednie orzeczenie/a wydane przez organ do tego uprawniony,
- **osoby niepełnosprawne tylko biologicznie**, tj. takie, które takiego/ich orzeczenia/ orzeczeń nie posiada/ją, ale odczuwa/ją ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku.

Ze względu na występujące ograniczenia wśród zbiorowości osób niepełnosprawnych rozróżnia się 3 stopnie ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych: **całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną**. We wszystkich przypadkach chodzi o stany długotrwałe, tj. takie, które **trwają** lub przewiduje się, że **będą trwały** 6 miesięcy lub dłużej.

## 2. METODY ZASTOSOWANE W OPRACOWANIU WYNIKÓW SPISU

Szczegółowe wyjaśnienia dotyczące jakości wyników w spisie pełnym oraz w badaniu reprezentacyjnym zostały przedstawione w publikacji GUS „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011”.

W publikacji tej zawarto również opis sposobu łączenia danych pozyskanych z różnych źródeł, schematu losowania próby w badaniu reprezentacyjnym, uogólniania wyników badania reprezentacyjnego oraz obszernie omówiono precyzję estymacji wartości globalnych, której przykładową interpretację podajemy poniżej.

Do oceny jakości wyników badania reprezentacyjnego wyznacza się tzw. wskaźniki precyzji estymacji<sup>3</sup>.

Poniżej przykładowe interpretacje wskaźnika precyzji dla wartości globalnej – oszacowanej na podstawie badania reprezentacyjnego liczby osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w wieku 0-15 lat. Wskaźnik  $CV=0,68\%$  oznacza, że prawdziwa wartość estymowanego parametru wynosi  $111303 \pm 1483$ .

Wskaźnik CV można wykorzystywać także do wyznaczania przedziału ufności, który z określonym prawdopodobieństwem (tzw. poziomem ufności, np. 95 %) pokrywa prawdziwą wartość estymowanego parametru. Na przykład dla poziomu ufności 95 % granice takiego przedziału mają postać:  $\hat{Y} \pm 1,96 * \hat{Y} * CV/100$ . Jeżeli oszacowana liczba wynosiła 111303 a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił  $CV=0,68\%$ , to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 109820-112786. obejmuje prawdziwą liczbę takich osób.

Kolejny przykład. Wskaźnik precyzji dla tej samej zmiennej, tj. liczby osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w wieku 0-15 lat wynosił 4,19%. Jeżeli oszacowana liczba osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o niepełnosprawności w wieku 0-15 lat wynosiła 2458 osób, a wskaźnik precyzji dla tej cechy wynosił  $CV=4,19\%$ , to wyznaczając granice przedziału ufności można stwierdzić, że z prawdopodobieństwem 0,95 przedział wartości pomiędzy 2256-2660 pokrywa prawdziwą liczbę takich osób.

Wyliczenia te wskazują, że dla rzadkich zdarzeń (mniejszych liczebności), wynikających z dużego rozproszenia jednostek lub z nierównomiernego rozkładu zmiennych – wartości globalne tych zmiennych szacowane na podstawie wyników badania reprezentacyjnego – są obciążone większym błędem losowym.

Dlatego w odniesieniu do całego kraju, gdzie oszacowana na podstawie badania reprezentacyjnego liczebność omawianej kategorii osób niepełnosprawnych wyniosła przeszło 111 tys., ustalony przedział ufności kształtował się na poziomie  $\pm 1,3\%$ , zaś dla mniejszej jednostki terytorialnej, gdzie analogiczna liczebność wynosiła niecałe 2,5 tys., przedział ufności to już  $\pm 8,2\%$ .

3 Patrz „Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna” str. 49, [http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/LUD\\_ludnosc\\_stan\\_str\\_dem\\_spo\\_NSP2011.pdf](http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/LUD_ludnosc_stan_str_dem_spo_NSP2011.pdf)

## OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (-)	-	zjawisko nie wystąpiło.
Znak x	-	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
„W tym”	-	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

## WAŻNIEJSZE SKRÓTY

tys.	=	tysiąc	tabl.	=	tablica
cd.	=	ciąg dalszy	Dz. U.	=	Dziennik Ustaw
dok.	=	dokończenie	Dz. U. UE. L.	=	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej <i>Seria L</i>
nr (Nr)	=	numer	NSP	=	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań
Lp.	=	liczba porządkowa	ONZ	=	Organizacja Narodów Zjednoczonych
p. proc.	=	punkt procentowy	PE	=	Parlament Europejski
poz.	=	pozycja	WE	=	Wspólnota Europejska
KRUS	=	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego			
PUP	=	Powiatowy Urząd Pracy	ZUS	=	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

# WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA

## 1. ŹRÓDŁA UTRZYMANIA LUDNOŚCI

Wyniki spisów powszechnych są najpełniejszym źródłem danych o ludności i gospodarstwach domowych.

W NSP 2011 ustalano źródła dochodów (główne i dodatkowe), z których pochodziły środki na finansowanie konsumpcyjnych i innych życiowych potrzeb ludności uzyskane w ciągu całego roku (12 miesięcy) poprzedzających moment krytyczny spisu, tj. dzień 31 marca. Nie zbierano natomiast danych dotyczących wysokości uzyskiwanych dochodów.

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność w 2011 r., podobnie jak w poprzednich spisach, można podzielić na dwie kategorie: ludność posiadającą własne źródła utrzymania i ludność utrzymywaną.

Do pierwszej kategorii zalicza się utrzymujących się z własnych dochodów uzyskiwanych z osobiście wykonywanej (w ciągu roku) pracy najemnej lub na rachunek własny (do kategorii tej zaliczono również osoby pomagające bez umownego wynagrodzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej – rolniczej lub pozarolniczej – członkowi wspólnego gospodarstwa domowego), posiadających niezarobkowe źródło, a także dochody z własności oraz z wynajmu. W tym ostatnim przypadku wynajem traktowany jest jako dochód z prowadzonej działalności gospodarczej i agregowany zwykle z dochodami z pracy na rachunek własny poza rolnictwem.

Druga kategoria ludności według źródeł utrzymania to osoby, które nie posiadając własnych źródeł dochodów – korzystają ze źródeł utrzymujących je osób.

### 1.1. Zmiany w latach 2002-2011

W 2011 r. minęło 9 lat od przeprowadzonego w 2002 r. poprzedniego spisu powszechnego. Lata dzielące oba spisy to okres istotnych i głębokich zmian nie tylko społeczno-gospodarczych, ale także demograficznych, co miało niewątpliwie wpływ na źródła utrzymania osób. Analizując dwie podstawowe kategorie ludności, tzn. posiadających własne źródła utrzymania i utrzymywanych, to w 2011 r. wśród ogółu ludności województwa zachodniopomorskiego udział osób z pierwszej grupy wyniósł 64,5 % (*patrz tabl. 1.1*). Oznacza to, że wzrósł w porównaniu do 2002 r. o 6 p. proc., natomiast znacznemu zmniejszeniu uległa druga grupa osób (utrzymywanych) z 40,0 % do 30,4 % w 2011r., czyli aż o 9,6 p. proc. Niewątpliwie wpływ na struktury ludności według źródeł utrzymania mają czynniki demograficzne, w tym znaczne zmniejszenie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 392,7 tys. do 317,1 tys. w 2011 r.). Należy podkreślić, że osoby z tej grupy wieku bardzo rzadko deklarują własne źródła, pozostając niemal w stu procentach na utrzymaniu. Również braki danych mogą rzutować na zniekształcenie struktur według różnych cech, w tym szczególnie w kwestiach ekonomicznych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych w różnych obszarach tematycznych, są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej. W przypadku danych o źródłach utrzymania braki odpowiedzi dotyczą ok. 88 tys. osób (tj. 5,1 % ogółu ludności).

Rozpatrując jednak podstawowe źródła utrzymania, do których zalicza się dochody z pracy i źródła niezarobkowe zauważa się przesunięcia, jakie dokonały się w ich strukturze w ciągu ostatnich 9 lat.

W 2011 r. dochody z pracy jako źródło utrzymania deklarowało 625,2 tys. osób i ich liczba w porównaniu do wyników spisu 2002 wzrosła o 104,8 tys. osób, tj. o 20,1 %. Należy zwrócić uwagę, że największą dynamikę zmian w porównaniu do roku 2002 obserwuje się w odniesieniu do źródła, jakim były dochody z pracy najemnej. W 2011 r. takich osób było 523,1 tys., natomiast w 2002 – 426,5 tys. (wzrost o 22,6 %). Wzrósł również udział osób utrzymujących się z pracy na rachunek własny (o 8,8 %). Zdecydowanie natomiast – bo o 22,9 % – zmalała liczba osób utrzymywanych.

**Tabl. 1.1. Ludność według głównego źródła utrzymania i płci na podstawie wyników spisów w latach 2002 i 2011**

Główne źródło utrzymania	2002		2011				2002=100
	ogółem		ogółem		mężczyźni	kobiety	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w %	w %	
<b>OGÓŁEM <sup>a</sup></b>	<b>1698,2</b>	<b>100,0</b>	<b>1722,9</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>101,5</b>
w tym:							
<b>Posiadający własne źródło utrzymania</b>	<b>993,7</b>	<b>58,5</b>	<b>1111,0</b>	<b>64,5</b>	<b>65,5</b>	<b>63,5</b>	<b>111,8</b>
w tym:							
dochody z pracy	520,4	30,6	625,2	36,3	41,2	31,6	120,1
najemnej	426,5	25,1	523,1	30,4	33,4	27,5	122,6
na rachunek własny <sup>b</sup>	93,9	5,5	102,1	5,9	7,8	4,2	108,8
niezarobkowe źródło i pozostałe źródła osobno nie wymienione <sup>c</sup>	471,8	27,8	483,8	28,1	24,2	31,8	102,5
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>680,1</b>	<b>40,0</b>	<b>523,9</b>	<b>30,4</b>	<b>29,3</b>	<b>31,5</b>	<b>77,1</b>

*a W dalszym podziale nie uwzględniono nieustalonego źródła utrzymania dla osób przebywających za granicą co najmniej 12 miesięcy i pozostałych oraz dochodów z własności. b Łącznie z dochodami z wynajmu. c Dla porównania z NSP 2002 łącznie z pozostałymi źródłami osobno nie wymienionymi.*

Istotnym czynnikiem różnicującym struktury ludności według źródeł utrzymania jest płeć. W 2011 r. mężczyźni nieco częściej niż kobiety posiadali własne źródła utrzymania – odpowiednio 65,5 % i 63,5 %. Wśród mężczyzn jako źródło utrzymania dominował dochód z pracy (41,2 %) i były to zarobki uzyskiwane przede wszystkim z pracy najemnej (33,4 %) oraz na rachunek własny (7,8 %). Dla 202,8 tys. mężczyzn, tj. 24,2 %, główne źródło utrzymania w ciągu roku poprzedzającym spis stanowiło niezarobkowe źródło i pozostałe źródła dochodów (łącznie). Mężczyźni pozostający na utrzymaniu stanowili 29,3 %.

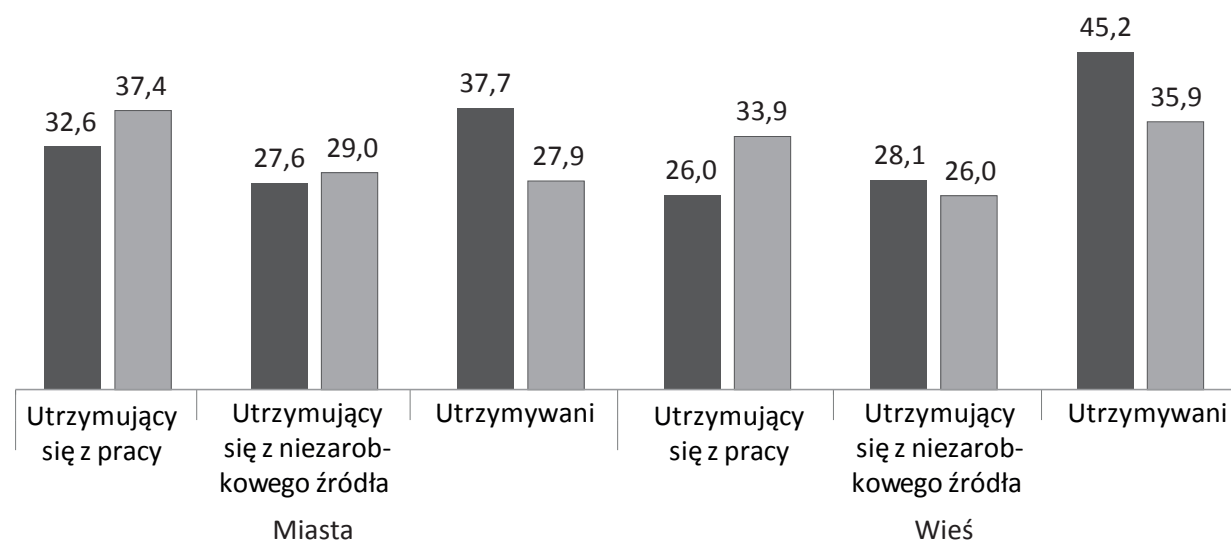
Pomimo, że struktura podstawowego podziału ludności według źródeł utrzymania, tzn. na posiadających własne źródła i utrzymywanych jest zbliżona dla obu płci, to rozpatrując poszczególne rodzaje źródeł dla kobiet i mężczyzn obserwuje się istotne różnice. Tylko co trzecia kobieta (31,6 %) traktowała dochody z pracy jako główne źródło utrzymania i różnica na niekorzyść kobiet w porównaniu do mężczyzn wyniosła niemal 10 p. proc. Dominowały dochody z pracy najemnej (27,5 %). Kobiety znacznie rzadziej (4,2 %) uzyskiwały dochody z pracy na rachunek własny niż mężczyźni. Jednocześnie prawie tak często jak z dochodów z pracy (najemnej i na rachunek własny łącznie) kobiety utrzymywały się z niezarobkowych źródeł (31,8 %), co



oznacza, że dla prawie co trzeciej kobiety i rzadziej niż co czwartego mężczyzny niezarobkowe źródła stanowiły podstawę ich utrzymania. Kobiety na utrzymaniu stanowiły 31,5 % i było ich więcej o 2,2 p. proc. w porównaniu do mężczyzn.

Także miejsce zamieszkania miało wpływ na posiadane źródła utrzymania. W latach dzielących oba spisy powszechne obserwuje się zmiany w miastach i na wsi. Jest to widoczne w podstawowych strukturach ludności według posiadanych źródeł, które stanowiły podstawę ich utrzymania.

**Wykres 1. Ludność według głównego źródła utrzymania i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011 (w %)**



W miastach w 2011 r. odsetek osób posiadających własne źródła utrzymania sięgnął 66,5 % i był znacznie wyższy (o przeszło 8 p. proc.) w porównaniu do 2002 r. Oceniając sytuację mieszkańców miast można stwierdzić, że odsetek osób utrzymujących się z pracy wyniósł 37,4 % i w zestawieniu z wynikami spisu z 2002 r. udział osób utrzymujących się z dochodów z pracy zwiększył się (o 4,8 p. proc.). Niezarobkowe źródło w porównaniu do 2002 r. wzrosło o 1,4 p. proc.

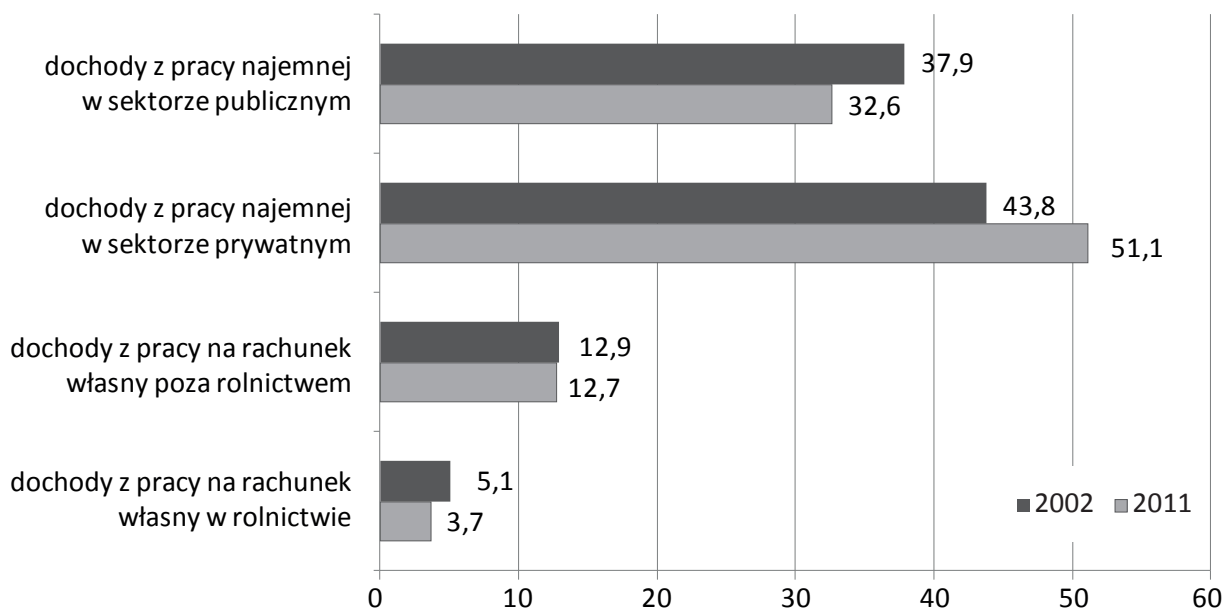
Podobnie jak w miastach, również na wsi odnotowujemy zwiększenie się odsetka osób posiadających własne źródło utrzymania do 60,0 % w 2011 r. wobec 54,2 % w 2002 r. Spowodowane było to przede wszystkim wzrostem odsetka osób utrzymujących się głównie z pracy – 33,9 % w 2011 r. (w 2002 r. 26,0 %). Niezarobkowe źródła stanowiły podstawę utrzymania dla co czwartego mieszkańca obszarów wiejskich (spadek o niewiele ponad 2 % w porównaniu do 2002 r.).

Zarówno w miastach, jak i na wsi, obserwowany jest znacznie mniejszy udział ludności nieposiadającej własnych źródeł dochodów, czyli – pozostających na utrzymaniu. O ile w 2002 r. ich odsetek wyniósł 37,7 % w miastach i 45,2 % na wsi, to według wyników spisu w 2011 r. udział takich osób wyniósł odpowiednio: 27,9 % i 35,9 %.

Dla ogółu ludności deklarującej jako źródło utrzymania dochody z wykonywanej pracy można wyodrębnić sektor własności miejsca pracy, w którym były one uzyskiwane.

W latach dzielących oba spisy obserwuje się dalszy dynamiczny rozwój sektora prywatnego gospodarki zapoczątkowany w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, co miało również przełożenie na strukturę ludności według źródeł utrzymania.

**Wykres 2. Ludność utrzymująca się z pracy według sektora własności w latach 2002 i 2011 (w %)**



Zgodnie z wynikami spisu w 2011 r. zdecydowanie wzrosła liczba osób utrzymujących się z dochodów z pracy. Wśród ogółu ludności utrzymującej się z tego źródła dochodów (625,2 tys.) w 2011 r. – praca w sektorze publicznym stanowiła główne źródło utrzymania dla 203,9 tys. osób, tj. 32,6 %. Oznacza to, że pozostali tj. 421,4 tys., czyli aż 67,5 % utrzymujących się z pracy (pracujących najemnie, na rachunek własny lub w charakterze pomagającego bez umownego wynagrodzenia członka wspólnego gospodarstwa domowego) uzyskiwało dochody w sektorze prywatnym. Dla ponad połowy osób, tj. 319,2 tys. (51,1 %) utrzymujących się z pracy w sektorze prywatnym – dochody z pracy najemnej stanowiły podstawę utrzymania. Co szóstą osobą (16,4 %) utrzymywała się z pracy na rachunek własny – poza rolnictwem lub w rolnictwie. Znacznie wyższy był odsetek ludności utrzymującej się z pracy na rachunek własny poza rolnictwem (12,7 %) wobec 3,7 % deklarującej pracę w rolnictwie.

W porównaniu do 2002 r. największe zmiany obserwujemy w odniesieniu do udziału osób utrzymujących się z pracy najemnej. W sektorze prywatnym odnotowano wzrost o ponad 7 p. proc., natomiast dalszemu zmniejszeniu – o ponad 5 p. proc. – uległ udział utrzymujących się z pracy w sektorze publicznym. Dochody z pracy na rachunek własny, jako źródło utrzymania generalnie zmniejszyły się o 1,6 p. proc. i zmiana ta dotyczyła przede wszystkim pracujących w sektorze rolniczym gospodarki.

### 1.2. Źródła utrzymania w 2011 r.

W 2011 r. obserwuje się różnice w strukturze źródeł utrzymania według płci i miejsca zamieszkania. Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety utrzymywali się z dochodów z pracy. W miastach zbiorowość mężczyzn utrzymujących się z pracy wynosiła 236,3 tys. (tj. 41,5 %), natomiast na wsi stanowili oni zbiorowość 109,5 tys., a ich udział w strukturze źródeł utrzymania był nieco niższy i wynosił 40,6 % (patrz tabl. 1.2).

Z kolei dla kobiet zamieszkałych w miastach praca stanowiła podstawę utrzymania dla 207,5 tys. (tj. 33,6 %), a dla kobiet zamieszkałych na wsi dla 71,9 tys. (tj. 27,1 %).

Rozpatrując sektor własności miejsca pracy zauważa się, że zarówno wśród osób zamieszkałych w miastach jak i na wsi jako źródło utrzymania dominowały dochody uzyskiwane z pracy w sektorze prywatnym (najemnej i na rachunek własny). Należy jednak zauważyć, że wyższy był udział mężczyzn niż kobiet utrzymujących się z tego rodzaju źródła zamieszkałych na wsi (32,4 % – dla mężczyzn, 18,0 % – dla kobiet), jak i w miastach (odpowiednio 29,5 % i 19,1 %).

**Tabl. 1.2. Ludność według rodzaju głównego źródła utrzymania, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Miasta			Wieś		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
<b>OGÓŁEM<sup>a</sup></b>	<b>1187,7</b>	<b>569,7</b>	<b>618,0</b>	<b>535,1</b>	<b>269,9</b>	<b>265,2</b>
	w tysiącach					
	struktura pionowa (w %)					
<b>Dochody z pracy</b>	<b>37,4</b>	<b>41,5</b>	<b>33,6</b>	<b>33,9</b>	<b>40,6</b>	<b>27,1</b>
najemnej	32,0	34,3	29,8	26,8	31,6	22,0
w sektorze publicznym	13,3	12,0	14,5	8,6	8,1	9,1
w sektorze prywatnym	18,7	22,3	15,3	18,2	23,4	12,9
na rachunek własny	5,4	7,2	3,7	7,1	9,0	5,1
poza rolnictwem <sup>b</sup>	5,1	6,7	3,5	3,6	4,8	2,4
w rolnictwie	0,4	0,5	0,3	3,5	4,2	2,7
<b>Niezarobkowe źródło:</b>	<b>26,5</b>	<b>22,2</b>	<b>30,4</b>	<b>23,3</b>	<b>19,9</b>	<b>26,9</b>
w tym:						
emerytura	18,9	15,1	22,4	13,5	10,4	16,7
renty	5,3	4,8	5,7	6,4	6,3	6,4
<b>Pozostałe źródła dochodów osobno niewymienione</b>	<b>2,6</b>	<b>2,6</b>	<b>2,5</b>	<b>2,6</b>	<b>2,9</b>	<b>2,3</b>
<b>Pozostający na utrzymaniu</b>	<b>27,9</b>	<b>27,8</b>	<b>28,1</b>	<b>35,9</b>	<b>32,5</b>	<b>39,4</b>

*a Dochody z własności oraz nieustalone źródło utrzymania tylko w pozycji „ogółem”. b Łącznie z dochodami z wynajmu.*

Analizując strukturę osób utrzymujących się z dochodów z pracy w sektorze prywatnym zauważa się istotne różnice wśród mężczyzn i kobiet utrzymujących się z pracy na rachunek własny. Zarówno w miastach, jak i na wsi, zdecydowanie częściej z tego źródła głównie utrzymywali się mężczyźni. Należy zwrócić jednak uwagę na wyższy udział mężczyzn zamieszkałych na wsi utrzymujących się z pracy na rachunek własny (9,0 % wobec 7,2 % dla mężczyzn zamieszkałych w miastach) i zarówno na wsi jak i w miastach częściej była to praca poza rolnictwem (odpowiednio 4,8 % i 6,7 %).

Kobiety na wsi nieco rzadziej niż mężczyźni głównie utrzymywały się z pracy na rachunek własny (5,1 %), w tym w rolnictwie (2,7 %). Wśród kobiet mieszkających w miastach 3,7 % utrzymywało się z pracy na rachunek własny, z tego 3,5 % stanowiły kobiety utrzymujące się z pracy poza rolnictwem.

Inaczej wyglądała sytuacja wśród osób mieszkających w miastach i na wsi utrzymujących się z pracy najemnej w sektorze publicznym. Częściej z tego źródła utrzymywały się kobiety niż mężczyźni. Wśród ogółu kobiet zamieszkałych w miastach udział ten wynosił 14,5 %, natomiast

dla kobiet zamieszkałych na wsi – 9,1 %. Udziały mężczyzn były nieco niższe i kształtowały się następująco: w miastach 12,0 %, a na wsi 8,1 %.

Istotne różnice obserwujemy również analizując strukturę źródeł utrzymania osób zamieszkałych w miastach i na wsi utrzymujących się z niezarobkowych źródeł. Należy zauważyć, że w tej grupie osób zdecydowanie przeważają kobiety. W miastach zbiorowość kobiet utrzymujących się z niezarobkowych źródeł wynosiła 188,1 tys. (tj. 30,4 %) w stosunku do ogółu kobiet tam mieszkających, natomiast na wsi ich zbiorowość wynosiła 71,3 tys. (tj. 26,9 %). Zarówno mieszkanki miast, jak też wsi, utrzymujące się z niezarobkowych źródeł najczęściej jako główne źródło wskazywały emeryturę. W miastach ich udział wynosił 22,4 %, na wsi był nieco niższy i wynosił 16,7 %. Renta stanowiła główne źródło utrzymania dla 6,4 % kobiet na wsi i 5,7 % w miastach.

Natomiast zbiorowość mężczyzn utrzymujących się z innych dochodów niż praca w miastach wynosiła 126,5 tys. (tj. 22,2 %), a na wsi 53,6 tys. (tj. 19,9 %).

Analizując emeryturę jako źródło utrzymania można zaobserwować, że mężczyźni rzadziej niż kobiety utrzymywali się z takiego świadczenia. Ponad 15 % mężczyzn mieszkających w miastach i ponad 10 % mężczyzn mieszkających na wsi utrzymywało się z emerytury. Renta stanowiła podstawę utrzymania dla 4,8 % mężczyzn w miastach i dla 6,3 % mężczyzn na wsi.

### 1.3. Źródła utrzymania a wiek ludności

Jak wykazały wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 r. ludność województwa zachodniopomorskiego zwiększyła się o 1,5 % w porównaniu do roku 2002. Zmieniła się struktura wieku ludności, co może mieć wpływ na indywidualne źródła utrzymania poszczególnych osób. Analizując wiek oraz posiadanie źródła utrzymania można stwierdzić pewne prawidłowości. Osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) nie posiadają na ogół własnych źródeł dochodów pozostając głównie na utrzymaniu (97,9 %), a tylko 0,8 % posiadało własne źródła utrzymania (*patrz tabl. 1.3*). Inna jest struktura według źródeł utrzymania w kolejnych grupach wieku.

W wieku produkcyjnym blisko 3/4 osób niezależnie od płci i aktywności zawodowej posiadało własne źródła utrzymania, wśród których dominowały dochody z pracy (54,5 %). Źródła niezarobkowe stanowiły podstawę utrzymania dla 20,1 % osób spośród tej grupy, a 18,4 % pozostawało na utrzymaniu.

Poddając bardziej szczegółowej analizie osoby w wieku aktywności zawodowej stosowany jest zwykle podział na osoby w wieku największej aktywności, tzn. w wieku tzw. produkcyjnym mobilnym (18-44 lata, niezależnie od płci) oraz w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59 lat kobiety i 45-64 lata mężczyźni).

Analizując źródła utrzymania osób będących w wieku mobilnym zwraca uwagę fakt, że – w porównaniu do ogółu ludności w wieku produkcyjnym – mniejszy jest odsetek osób posiadających własne źródła utrzymania (67,5 %), a zwiększył się odsetek utrzymywanych – 23,5 %. Wśród posiadających własne źródła utrzymania zwiększył się odsetek osób utrzymujących się z pracy (o ponad 2 p. proc.), natomiast zdecydowanie mniej osób (o 9,4 p. proc.) deklarowało źródła niezarobkowe w porównaniu do ogółu osób w wieku produkcyjnym.

**Tabl. 1.3. Ludność według głównego źródła utrzymania, płci i ekonomicznych grup wieku w 2011 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Główne źródło utrzymania <sup>a</sup>		
		w tym		
		dochody z pracy	niezarobkowe i pozostałe źródła	na utrzymaniu
		struktura pozioma (w %)		
<b>OGÓŁEM</b>	<b>1722,9</b>	<b>36,3</b>	<b>28,2</b>	<b>30,4</b>
w wieku				
przedprodukcyjnym (0-17 lat)	317,1	0,1	0,7	97,9
produkcyjnym (18-59/64)	1132,0	54,5	20,1	18,4
mobilnym (18-44)	684,7	56,8	10,7	23,5
niemobilnym (45-59/64)	447,3	51,1	34,5	10,5
poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	273,9	2,8	93,4	2,0
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>839,7</b>	<b>41,2</b>	<b>24,3</b>	<b>29,3</b>
w wieku				
przedprodukcyjnym (0-17 lat)	162,5	0,1	0,6	97,8
produkcyjnym (18-59/64)	597,2	57,5	21,2	14,5
mobilnym (18-44)	349,2	61,8	9,7	19,9
niemobilnym (45-59/64)	248,0	51,5	37,5	7,0
poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	80,0	2,6	95,2	0,4
<b>KOBIETY</b>	<b>883,2</b>	<b>31,6</b>	<b>31,9</b>	<b>31,5</b>
w wieku				
przedprodukcyjnym (0-17 lat)	154,6	0,1	0,8	98,0
produkcyjnym (18-59/64)	534,8	51,2	18,9	22,7
mobilnym (18-44)	335,5	51,5	11,8	27,3
niemobilnym (45-59/64)	199,3	50,6	30,8	15,0
poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	193,8	2,8	92,7	2,7

*a W dalszym podziale nie uwzględniono dochodów z własności i nieustalonego źródła utrzymania.*

Spośród osób w wieku niemobilnym 85,6 % deklaroowało posiadanie własnych źródeł utrzymania. Wśród nich 51,1 % stanowiły dochody z pracy i 34,5 % z niezarobkowych źródeł, co oznacza, że w tej grupie wieku znalazła się część osób, które zakończyły już pracę zawodową i korzystają ze świadczeń emerytalnych lub innych świadczeń społecznych. Część z tych osób może jednak nadal pracować, ale ich dochody z pracy nie stanowią już głównego źródła utrzymania.

Zupełnie inna jest sytuacja osób w wieku poprodukcyjnym. Niemalże sto procent osób z tej grupy (96,2 %) posiadało własne źródła utrzymania. Aż 93,4 % stanowiły źródła niezarobkowe, dla 2,8 % osób były to dochody z pracy, natomiast zaledwie 2,0 % deklaroowało pozostawanie na utrzymaniu.

Struktura źródeł utrzymania ludności według wieku różni się dla mężczyzn oraz kobiet. Istotne różnice obserwujemy rozpatrując główne źródło utrzymania osób w wieku produkcyjnym (mobilnym i niemobilnym). Należy w tym miejscu podkreślić, że prawie 100 % zarówno mężczyzn, jak i kobiet, w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) pozostawało na utrzymaniu, natomiast ponad 95 % mężczyzn i ponad 92 % kobiet w wieku poprodukcyjnym posiadało własne – głównie niezarobkowe – źródło utrzymania.

Analizując sytuację osób w wieku produkcyjnym zauważa się wyższy (78,8 %) udział mężczyzn niż kobiet (70,1 %) posiadających własne źródła utrzymania. Wśród nich dochody z pracy jako podstawę utrzymania deklarowało 57,5 % mężczyzn oraz 51,2 % kobiet. Nieco wyższy był odsetek mężczyzn niż kobiet w tej grupie wieku utrzymujących się z niezarobkowych źródeł i wynosił 21,2 % (dla kobiet 18,9 %). Z kolei częściej niż co niemal 7 mężczyzn i co 4 kobieta w wieku produkcyjnym (14,5 % i 22,7 %) nie posiadali własnego źródła utrzymania pozostając tym samym na utrzymaniu.

Biorąc pod uwagę osoby będące w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata) nadal najwyższy udział zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet, stanowili utrzymujący się z dochodów z pracy. Dla niemal 2/3 mężczyzn w wieku mobilnym i dla nieco ponad połowy kobiet praca była głównym źródłem utrzymania. Należy zwrócić uwagę na stosunkowo niski udział osób w wieku mobilnym utrzymujących się z niezarobkowych źródeł. Częściej były to kobiety i ich udział wyniósł 11,8 %, zaś udział mężczyzn był o 2,1 p. proc. niższy. W tym przedziale wiekowym również kobiety, częściej niż mężczyźni, pozostawały na utrzymaniu innych osób – odpowiednio 27,3 % i 19,9 %.

Wśród osób w wieku niemobilnym posiadanie własnych źródeł utrzymania deklarowało 89,1 % mężczyzn (45-64 lata), natomiast wśród kobiet (tzn. 45-59 lat) – nieco mniej – 81,4 %. W przypadku mężczyzn w omawianej grupie wieku 51,5 % utrzymywało się z pracy, a 37,5 % z niezarobkowych źródeł. Nieco mniej kobiet w wieku niemobilnym – w porównaniu do mężczyzn w tym wieku – utrzymywało się z dochodów z pracy (50,6 %) i z niezarobkowych źródeł (30,8 %). Częściej w tym wieku na utrzymaniu pozostawały kobiety (15,0 %) niż mężczyźni (7,0 %).

Dla mężczyzn w wieku poprodukcyjnym (tzn. w wieku 65 lat i więcej), podobnie jak dla kobiet (w wieku 60 lat i więcej), podstawę utrzymania stanowiły niezarobkowe źródła – ich udziały wynosiły ponad 90 %. Niewiele (niespełna 3 %) osób w wieku poprodukcyjnym jako źródło utrzymania deklarowało dochody z pracy. Nieco więcej kobiet w tym wieku pozostawało na utrzymaniu i ich udział wyniósł 2,7 %, mężczyzn natomiast jedynie 0,4 %.

#### **1.4. Ludność utrzymująca się z dwóch źródeł dochodów**

Przedstawiając charakterystykę osób według głównego źródła utrzymania należy również dokonać analizy zbiorowości osób, które w ciągu roku utrzymywały się z dwóch źródeł dochodu. W 2011 r. wśród 1111,0 tys. osób posiadających własne źródła utrzymania ponad 90 % utrzymywało się z jednego źródła, zaś tylko 9,2 % posiadało drugie źródło. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że według wyników spisu 2002 niemal co piąta osoba posiadała wówczas dwa źródła dochodów.

**Tabl. 1.4. Ludność posiadająca własne źródła utrzymania według rodzaju głównego i dodatkowego źródła dochodów w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Ogółem w tys.	Ludność utrzymująca się z jednego źródła dochodu	Ludność utrzymująca się z dwóch źródeł dochodu	Dodatkowe źródło utrzymania		
				w tym		
				dochody z pracy		niezarobkowe źródło dochodów
				razem	w tym na rachunek własny w rolnictwie	
w %			w % ludności posiadającej dwa źródła			
<b>OGÓŁEM<sup>a</sup></b>	<b>1111,0</b>	<b>90,8</b>	<b>9,2</b>	<b>56,2</b>	<b>8,1</b>	<b>24,9</b>
w tym:						
dochody z pracy	625,2	90,5	9,5	49,0	10,6	30,9
najemnej	523,1	91,2	8,8	49,5	10,1	28,4
na rachunek własny	102,1	86,9	13,1	47,4	12,3	39,8
niezarobkowe źródła	439,5	91,0	9,0	68,4	4,6	13,4
w tym:						
emerytury	296,6	91,0	9,0	83,3	4,6	6,6
renty	96,7	90,5	9,5	46,5	5,6	31,5

*a W dalszym podziale nie uwzględniono pozostałych źródeł i dochodów z własności.*

Wśród utrzymujących się z dwóch źródeł dochodów, jako dodatkowe źródło najczęściej deklarowano dochody z pracy (ponad 56 %), a następnie niezarobkowe źródło (blisko 25 %) – patrz tabl. 1.4.

Najczęściej posiadanie dwóch źródeł dochodów odnotowano wśród osób utrzymujących się głównie z pracy na rachunek własny (ponad 13 %) i dla niemal połowy tych osób były to głównie dochody z innej pracy, a dla blisko 40 % niezarobkowe źródło. Tylko 8,8 % osób utrzymujących się głównie z pracy najemnej deklarowało posiadanie drugiego źródła dochodu – wśród nich blisko połowa wskazywała pracę, a nieco ponad 28 % niezarobkowe źródło.

Osoby utrzymujące się głównie z niezarobkowych źródeł nieco rzadziej (9,0 %) niż utrzymujący się z pracy posiadali drugie źródło utrzymania. Zauważa się jednak różnice biorąc pod uwagę rodzaj głównego świadczenia. Wśród nich najczęściej dwa źródła posiadały osoby utrzymujące się rent (9,5 %) i dla 46,5 % były to dochody z pracy, a dla 31,5 % inne niż renta niezarobkowe źródła. Z kolei aż ponad 83 % zbiorowości osób utrzymujących się głównie z emerytur (pracowniczej lub rolnej) jako dodatkowe źródło wskazywało dochody z pracy, zaś tylko 6,6 % inne niż emerytura niezarobkowe źródło.

### 1.5. Źródła utrzymania a poziom wykształcenia ludności

Według wyników NSP 2011 wśród osób utrzymujących się z dochodów z pracy 66,5 % posiadało wykształcenie co najmniej średnie (w tym 29,1 % wyższe).

W zależności jednak od sektora gospodarki (publiczny, prywatny), charakteru zatrudnienia (pracujący najemnie, na rachunek własny – łącznie z pomagającymi w prowadzeniu działalności gospodarczej członkami wspólnego gospodarstwa domowego) oraz działów rolniczych i pozarolniczych gospodarki, odnotowuje się wyraźne zróżnicowanie w poziomie wykształcenia osób utrzymujących się z pracy.

Odsetek osób utrzymujących się głównie z dochodów z pracy w sektorze publicznym posiadających wykształcenie co najmniej średnie wyniósł 79,8 % (w tym aż 43,8 % to osoby o wykształceniu wyższym). Pozostałe osoby legitymowały się wykształceniem zasadniczym zawodowym – 15,0 %, a zaledwie 5,1 % posiadało wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne (patrz tabl. 1.5).

Największa zbiorowość utrzymujących się z pracy to osoby, które uzyskiwały dochody z pracy najemnej w sektorze prywatnym (319,2 tys.). Wśród nich 57,8 % posiadało wykształcenie co najmniej średnie. Stosunkowo wysoki odsetek stanowiły osoby o wykształceniu zasadniczym zawodowym – 31,3 %, natomiast 10,9 % posiadało wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne.

Uzyskujący dochody z pracy na rachunek własny poza rolnictwem to zarówno pracodawcy oraz osoby wykonujące wolne zawody np. artyści, lekarze, a także pracujący w zawodach rzemieślniczych. Blisko 74 % spośród tej zbiorowości to osoby posiadające wykształcenie co najmniej średnie – w tym stosunkowo wysoki odsetek (32,2 %) stanowiły osoby o wykształceniu wyższym. Nieco częściej niż co 5 osoba ukończyła zasadniczą szkołę zawodową, a tylko 4,2 % to osoby o najniższych poziomach wykształcenia (podstawowym lub gimnazjalnym).

Utrzymujący się z pracy na rachunek własny w rolnictwie to głównie osoby uzyskujące środki utrzymania z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, czyli użytkownicy gospodarstw oraz pomagający członkowie wspólnego gospodarstwa domowego. W porównaniu do wcześniej przedstawionych grup utrzymujących się z dochodów z pracy – osoby pracujące na rachunek własny w rolnictwie są wyraźnie gorzej wykształcone. Odsetek osób posiadających wykształcenie co najmniej średnie wyniósł 43,1 % (z tego 8,3 % to osoby o wykształceniu wyższym). Dominowały osoby, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową – 40,3 %. Co szósta osoba posiadała wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne co oznacza, że udział osób o najniższych poziomach wykształcenia był wśród utrzymujących się z pracy na rachunek własny w rolnictwie najwyższy.

W 2011 r. według wyników spisu 439,5 tys. osób utrzymywało się z różnego rodzaju niezarobkowych źródeł.

Struktura ogółu osób według poziomu wykształcenia utrzymujących się z niezarobkowych źródeł różni się znacząco w porównaniu do ogółu utrzymujących się z dochodów z pracy. Udział osób posiadających wykształcenie co najmniej średnie wyniósł 40,0 % (w tym wyższe stanowiło 9,4 %). Wśród omawianej zbiorowości osoby o wykształceniu podstawowym lub gimnazjalnym stanowiły 34,2 %, a 21,8 % o zasadniczym zawodowym. Udział osób, które nie posiadały wykształcenia szkolnego wynosił 4,0 %.

W omawianej grupie, to znaczy osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, przeważały osoby pobierające emerytury (których udział stanowił 67,5 %) oraz różnego rodzaju renty (22,0 %).



**Tabl. 1.5. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia oraz rodzaju głównego źródła utrzymania w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Ogółem w tys.	Poziom wykształcenia <sup>a</sup>				
		w tym				
		wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	podstawo- we ukoń- czone i gimna- zjalne	podsta- wowe nie- ukończone i bez wykształ- cenia szkolnego
struktura pozioma (w %)						
<b>OGÓŁEM<sup>b</sup></b>	<b>1467,6</b>	<b>17,0</b>	<b>32,1</b>	<b>21,1</b>	<b>22,6</b>	<b>1,4</b>
w tym:						
<b>Dochody z pracy</b>	<b>625,2</b>	<b>29,1</b>	<b>37,4</b>	<b>25,1</b>	<b>8,3</b>	<b>0,1</b>
najemnej	523,1	29,5	36,9	25,0	8,6	0,1
w sektorze publicznym	203,9	43,8	36,1	15,0	5,1	0,0
w sektorze prywatnym	319,2	20,4	37,4	31,3	10,9	0,1
na rachunek własny	102,1	26,9	40,1	26,1	6,9	0,1
poza rolnictwem <sup>c</sup>	79,3	32,2	41,6	22,0	4,2	0,0
w rolnictwie	22,8	8,3	34,8	40,3	16,4	0,2
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>439,5</b>	<b>9,4</b>	<b>30,6</b>	<b>21,8</b>	<b>34,2</b>	<b>4,0</b>
emerytury	296,6	11,8	32,9	17,0	34,1	4,1
renty	96,7	3,8	25,3	29,6	36,3	5,0
zasiłek dla bezrobot- nych	19,6	9,6	32,7	38,2	19,0	0,4
świadczenia i zasiłki przedemerytalne	3,9	2,2	35,7	42,5	19,2	0,4
świadczenia pomocy społecznej	22,8	2,4	19,6	33,0	43,0	2,0
<b>Pozostałe źródła osobno niewymienione</b>	<b>44,3</b>	<b>13,0</b>	<b>36,5</b>	<b>26,9</b>	<b>22,9</b>	<b>0,8</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>269,4</b>	<b>7,6</b>	<b>31,6</b>	<b>16,4</b>	<b>43,9</b>	<b>0,6</b>

*a W dalszym podziale nie uwzględniono nieustalonego poziomu wykształcenia. b Dochody z własności oraz nieustalone źródło utrzymania tylko w pozycji „ogółem”. c łącznie z dochodami z wynajmu.*

Wśród osób, dla których głównym źródłem utrzymania w ciągu roku była emerytura, 44,8% stanowiły osoby o wykształceniu co najmniej średnim (w tym z wyższym 11,8%). Osoby posiadające najniższe poziomy wykształcenia (podstawowe ukończone lub gimnazjalne oraz podstawowe nieukończone) stanowiły 38,3%, a wykształcenie zasadnicze zawodowe – 17,0%.

Wśród osób utrzymujących się głównie z rent zauważa się, że osoby o wykształceniu co najmniej średnim stanowiły zdecydowanie niższy udział (29,1%) niż wśród osób utrzymujących się z emerytur. Jedynie tylko 3,8% posiadało wyższe wykształcenie. Osoby utrzymujące się z rent (z tytułu niezdolności do pracy, rodzinnej lub socjalnej) legitymowały się niższym poziomem wykształcenia w porównaniu do grupy emerytów. Blisko 71% posiadało wykształcenie poniżej średniego.

Kolejną znaczącą grupą wśród utrzymujących się z niezarobkowych źródeł stanowiły osoby utrzymujące się z zasiłku dla bezrobotnych. Udział osób posiadających wykształcenie co najmniej średnie wynosił 42,4 %. Należy w tym miejscu podkreślić, że 9,6 % osób utrzymujących się z zasiłku dla bezrobotnych, to osoby z wykształceniem wyższym. Pozostałe osoby legitymowały się wykształceniem zasadniczym zawodowym (38,2 %) oraz podstawowym lub gimnazjalnym (19,0 %). Wynika z tego, że utrzymujący się z zasiłku dla bezrobotnych to zarówno osoby młode, dobrze wykształcone, jak również osoby starsze o niższych poziomach wykształcenia.

Wśród utrzymujących się ze świadczeń i zasiłków przedemerytalnych 37,9 % stanowiły osoby z wykształceniem co najmniej średnim. Dominowały natomiast osoby, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową (42,5 %). Ponad 19 % posiadało wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne.

Osoby, dla których głównym źródłem utrzymania były świadczenia pomocy społecznej legitymowały się stosunkowo niskim poziomem wykształcenia. Najwyższy udział stanowiły osoby o wykształceniu podstawowym lub gimnazjalnym (43,0%), następnie zasadnicze zawodowe (33,0%). Osoby o wykształceniu co najmniej średnim stanowiły 22,0 % (w tym o wyższym tylko 2,4 %).

### **1.6. Źródła utrzymania a aktywność ekonomiczna ludności**

Aktywność ekonomiczna to jeden z kluczowych rodzajów aktywności ludzkiej. Podstawowym czynnikiem charakteryzującym aktywność ekonomiczną ludności jest praca (jej wykonywanie, poszukiwanie lub jej brak).

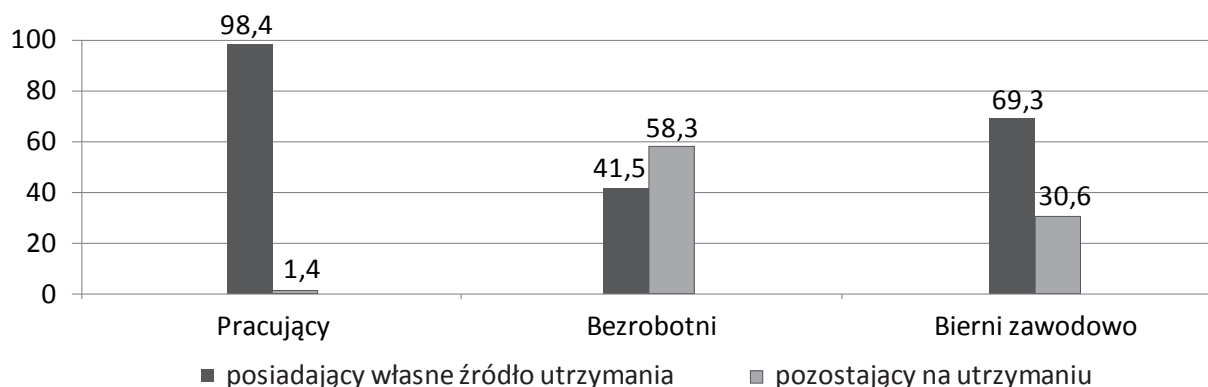
W NSP 2011 zastosowano definicje zgodne z międzynarodowymi zaleceniami statystyki pracy. Aktywność ekonomiczna osób była odnoszona do tygodnia poprzedzającego badanie (aktywność bieżąca), natomiast źródła utrzymania dotyczyły całego roku (aktywność stała). Przyjęcie takiego rozwiązania oznacza, że źródła utrzymania nie zawsze były zgodne z ustalonym statusem aktywności ekonomicznej. Dla przykładu osoba, która została sklasyfikowana jako pracująca w badanym tygodniu mogła utrzymywać się (w ciągu roku) z innych źródeł lub pozostawać na utrzymaniu. Z kolei osoba zaliczona do zbiorowości biernych zawodowo w badanym tygodniu – w ciągu roku mogła wykazywać jako źródło utrzymania dochody z pracy, której już nie wykonuje – np.: z powodu jej sezonowości, zwolnienia z pracy czy przejścia na emeryturę.

Przedmiotem analizy pod kątem aktywności ekonomicznej jest populacja w wieku 15 lat i więcej. Według wyników spisu liczyła ona 1467,6 tys. osób. Z uwagi na status na rynku pracy wyodrębniane są osoby aktywne zawodowo (w tym: pracujące, bezrobotne) oraz bierne zawodowo.

W 2011 r. zbiorowość pracujących liczyła 629,4 tys. osób, a wśród nich 98,4 % posiadało własne źródło utrzymania, natomiast 1,4 % pozostawało na utrzymaniu.

Inaczej przedstawiała się sytuacja wśród 109,7 tys. bezrobotnych, gdzie 58,3 % to osoby pozostające na utrzymaniu, a 41,5 % posiadało własne źródła utrzymania. Grupa biernych zawodowo liczyła 643,1 tys. – 69,3 % spośród nich posiadało własne źródła utrzymania, a 30,6 % pozostawało na utrzymaniu. Dodatkowo blisko 6 % populacji w wieku 15 lat i więcej (85,4 tys. osób) stanowiły osoby o nieustalonym statusie na rynku pracy – wszystkie te osoby miały nieustalone źródła dochodu.

Status na rynku pracy wyraźnie różnicuje rodzaje źródeł, z jakich osoby utrzymywały się w ciągu roku.

**Wykres 3. Ludność w wieku 15 lat i więcej posiadająca własne źródło utrzymania i pozostająca na utrzymaniu według aktywności ekonomicznej w 2011 r. (w %)**

Dla 93,7 % osób pracujących głównym źródłem utrzymania była praca, przy czym dla 48,2 % była to praca najemna w sektorze prywatnym, a dla 30,4 % – w sektorze publicznym. Blisko 12 % pracujących utrzymywało się z pracy na własny rachunek poza rolnictwem, a ponad 3 % – z pracy na rachunek własny w rolnictwie. Odnotowano także niewielki odsetek pracujących, którzy utrzymywali się głównie ze źródeł niezarobkowych (3,8 %), przede wszystkim z emerytur (2,9 %) i rent (0,7 %). Osoby pozostające na utrzymaniu stanowiły tylko 1,4 % ogółu pracujących – mogły to być osoby, które w momencie badania miały status pracującego, natomiast biorąc pod uwagę cały rok, ich dochód z pracy nie stanowił w tym okresie głównego źródła utrzymania (patrz tabl. 1.6).

Bardziej zróżnicowaną grupą pod względem źródeł utrzymania były osoby sklasyfikowane jako bezrobotne. Wśród nich większość stanowiły osoby będące na utrzymaniu (ponad 58 %). Należy także zwrócić uwagę, że ponad 22 % bezrobotnych utrzymywało się z niezarobkowych źródeł, w tym najwięcej (6,7 %) ze świadczeń pomocy społecznej. Pomimo statusu bezrobotnego, praca stanowiła główne źródło utrzymania dla 5,6 % bezrobotnych, co oznacza, że osoby te w ciągu roku były osobami pracującymi, natomiast w momencie badania ich status był inny.

**Tabl. 1.6. Ludność w wieku 15 lat i więcej według głównego źródła utrzymania i aktywności ekonomicznej w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Ogółem <sup>a</sup>		Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
			pracujący		bezrobotni			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
<b>OGÓŁEM<sup>b</sup></b>	<b>1467,6</b>	<b>100,0</b>	<b>629,4</b>	<b>100,0</b>	<b>109,7</b>	<b>100,0</b>	<b>643,1</b>	<b>100,0</b>
w tym:								
<b>Dochody z pracy</b>	<b>625,2</b>	<b>42,6</b>	<b>589,5</b>	<b>93,7</b>	<b>6,1</b>	<b>5,6</b>	<b>29,5</b>	<b>4,6</b>
najemnej	523,1	35,6	494,4	78,6	5,0	4,6	23,6	3,7
w sektorze publicznym	203,9	13,9	191,3	30,4	1,1	1,0	11,5	1,8
w sektorze prywatnym	319,2	21,8	303,1	48,2	4,0	3,6	12,1	1,9
na rachunek własny	102,1	7,0	95,1	15,1	1,1	1,0	6,0	0,9
poza rolnictwem <sup>c</sup>	79,3	5,4	74,0	11,8	0,9	0,8	4,4	0,7
w rolnictwie	22,8	1,6	21,1	3,3	0,2	0,2	1,5	0,2
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>439,5</b>	<b>29,9</b>	<b>23,8</b>	<b>3,8</b>	<b>24,2</b>	<b>22,0</b>	<b>391,5</b>	<b>60,9</b>

**Tabl. 1.6. Ludność w wieku 15 lat i więcej według głównego źródła utrzymania i aktywności ekonomicznej w 2011 r. (dok.)**

Główne źródło utrzymania	Ogółem <sup>a</sup>		Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
			pracujący		bezrobotni			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
<b>Niezarobkowe źródła (dok.)</b>								
emerytury	296,6	20,2	18,0	2,9	1,3	1,1	277,3	43,1
renty	96,7	6,6	4,1	0,7	2,8	2,5	89,8	14,0
zasiłek dla bezrobotnych	19,6	1,3	0,5	0,1	12,6	11,5	6,4	1,0
świadczenia i zasiłki przedemerytalne	3,9	0,3	0,2	0,0	0,2	0,2	3,5	0,5
świadczenia pomocy społecznej	22,8	1,6	0,9	0,1	7,3	6,7	14,5	2,3
<b>Pozostałe źródła osobno niewymienione</b>	<b>44,3</b>	<b>3,0</b>	<b>4,5</b>	<b>0,7</b>	<b>15,2</b>	<b>13,9</b>	<b>24,5</b>	<b>3,8</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>269,4</b>	<b>18,4</b>	<b>8,6</b>	<b>1,4</b>	<b>64,0</b>	<b>58,3</b>	<b>196,8</b>	<b>30,6</b>

*a W dalszym podziale nie uwzględniono osób o nieustalonym statusie na rynku pracy. b Dochody z własności i nieustalone źródło tylko w pozycji „ogółem”. c łącznie z dochodami z wynajmu.*

Struktura osób biernych zawodowo według źródeł utrzymania różniła się od struktury pracujących i bezrobotnych. Zdecydowana większość (60,9 %) osób biernych zawodowo utrzymywała się z niezarobkowych źródeł dochodu: 43,1 % spośród nich z emerytur, a 14,0 % – z rent (z tytułu niezdolności do pracy, rodzinnej i innych). Taka sytuacja wynika ze struktury wieku osób biernych zawodowo – 55,5 % tej zbiorowości osób było w wieku 55 lat i więcej. Należy zwrócić uwagę, że 30,6 % osób biernych zawodowo pozostawało na utrzymaniu, w tym co szоста osoba była w wieku 18-24 lata. Odnotowano niewielki (4,6 %) udział biernych zawodowo, którzy głównie utrzymywali się z dochodów z pracy i była to przede wszystkim praca najemna (3,7 %).

Analizując strukturę źródeł utrzymania osób zauważa się istotne różnice między mężczyznami a kobietami wynikające z ich aktywności ekonomicznej. Blisko 49 % mężczyzn utrzymywało się głównie z pracy, podczas gdy wśród kobiet niespełna 37 %. Odwrotnie wyglądała sytuacja w przypadku niezarobkowych źródeł, które były głównym źródłem utrzymania dla 34,2 % kobiet oraz tylko 25,4 % mężczyzn (*patrz tabl. 1.7*).

Wśród pracujących nie było znaczących różnic między kobietami i mężczyznami rozpatrując ich źródło utrzymania. Blisko 93 % kobiet i ponad 94 % mężczyzn utrzymywało się głównie z pracy. Pracujące kobiety – nieco częściej niż mężczyźni (76,5 %) – utrzymywały się z pracy najemnej i udział ich wynosił 81,1 %. Z kolei dla pracujących mężczyzn, nieco częściej niż dla kobiet, głównym źródłem utrzymania była praca na rachunek własny i ich udział stanowił blisko 18 %. Natomiast odsetki pracujących utrzymujących się z niezarobkowych źródeł były bardzo zbliżone wśród kobiet i mężczyzn (odpowiednio 4,0 % i 3,6 %).

**Tabl. 1.7. Ludność w wieku 15 lat i więcej według źródeł utrzymania, płci i aktywności ekonomicznej w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Ogółem <sup>a</sup>		Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
			pracujący		bezrobotni			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
<b>OGÓŁEM<sup>b</sup></b>	<b>1467,6</b>	<b>100,0</b>	<b>629,4</b>	<b>100,0</b>	<b>109,7</b>	<b>100,0</b>	<b>643,1</b>	<b>100,0</b>
<b>MĘŻCZYŹNI<sup>b</sup></b>	<b>708,6</b>	<b>100,0</b>	<b>346,7</b>	<b>100,0</b>	<b>60,7</b>	<b>100,0</b>	<b>258,7</b>	<b>40,2</b>
w tym:								
<b>Dochody z pracy</b>	<b>345,8</b>	<b>48,8</b>	<b>326,7</b>	<b>94,3</b>	<b>3,8</b>	<b>6,2</b>	<b>15,3</b>	<b>2,4</b>
najemnej	280,5	39,6	265,2	76,5	3,0	5,0	12,3	1,9
na rachunek własny <sup>c</sup>	65,4	9,2	61,6	17,8	0,7	1,2	3,0	0,5
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>180,1</b>	<b>25,4</b>	<b>12,6</b>	<b>3,6</b>	<b>12,8</b>	<b>21,1</b>	<b>154,7</b>	<b>24,1</b>
emerytury	114,2	16,1	9,5	2,7	0,7	1,2	104,0	16,2
renty	44,6	6,3	2,4	0,7	1,4	2,4	40,7	6,3
pozostałe niezarobkowe źródła	21,3	3,0	0,7	0,2	10,6	17,5	10,0	1,6
<b>Pozostałe źródła osobno niewymienione</b>	<b>22,7</b>	<b>3,2</b>	<b>2,2</b>	<b>0,6</b>	<b>9,4</b>	<b>15,5</b>	<b>11,1</b>	<b>1,7</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>115,2</b>	<b>16,3</b>	<b>3,4</b>	<b>1,0</b>	<b>34,6</b>	<b>57,0</b>	<b>77,3</b>	<b>12,0</b>
<b>KOBIETY<sup>b</sup></b>	<b>759,0</b>	<b>100,0</b>	<b>282,7</b>	<b>100,0</b>	<b>49,1</b>	<b>100,0</b>	<b>384,4</b>	<b>100,0</b>
w tym:								
<b>Dochody z pracy</b>	<b>279,4</b>	<b>36,8</b>	<b>262,8</b>	<b>92,9</b>	<b>2,4</b>	<b>4,8</b>	<b>14,2</b>	<b>3,7</b>
najemnej	242,6	32,0	229,3	81,1	2,0	4,1	11,3	2,9
na rachunek własny <sup>c</sup>	36,8	4,8	33,5	11,9	0,3	0,7	2,9	0,8
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>259,4</b>	<b>34,2</b>	<b>11,2</b>	<b>4,0</b>	<b>11,4</b>	<b>23,2</b>	<b>236,8</b>	<b>61,6</b>
emerytury	182,4	24,0	8,5	3,0	0,5	1,1	173,3	45,1
renty	52,1	6,9	1,7	0,6	1,3	2,7	49,0	12,7
pozostałe niezarobkowe źródła	25,0	3,3	1,0	0,4	9,5	19,4	14,4	3,8
<b>Pozostałe źródła osobno niewymienione</b>	<b>21,6</b>	<b>2,8</b>	<b>2,3</b>	<b>0,8</b>	<b>5,8</b>	<b>11,9</b>	<b>13,5</b>	<b>3,5</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>154,2</b>	<b>20,3</b>	<b>5,2</b>	<b>1,8</b>	<b>29,4</b>	<b>59,9</b>	<b>119,6</b>	<b>31,1</b>

*a* Nieustalony status zawodowy tylko w pozycji „ogółem”. *b* Dochody z własności i nieustalone źródło tylko w pozycji „ogółem”. *c* Łącznie z dochodami z wynajmu.

Osoby bezrobotne, zarówno kobiety jak i mężczyźni, pozostawali głównie na utrzymaniu. Nieco większy był jednak odsetek bezrobotnych kobiet na utrzymaniu (59,9 %) niż mężczyzn, który był o 2,9 p. proc. niższy. Bezrobotni mężczyźni, nieco częściej niż bezrobotne kobiety deklarowali pracę jako główne źródło utrzymania, lecz udział ten był nieznaczny i wynosił 6,2 % dla mężczyzn i 4,8 % dla kobiet.

W grupie biernych zawodowo znacznie większy odsetek kobiet utrzymywał się z niezarobkowych źródeł (61,6 % wobec 24,1 % wśród mężczyzn), w tym z emerytur odpowiednio 45,1 kobiet i 16,2 % mężczyzn. Kobiety posiadające w ostatnim tygodniu przed badaniem status biernego zawodowo, nieco częściej niż mężczyźni deklarowali dochód z pracy jako główne źródło utrzymania w ciągu roku.

**Tabl. 1.8. Ludność w wieku 15 lat i więcej według głównego źródła utrzymania, miejsca zamieszkania i aktywności ekonomicznej w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Ogółem <sup>a</sup>		Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
			pracujący		bezrobotni			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
<b>OGÓŁEM<sup>b</sup></b>	<b>1467,6</b>	<b>100,0</b>	<b>629,4</b>	<b>100,0</b>	<b>109,7</b>	<b>100,0</b>	<b>643,1</b>	<b>100,0</b>
<b>MIASTA<sup>b</sup></b>	<b>1025,6</b>	<b>100,0</b>	<b>443,2</b>	<b>100,0</b>	<b>72,2</b>	<b>100,0</b>	<b>446,3</b>	<b>100,0</b>
w tym:								
<b>Dochody z pracy</b>	<b>443,8</b>	<b>43,3</b>	<b>416,8</b>	<b>94,0</b>	<b>4,2</b>	<b>5,8</b>	<b>22,8</b>	<b>5,1</b>
najemnej	379,6	37,0	357,6	80,7	3,4	4,8	18,6	4,2
na rachunek własny <sup>c</sup>	64,2	6,3	59,2	13,4	0,8	1,0	4,2	0,9
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>314,6</b>	<b>30,7</b>	<b>17,7</b>	<b>4,0</b>	<b>15,9</b>	<b>22,0</b>	<b>281,0</b>	<b>63,0</b>
emerytury	224,2	21,9	14,3	3,2	1,2	1,6	208,7	46,8
renty	62,6	6,1	2,5	0,6	2,0	2,8	58,1	13,0
pozostałe niezarobkowe źródła	27,7	2,7	0,8	0,2	12,7	17,6	14,2	3,2
<b>Pozostałe źródła osobno niewymienione</b>	<b>30,3</b>	<b>3,0</b>	<b>2,9</b>	<b>0,7</b>	<b>10,1</b>	<b>14,0</b>	<b>17,3</b>	<b>3,9</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>170,4</b>	<b>16,6</b>	<b>3,8</b>	<b>0,9</b>	<b>41,9</b>	<b>58,0</b>	<b>124,7</b>	<b>27,9</b>
<b>WIEŚ<sup>b</sup></b>	<b>442,0</b>	<b>100,0</b>	<b>186,2</b>	<b>100,0</b>	<b>37,5</b>	<b>100,0</b>	<b>196,8</b>	<b>100,0</b>
w tym:								
<b>Dochody z pracy</b>	<b>181,4</b>	<b>41,1</b>	<b>172,8</b>	<b>92,8</b>	<b>1,9</b>	<b>5,2</b>	<b>6,7</b>	<b>3,4</b>
najemnej	143,5	32,5	136,9	73,5	1,6	4,3	5,0	2,5
na rachunek własny <sup>c</sup>	38,0	8,6	35,9	19,3	0,3	0,9	1,7	0,9
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>124,9</b>	<b>28,3</b>	<b>6,2</b>	<b>3,3</b>	<b>8,3</b>	<b>22,1</b>	<b>110,5</b>	<b>56,1</b>
emerytury	72,3	16,4	3,7	2,0	0,1	0,3	68,6	34,8
renty	34,0	7,7	1,6	0,9	0,7	2,0	31,7	16,1
pozostałe niezarobkowe źródła	18,6	4,2	0,9	0,5	7,4	19,8	10,2	5,2
<b>Pozostałe źródła osobno niewymienione</b>	<b>14,0</b>	<b>3,2</b>	<b>1,6</b>	<b>0,9</b>	<b>5,1</b>	<b>13,6</b>	<b>7,3</b>	<b>3,7</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>99,0</b>	<b>22,4</b>	<b>4,7</b>	<b>2,5</b>	<b>22,1</b>	<b>59,0</b>	<b>72,1</b>	<b>36,7</b>

*a* Nieustalony status zawodowy tylko w pozycji „ogółem”. *b* Dochody z własności i nieustalone źródło tylko w pozycji „ogółem”.  
*c* Łącznie z dochodami z wynajmu.

Na źródło utrzymania i status na rynku pracy ma również wpływ miejsce zamieszkania. Odsetek pracujących był nieco wyższy wśród mieszkańców miast (43,2 %) niż wśród mieszkańców wsi (42,1 %), natomiast odsetek bezrobotnych kształtował się odpowiednio dla miast na poziomie 7,0 %, a dla wsi – 8,5 %. Udział biernych zawodowo były zbliżone zarówno na wsi, jak i w mieście (tj. 44,5 % i 43,5 %).

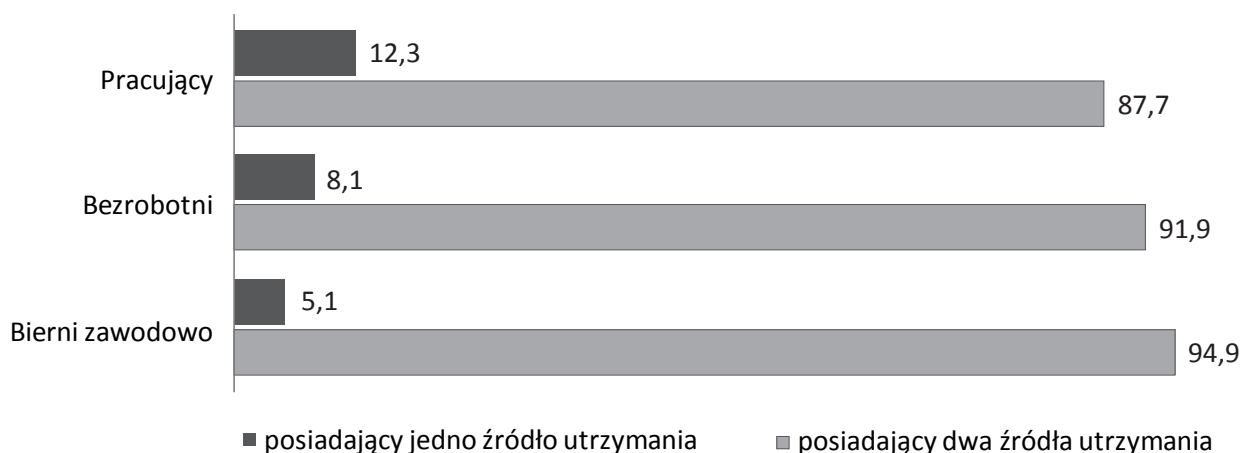
Pracujący w miastach, częściej niż pracujący mieszkańcy wsi, utrzymywali się z pracy najemnej (80,7 % mieszkańców miast, 73,5 % mieszkańców wsi), a rzadziej – z pracy na własny rachunek (13,4 % mieszkańców miast, 19,3 % mieszkańców wsi). Odsetek pracujących utrzymujących się z niezarobkowych źródeł był wyższy w mieście niż na wsi (*patrz tabl. 1.8.*).

Bezrobotni mieszkańcy wsi, częściej niż bezrobotni mieszkańcy miast, pozostawali na utrzymaniu (59,0 % wobec 58,0 % wśród mieszkańców miast). Co piąta osoba bezrobotna mieszkająca zarówno w mieście jak i na wsi utrzymywała się z niezarobkowych źródeł.

W grupie biernych zawodowo również odnotowano różnice. Osoby nieaktywne zawodowo w miastach, częściej niż nieaktywni na wsi, utrzymywali się głównie z emerytury i ich udział wynosił 46,8 % – na wsi był niższy o 12,0 p. proc. Bierni zawodowo mieszkający w miastach także nieco częściej uzyskiwali dochody z pracy. Natomiast omawiana zbiorowość zamieszkała na wsi częściej pozostawała na utrzymaniu (36,7 % wobec 27,9 % w miastach).

W celu dokonania pogłębionej charakterystyki osób według źródeł utrzymania i statusu na rynku pracy warto przedstawić sytuację pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo utrzymujących się z jednego lub dwóch źródeł utrzymania. Analiza aktywności ekonomicznej i posiadanych źródeł utrzymania wykazuje zasadnicze różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami.

**Wykres 4. Ludność w wieku 15 lat i więcej posiadająca jedno i dwa źródła utrzymania według aktywności ekonomicznej w 2011 r. (w %)**



Najczęściej dwa źródła utrzymania posiadały osoby pracujące (12,3 %). W grupie bezrobotnych udział posiadających dodatkowe źródło dochodu wyniósł 8,1 %, a wśród biernych zawodowo udział takich osób był niewielki i wynosił 5,1 %.

Ponad 86 % pracujących utrzymywało się wyłącznie z pracy, a 1,6 % ze źródeł niezarobkowych. Z kolei wśród zbiorowości pracujących posiadających dwa źródła dochodu 4,5 % utrzymywało się głównie i dodatkowo z pracy oraz dla 4,5 % głównym źródłem dochodu była praca, a dodatkowym – pozostałe źródła. Ponad 3 % utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł utrzymania deklarowało pracę jako dodatkowe źródło dochodu.

Spośród osób bezrobotnych 80,4 % utrzymywało się wyłącznie z niezarobkowych źródeł dochodu, a niemal 12 % – wyłącznie z pracy posiadając jedno źródło dochodu (*patrz tabl. 1.9.*). Dwa źródła częściej posiadali bezrobotni, dla których głównym źródłem utrzymania było niezarobkowe źródło dochodu. Jako dodatkowe źródło wskazywali oni pozostałe – głównie niezarobkowe – źródła, a ich udział wynosił 5,2 % wśród bezrobotnych posiadających własne źródła utrzymania.

**Tabl. 1.9. Ludność w wieku 15 lat i więcej posiadająca własne źródła utrzymania według rodzaju głównego i dodatkowego źródła dochodu oraz aktywności ekonomicznej w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania	Ogółem <sup>b</sup>		Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
			pracujący		bezrobotni			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
<b>OGÓŁEM<sup>a</sup></b>	<b>1111,0</b>	<b>100,0</b>	<b>619,6</b>	<b>100,0</b>	<b>45,6</b>	<b>100,0</b>	<b>445,8</b>	<b>100,0</b>
w tym:								
<b>utrzymujący się z pracy</b>								
<b>wyłącznie</b>	<b>565,6</b>	<b>50,9</b>	<b>533,7</b>	<b>86,1</b>	<b>5,3</b>	<b>11,6</b>	<b>26,6</b>	<b>6,0</b>
głównie, a dodatkowo z pracy	29,2	2,6	27,9	4,5	0,2	0,4	1,2	0,3
z pozostałych źródeł	30,4	2,7	28,0	4,5	0,7	1,5	1,7	0,4
<b>utrzymujący się z niezarobkowych źródeł</b>								
<b>wyłącznie</b>	<b>443,7</b>	<b>39,9</b>	<b>9,8</b>	<b>1,6</b>	<b>36,7</b>	<b>80,4</b>	<b>397,2</b>	<b>89,1</b>
głównie, a dodatkowo z pracy	28,0	2,5	19,4	3,1	0,4	0,9	8,2	1,8
z pozostałych źródeł	14,1	1,3	0,9	0,1	2,4	5,2	10,9	2,4

*a W dalszym podziale nie uwzględniono dochodów z własności, pozostałych źródeł osobno niewymienionych oraz nieustalonego źródła utrzymania. b Nieustalony status na rynku pracy tylko w pozycji „ogółem”.*

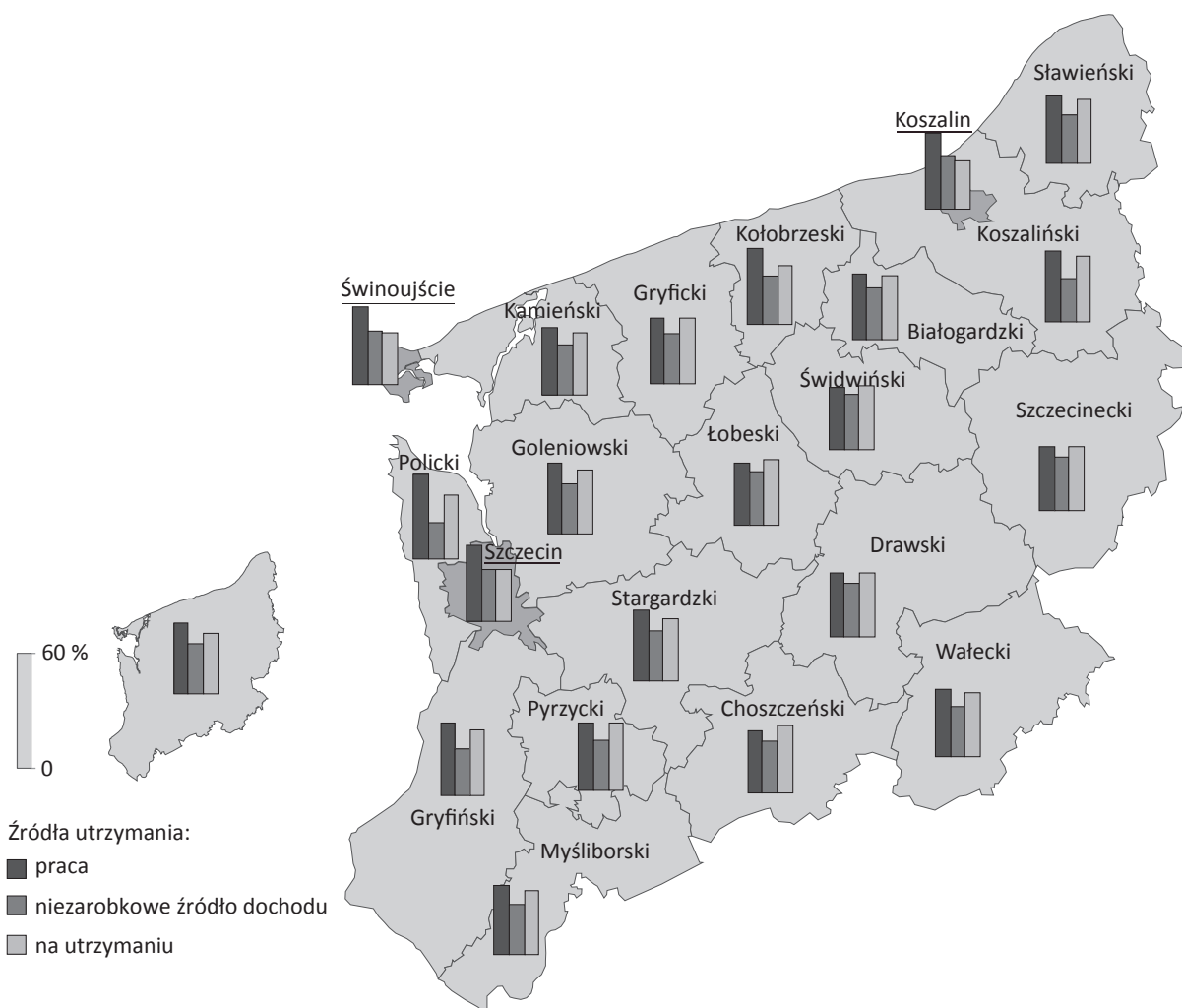
W przypadku biernych zawodowo jeszcze wyższy niż dla bezrobotnych był udział posiadających jedno źródło utrzymania (ponad 95 %), a 89,1 % z nich utrzymywało się wyłącznie z niezarobkowych źródeł. Osoby bierne zawodowo – podobnie jak bezrobotne – częściej jako dodatkowe źródło wskazywały inne niezarobkowe źródło niż pracę.

### 1.7. Różnicowanie regionalne

Analizując główne źródło utrzymania osób w poszczególnych powiatach w 2011 r. zauważa się różnice biorąc pod uwagę udział osób posiadających własne źródło (z pracy i niezarobkowego źródła) oraz pozostające na utrzymaniu.

Wśród zbiorowości posiadających własne źródło utrzymania – w powiatach województwa zachodniopomorskiego – najwięcej osób utrzymywało się z pracy (najemnej lub na rachunek własny). Najwyższy odsetek osób głównie utrzymujących się z pracy odnotowano w powiecie polickim – 43,0 % i był on większy od średniego wskaźnika dla województwa o 6,7 p. proc. Kolejne powiaty o stosunkowo wysokim odsetku osób – również powyżej średniego wskaźnika dla województwa – utrzymujących się głównie z dochodów z pracy to miasta na prawach powiatu – Świnoujście (39,1 %), Szczecin (38,9 %) i Koszalin (38,8 %) oraz powiaty – kołobrzeski (38,6 %) i gryfiński z 36,5 % udziałem. Natomiast najmniej osób utrzymujących się z pracy odnotowano w powiatach świdwińskim (31,4 %), choszczeńskim (31,8 %) i łobeskim (31,9 %). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w powiatach choszczeńskim, łobeskim, świdwińskim, pyrzyckim i drawskim odnotowano wyższy udział osób pozostających na utrzymaniu niż tych, którzy w ciągu roku utrzymywali się z dochodów z pracy (*patrz mapa 1*).



**Mapa 1. Ludność według głównego źródła utrzymania i powiatów w 2011 r. (w %)**

Istotne różnice można również zaobserwować rozpatrując udział osób utrzymujących się w ciągu roku z niezarobkowych źródeł. Najwyższy odsetek takich osób odnotowano w powiatach świdwińskim (27,9 %), łobeskim (27,3 %), szczecineckim (27,3 %), drawskim (27,0 %) oraz miastach na prawach powiatu - Koszalinie (27,3 %) i Świnoujściu (27,2 %). Należy w tym miejscu podkreślić, że zarówno Koszalin jak i Świnoujście mają istotny udział ludności w wieku powyżej 65 lat. Z kolei powiaty o najniższym udziale osób, które głównie utrzymywały się z niezarobkowych źródeł dochodu to: policki (18,1 %), koszaliński (22,2 %) i gryfiński (23,4 %).

Największy odsetek osób pozostających na utrzymaniu odnotowano w powiatach choszczeńskim (34,5 %) i pyrzyckim (34,4 %), a najmniejszy w miastach na prawach powiatu – Koszalinie (24,9 %), Świnoujściu (26,2 %) i Szczecinie (26,3 %), przy średnim udziale w województwie 30,4 %.

Ze względu na znaczący udział w strukturze źródeł utrzymania zbiorowości osób utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł w poszczególnych powiatach, zasadnym jest przedstawienie osobno analizy osób utrzymujących się z takich źródeł według ich rodzaju. W celu dokonania pogłębionej charakterystyki zróżnicowania regionalnego wyróżniono trzy grupy niezarobkowych źródeł utrzymania: emerytury, renty (renta z tytułu niezdolności do pracy, rodzinna i socjalna) oraz pozostałe niezarobkowe źródła. Do tej ostatniej kategorii zostały zaliczone: zasiłek dla bezrobotnych, świadczenia i zasiłki przedemerytalne oraz świadczenia pomocy społecznej.

**Tabl. 1.10. Ludność utrzymująca się z niezarobkowych źródeł dochodu według rodzaju źródła i województw w 2011 r.**

Powiaty	Ogółem w tys.	Niezarobkowe źródła utrzymania			
		emerytury	renty		pozostałe niezarobko- we źródła
			razem	w tym z tytu- łu niezdolno- ści do pracy	
struktura pozioma (w %)					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>439,5</b>	<b>67,5</b>	<b>22,0</b>	<b>13,8</b>	<b>10,5</b>
Białogardzki	13,1	59,4	21,8	13,0	18,9
Choszczeński	13,4	61,7	25,4	15,8	12,9
Drawski	15,9	61,8	21,4	12,4	16,7
Goleniowski	20,4	61,0	28,0	17,8	11,0
Gryficki	16,0	59,3	26,5	16,7	14,2
Gryfiński	19,7	64,5	24,2	16,6	11,3
Kamieński	12,2	64,6	22,6	15,1	12,7
Kołobrzeski	19,2	72,9	18,6	11,6	8,4
Koszaliński	14,5	61,9	21,9	12,9	16,2
Myśliborski	17,3	64,0	24,9	17,3	11,1
Policki	12,9	67,2	23,4	15,0	9,4
Pyrzycki	10,5	61,4	26,9	17,8	11,7
Sławieński	14,4	68,4	19,4	11,8	12,2
Stargardzki	30,5	65,6	24,7	16,1	9,7
Szczecinecki	21,7	62,7	21,6	13,3	15,7
Świdwiński	13,8	61,2	22,7	14,0	16,1
Wałecki	13,8	60,2	29,3	17,8	10,5
Łobeski	10,5	59,9	26,9	18,0	13,2
m. Koszalin	29,8	76,8	14,2	8,1	9,0
m. Szczecin	108,6	74,5	19,6	12,2	5,9
m. Świnoujście	11,3	76,7	18,4	8,9	5,0

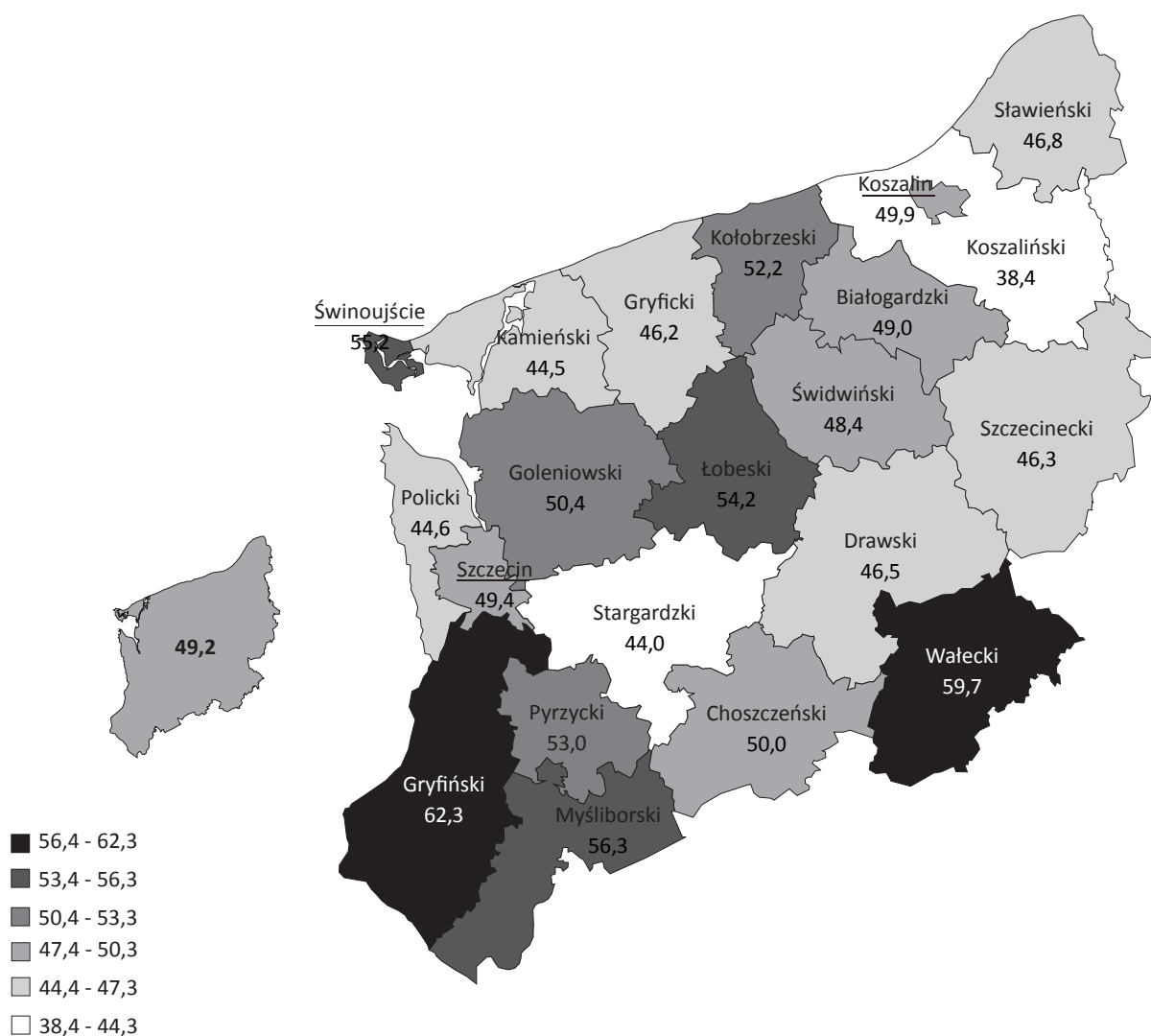
We wszystkich powiatach wśród osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł zdecydowanie dominowały osoby pobierające emeryturę (*patrz tabl. 1.10*). Najwyższy odsetek osób utrzymujących się z tego źródła (powyżej średniego udziału dla województwa wynoszącego 67,5 %) odnotowano w miastach na prawach powiatu - Koszalinie (76,8 %), Świnoujściu (76,7 %) i Szczecinie (74,5 %) oraz powiatach kołobrzeskim (72,9 %) i sławieńskim (68,4 %). Z kolei najniższy udział takich osób występował w powiecie gryfickim (59,3 %), białogardzkim (59,4 %) i łobeskim (59,9 %).

Najwięcej osób utrzymujących się z renty odnotowano w powiatach wałeckim, goleniowskim, pyrzyckim, łobeskim, gryfickim, kołobrzeskim i choszczeńskim, gdzie udział tych osób stanowił więcej niż jedną czwartą w stosunku do ogółu osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł i kształtował się w przedziale od 29,3 % dla powiatu wałeckiego do 25,4 % dla powiatu choszczeńskiego.

Wśród utrzymujących się z rent największą zbiorowość stanowiły osoby posiadające rentę z tytułu niezdolności do pracy. Najwyższy 18,0 % udział osób utrzymujących się głównie z tego źródła odnotowano w powiecie łobeskim. Natomiast najniższy udział osób utrzymujących się z rent z tytułu niezdolności do pracy występował w Koszalinie (8,1 %) i Świnoujściu (8,9 %).

Pozostałe niezarobkowe źródła stanowiły podstawę utrzymania dla zdecydowanie mniejszej zbiorowości osób w poszczególnych powiatach. Ich udział kształtował się między 5,0 % w Świnoujściu, a 18,9 % w powiecie białogardzkim.

**Mapa 2. Udział osób utrzymujących się ze świadczeń pomocy społecznej wśród utrzymujących się z pozostałych niezarobkowych źródeł w 2011 r. (w %)**



Wśród osób, dla których w ciągu roku podstawę utrzymania stanowiły źródła zagregowane w grupę „pozostałe”, największy udział stanowiły osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej (49,2 %). Najwyższy odsetek odnotowano w powiecie gryfińskim – ponad 62 % wśród osób utrzymujących się z pozostałych niezarobkowych źródeł. Na drugim miejscu znalazł się powiat wałecki (59,7 %), natomiast na trzecim myśliborski (56,3 %) – patrz mapa 2. Z kolei najmniej osób korzystało ze świadczeń pomocy społecznej w powiecie koszalińskim (38,4 %) i stargardzkim (44,0 %).

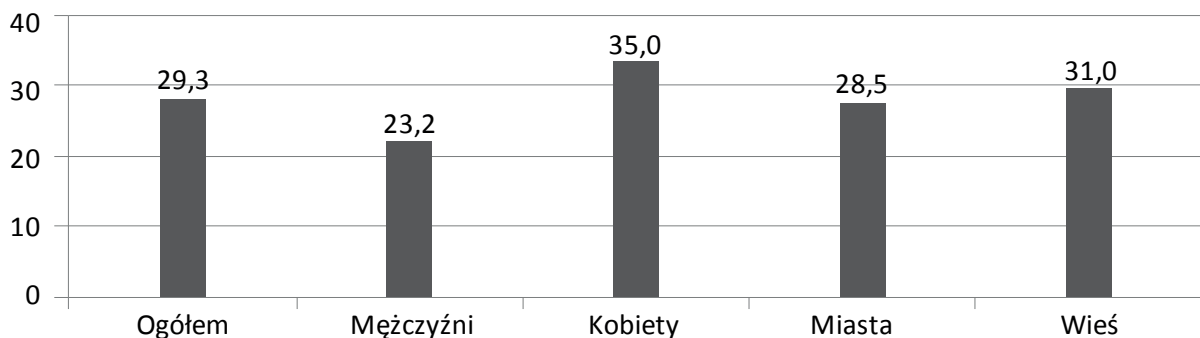
### 1.8. Biorcy świadczeń społecznych

W spisie 2011 – niezależnie od głównego i dodatkowego źródła utrzymania – gromadzone były informacje o biorcach świadczeń społecznych. Informacje o rodzajach pobieranych świadczeń pozyskiwane były z rejestrów i systemów administracyjnych takich jak: system emerytalno-rentowy ZUS, system informacyjny KRUS, systemy informacyjne powiatowych urzędów pracy, systemy pomocy społecznej oraz systemy świadczeń rodzinnych. Na podstawie uzyskanych danych ustalano informacje o biorcach jednego, dwóch lub trzech świadczeń pochodzących z niezarobkowych źródeł dochodów.

W 2011 r. 504,6 tys. osób było biorcami jednego lub większej liczby świadczeń. Warto w tym miejscu podkreślić, że w poprzednim spisie liczba biorców świadczeń była bardzo zbliżona (531,3 tys.) i pozyskiwana była w oparciu o deklarację respondentów. Najliczniejszą zbiorowość w 2011 r. (450,7 tys. osób tj. ponad 89 % ogółu świadczeniobiorców) stanowili pobierający jedno świadczenie, a 53,8 tys. (blisko 11 %) pobierało dwa lub trzy świadczenia, przy czym udział tych ostatnich biorców był nieznaczny (niespełna 2 %).

W 2011 r. wśród ogółu ludności osoby pobierające świadczenia z niezarobkowych źródeł dochodów (jedno lub więcej świadczeń) stanowiły 29,3 %, przy czym udział kobiet pobierających świadczenia był wyższy niż mężczyzn i wyniósł 35,0 % w stosunku do ogółu kobiet (mężczyźni – 23,2 %) (*patrz wykres 5*). Wśród mieszkańców wsi blisko co trzecia osoba była biorcą świadczenia pochodzącego z niezarobkowego źródła dochodów. Z kolei wśród osób zamieszkujących w miastach biorcy świadczeń stanowili 28,5 %.

**Wykres. 5. Udział osób pobierających świadczenia z niezarobkowych źródeł dochodów wśród ogółu ludności w 2011 r. (w %)**



Analizując zbiorowość osób pobierających świadczenia zauważa się, że zdecydowaną większość (309,6 tys., tj. ponad 61 %) stanowiły kobiety – wobec 195,0 tys., tj. 38,6 % mężczyzn. Kobiety częściej niż mężczyźni pobierały jedno świadczenie, ale także przeważały wśród pobierających dwa lub trzy świadczenia, chociaż ta przewaga była znacznie mniejsza. Struktura biorców świadczeń według ich liczby jest konsekwencją znacznie dłuższego trwania życia kobiet, jak również niższej nominalnej kwoty otrzymywanych emerytur czy rent (*patrz tabl. 1.11*).

Więcej biorców (338,8 tys., tj. ponad 67 %) mieszkało w miastach w porównaniu do wsi (165,8 tys., tj. prawie 33 %). Należy jednak zwrócić uwagę, że wśród osób pobierających trzy świadczenia przeważają mieszkańcy wsi, stanowiąc 74,0 % spośród biorców pobierających trzy świadczenia.

**Tabl. 1.11. Ludność pobierająca świadczenia z niezarobkowych źródeł według płci, miejsca zamieszkania oraz liczby pobieranych świadczeń w 2011 r.**

Liczba pobieranych świadczeń z niezarobkowych źródeł	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
	w tysiącach				
<b>OGÓŁEM</b>	<b>504,6</b>	<b>195,0</b>	<b>309,6</b>	<b>338,8</b>	<b>165,8</b>
	struktura pozioma (w %)				
Pobierający jedno świadczenie	89,3	38,3	61,7	69,2	30,8
Pobierający dwa świadczenia	8,7	40,5	59,5	54,9	45,1
Pobierający trzy świadczenia	1,9	43,9	56,1	26,0	74,0

Wśród pobierających jedno świadczenie najwięcej było osób otrzymujących emerytury (pracownicze i rolne). Należy zwrócić uwagę, że udział kobiet i mężczyzn pobierających to świadczenie był zbliżony i wynosił odpowiednio 52,2 % i 49,8 %. Istotne różnice natomiast obserwujemy wśród biorców rent. Zdecydowanie więcej mężczyzn (20,6 %) otrzymywało rentę z tytułu niezdolności do pracy – wśród 7,7 % kobiet. Natomiast udział kobiet był wyższy wśród biorców renty rodzinnej i wynosił 17,5 % wobec tylko 3,3 % mężczyzn (*patrz tabl. 1.12*).

Również kobiety nieco częściej niż mężczyźni korzystały ze świadczeń pomocy społecznej i ich udział wynosił 12,7 % – wobec 11,8 % wśród mężczyzn. Z kolei mężczyźni, będący biorcami świadczeń częściej niż kobiety otrzymywali świadczenia i zasiłki przedemerytalne oraz zasiłki i świadczenia z powiatowych urzędów pracy.

**Tabl. 1.12. Biorcy jednego świadczenia z niezarobkowego źródła według rodzaju świadczenia, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.**

Rodzaj pierwszego pobieranego świadczenia	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
	w tysiącach				
<b>OGÓŁEM</b>	<b>450,7</b>	<b>172,8</b>	<b>277,9</b>	<b>312,1</b>	<b>138,7</b>
	struktura pionowa (w %)				
emerytury	51,3	49,8	52,2	55,1	42,6
renty	28,7	29,4	28,3	28,0	30,5
w tym:					
renta z tytułu niezdolności do pracy	12,7	20,6	7,7	13,0	11,9
renta rodzinna	12,1	3,3	17,5	12,6	10,9
zasiłki i świadczenia przedemerytalne	0,9	1,5	0,6	0,9	1,0
zasiłki i świadczenia z PUP	6,1	7,3	5,4	5,2	8,2
świadczenia pomocy społecznej	12,4	11,8	12,7	10,3	17,1
pozostałe świadczenia	0,6	0,2	0,9	0,6	0,7

Wśród ludności miejskiej najwyższy (ponad 55 %) udział stanowiły osoby pobierające emeryturę (przy czym w niemal 97 % była to emerytura pracownicza). Drugim co do wielkości świadczeniem otrzymywanym przez mieszkańców miast była renta z tytułu niezdolności do pracy (13,0 %), a następnie renta rodzinna (12,6 %).

Również na wsi wśród świadczeniobiorców dominowały osoby pobierające emeryturę. Należy jednak zwrócić uwagę, że dla ponad 66,0 % osób była to emerytura pracownicza, a 34,0 % stanowiły osoby pobierające emeryturę rolną lub rentę strukturalną. Mieszkańcy wsi, częściej niż mieszkańcy miast korzystali ze świadczeń pomocy społecznej i ich udział wynosił 17,1 % (w miastach 10,3 %). W dalszej kolejności mieszkańcy wsi otrzymywali rentę z tytułu niezdolności do pracy oraz rodzinną.

## 2. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE

### 2.1. Wprowadzenie

Problematyka niepełnosprawności (wcześniej określana mianem inwalidztwa) badana była w kolejnych spisach począwszy od 1978 r. Głównym celem było rozpoznanie skali i rozmiarów niepełnosprawności wśród ludności Polski oraz dokonanie pełnej charakterystyki demograficzno-społecznej, ekonomicznej oraz mieszkaniowej, tej tak ważnej – z punktu widzenia społecznego – zbiorowości.

Zbieżne kryteria wyodrębniania osób niepełnosprawnych stosowane w kolejnych spisach pozwalają na prezentację osób niepełnosprawnych według różnych grup i kategorii.

Zgodnie z definicją przyjętą w spisach powszechnych za osobę niepełnosprawną uważa się osobę, która posiadała odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiadała, lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (praca, nauka, zabawa, samoobsługa).

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na dwie podstawowe grupy:

- **osoby niepełnosprawne prawnie**, tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (niezależnie od tego czy wydane do celów rentowych, czy pozarentowych),
- **osoby niepełnosprawne wyłącznie biologicznie**, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale odczuwały całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych dla ich wieku.

Kryterium zakwalifikowania danej osoby do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie było:

- dla osób w wieku 16 lat i więcej – posiadanie aktualnego orzeczenia wydanego przez odpowiedni organ orzekający, ustalającego niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo,
- dla osób poniżej 16 roku życia – posiadanie aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności wydanego przez organ orzekający.

Bardzo ważną informacją poszerzającą wiedzę o osobach niepełnosprawnych prawnie była ich subiektywna ocena zdolności do wykonywania podstawowych czynności życiowych. Jest to o tyle istotne, że nie zawsze posiadane orzeczenie prawne (nawet najwyższego stopnia) jest odzwierciedleniem występujących ograniczeń w zwykłym, codziennym funkcjonowaniu.

Uwzględniając subiektywną ocenę osób niepełnosprawnych prawnie wyodrębniono spośród nich dwie subpopulacje:

- **osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie**, tj. takie osoby, które posiadały aktualne orzeczenie i jednocześnie deklarowały całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych,
- **osoby niepełnosprawne wyłącznie prawnie**, tj. osoby, które posiadały aktualne orzeczenie, natomiast nie deklarowały jakichkolwiek ograniczeń w wykonywaniu czynności podstawowych dla ich wieku.

Stosowany jest również podział wyodrębniający spośród ogółu osób niepełnosprawnych wszystkie osoby **według ograniczenia sprawności i jego stopnia** – niezależnie czy posiadały orzeczenie prawne. Pozostałe osoby według tego grupowania zostały zaliczone do osób niepełnosprawnych nieodczuwających ograniczeń (niepełnosprawni wyłącznie prawnie).

W 2011 r. oprócz pytań dotyczących osób niepełnosprawnych, które funkcjonowały we wcześniejszych spisach, zakres badawczy (tym razem w badaniu reprezentacyjnym) poszerzono o dwa odrębne pytania. Dotyczyły one okresu trwania ograniczenia sprawności oraz grup chorób, które je powodowały.

Bardzo ważną zmianę wprowadzono rozszerzając klasyfikację odpowiedzi na pytanie o subiektywną ocenę ograniczenia sprawności ze względu na przewlekłą chorobę lub kalectwo (chodziło o stany długotrwałe, trwające co najmniej 6 miesięcy lub przewidywano, że będą tyle trwały). Do 2002 r. na pytanie „*Czy ma Pan(i) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych dla swojego wieku (pracy, nauki, samoobsługi, zabawy itp.) z powodu kalectwa lub przewlekłej choroby?*” były dwie możliwości (stopnie) oceny występujących ograniczeń: całkowite lub poważne ograniczenie. Brakowało możliwości wybrania właściwej oceny, gdy problemy zdrowotne były długotrwałe, uciążliwe lecz nie powodowały całkowitego lub poważnego ograniczenia wykonywania czynności życiowych. W związku z tym w ostatnim spisie powszechnym wprowadzono możliwość określenia umiarkowanego stopnia ograniczeń.

Należy tu dodać, że zgodnie z zapisami ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. udzielanie odpowiedzi na pytania dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności. Decyzję taką podjęto ze względu na specyfikę i wrażliwość tematu. Na pytania odpowiadały osoby dorosłe, które wyraziły na to zgodę, natomiast na temat dzieci informacji udzielali rodzice lub opiekunowie.

## 2.2. Osoby niepełnosprawne w latach 2002-2011

Według wyników spisu w 2011 r. wśród ogółu ludności województwa zachodniopomorskiego żyło 210,1 tys. osób niepełnosprawnych, co stanowiło 12,2 % ogólnej populacji. W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 r. poprzedniego spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 23,4 tys., tj. o 10,0 %.

W latach 2002-2011 oprócz zmian w liczebności ogółu niepełnosprawnych, zmniejszyła się w sposób wyraźny zbiorowość osób niepełnosprawnych prawnie. W 2011 r. takich osób było 145,2 tys., natomiast w 2002 r. – 192,8 tys., co oznacza blisko 25 % ubytek tej zbiorowości (*patrz tabl. 2.1*). W omawianym okresie zwiększyła się znacząco liczba do 64,9 tys. (tj. o 59,4 %) osób niepełnosprawnych tylko biologicznie, tzn. nie posiadających orzeczenia prawnego, natomiast odczuwających ograniczenia sprawności.

W 2011 r. wśród ogółu zbiorowości niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,2 % wobec 46,8 % mężczyzn), natomiast w 2002 r. udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,2 %).

W miastach w 2011 r. mieszkało 150,3 tys. osób niepełnosprawnych. W porównaniu do 2002 r. zbiorowość ta zmniejszyła się o 3,4 %. Wśród ogółu niepełnosprawnych mieszkańców miast zdecydowanie przeważały kobiety (54,1 %) wobec 45,9 % mężczyzn. Liczba niepełnosprawnych prawnie wyniosła 105,3 tys. i zmniejszyła się o 18,0 % w porównaniu do 2002 r. Zwiększyła się natomiast zdecydowanie liczba osób niepełnosprawnych biologicznie z 27,2 tys. do 45,1 tys. w 2011 r., tzn. aż o 65,7 %. Jednocześnie należy w tym miejscu dodać, że w latach międzypisowych w miastach bardzo znacznie (o 24,0 %) wzrosła liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, co mogło mieć wpływ na tak dynamiczne zwiększenie się tej grupy niepełnosprawnych.

W okresie międzypisowym o 23,3 % zmniejszyła się również liczba niepełnosprawnych mieszkańców wsi. Podobnie jak wśród ludności miejskiej nieznacznie przeważały kobiety (choć udział ich jest mniejszy niż w miastach) 50,8 %, a 49,2 % stanowili mężczyźni. Należy zwrócić uwagę na bardzo znaczące obniżenie się liczby mieszkańców wsi niepełnosprawnych prawnie – z 64,3 tys. do 39,9 tys., czyli aż o 38,0 %. Z kolei, również jak w miastach, odnotowano zwiększenie niepełnosprawnych tylko biologicznie (o 46,9 %).

**Tabl. 2.1. Osoby niepełnosprawne według miejsca zamieszkania, płci i kategorii niepełnosprawności w latach 2002 i 2011**

Wyszczególnienie	Ogółem		2002 =100	Miasta		2002 =100	Wieś		2002 =100
	2002	2011		2002	2011		2002	2011	
	w tys.			w tys.			w tys.		
<b>OGÓŁEM</b>	<b>233,5</b>	<b>210,1</b>	<b>90,0</b>	<b>155,6</b>	<b>150,3</b>	<b>96,6</b>	<b>77,8</b>	<b>59,7</b>	<b>76,7</b>
Mężczyźni	111,0	98,4	88,6	72,9	69,0	94,7	38,1	29,4	77,0
Kobiety	122,5	111,7	91,2	82,8	81,3	98,3	39,7	30,3	76,4
Osoby niepełnosprawne:									
prawnie	192,8	145,2	75,3	128,4	105,3	82,0	64,3	39,9	62,0
tylko biologicznie	40,7	64,9	159,4	27,2	45,1	165,7	13,5	19,8	146,9

W 2011 r., podobnie jak w 2002, wśród ogółu niepełnosprawnych dominowały osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (dotyczyło to osób w wieku 16 lat i więcej) lub orzeczenie o niepełnosprawności dla osób w wieku 0-15 lat, tzn. niepełnosprawni prawnie. Udział takich osób wyniósł w 2011 r. 69,1 % i 82,6 % w 2002 r. – pozostałe osoby to niepełnosprawni tylko biologicznie (*patrz tabl. 2.2*). Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może również o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej.

Udział osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej wyniósł w 2011 r. 94,9 % i zmniejszył się o 1,7 p. proc. w porównaniu z 2002 r. O tyle samo wzrósł udział osób najmłodszych wśród ogółu niepełnosprawnych. W 2011 r. zmieniła się znacząco struktura ogółu osób niepełnosprawnych według posiadanego stopnia niepełnosprawności. W porównaniu do 2002 r.



zwiększył się udział osób posiadających orzeczenie o stopniu znacznym (do 34,2 %) oraz o stopniu umiarkowanym (do 36,0 %). W 2002 r. odsetki takich osób wyniosły odpowiednio 28,4 % i 30,2 %. Zmniejszył się natomiast znacząco odsetek osób o lekkim stopniu niepełnosprawności – 21,2 % w 2011 r. i 31,8 % w 2002 r.

Podobną prawidłowość jak wśród ogółu osób niepełnosprawnych można zaobserwować analizując stopnie niepełnosprawności mężczyzn i kobiet. Generalnie zwiększył się odsetek osób posiadających stopnie najwyższe i znacząco obniżył się udział osób o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Porównując subiektywną ocenę ograniczenia sprawności osób nie posiadających prawnego potwierdzenia niepełnosprawności (niepełnosprawni tylko biologicznie) trzeba stwierdzić, że wyniki spisów 2011 i 2002 nie będą w pełni porównywalne z powodu wprowadzenia umiarkowanego ograniczenia sprawności w 2011 r.

**Tabl. 2.2. Osoby niepełnosprawne według płci, kategorii i stopnia niepełnosprawności oraz ograniczenia sprawności w latach 2002 i 2011**

Kategorie niepełnosprawności	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
	w tysiącach					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>233,5</b>	<b>210,0</b>	<b>111,0</b>	<b>98,4</b>	<b>122,5</b>	<b>111,7</b>
<b>Osoby niepełnosprawne prawnie</b>	<b>192,8</b>	<b>145,2</b>	<b>94,6</b>	<b>71,8</b>	<b>98,2</b>	<b>73,3</b>
<b>Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie</b>	<b>40,7</b>	<b>64,9</b>	<b>16,4</b>	<b>26,5</b>	<b>24,3</b>	<b>38,4</b>
	w odsetkach pionowych w danej grupie niepełnosprawnych					
<b>Osoby niepełnosprawne prawnie:</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności						
znacznym	28,4	34,2	25,0	31,1	31,8	37,2
umiarkowanym	30,2	36,0	31,4	36,5	29,1	35,4
lekkim	31,8	21,2	33,7	22,4	29,9	19,9
nieustalonym	6,2	3,6	6,0	3,7	6,4	3,5
<b>w wieku 0-15 lat posiadający orzeczenie o niepełnosprawności<sup>a</sup></b>	<b>3,4</b>	<b>5,1</b>	<b>3,9</b>	<b>6,2</b>	<b>2,8</b>	<b>3,9</b>
	w odsetkach pionowych w danej grupie niepełnosprawnych					
<b>Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie odczuwający ograniczenie sprawności:</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
całkowite	12,3	6,2	11,6	5,6	12,7	6,6
poważne	87,7	24,9	88,4	23,7	87,3	25,7
umiarkowane <sup>b</sup>	x	68,9	x	70,7	x	67,7

*a* W 2002 osoby w wieku 0-15 lat z uprawnieniami do zasiłku pielęgnacyjnego, w 2011 z orzeczeniem o niepełnosprawności.

*b* Tylko w NSP 2011.

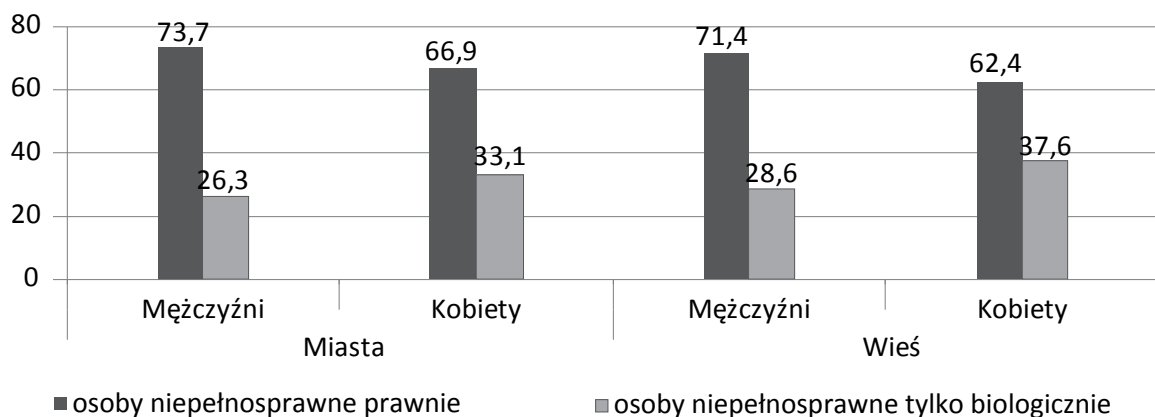
W 2011 r. (zgodnie z nowymi zasadami) 5,6 % mężczyzn oraz 6,6 % kobiet oceniło, że odczuwają całkowite ograniczenie sprawności. Natomiast 23,7 % mężczyzn i nieco więcej kobiet (25,7 %) deklarowało poważne ograniczenie. Zwraca uwagę fakt, że przy zastosowaniu rozszerzonej kateorii odpowiedzi (o umiarkowane ograniczenie sprawności) aż 70,7 % mężczyzn i 67,7 % kobiet wybrało właśnie taką ocenę ograniczenia sprawności w zwykłym funkcjonowaniu.

### 2.3. Osoby niepełnosprawne w 2011 r.

Niepełnosprawni mieszkańcy miast stanowili 12,7 % ogółu ludności tam mieszkającej. Wśród ogółu mężczyzn niepełnosprawni stanowili 11,7 %, natomiast wśród ogółu kobiet udział niepełnosprawnych był wyższy i wyniósł 12,6 %. Zdecydowana większość niepełnosprawnych mieszkańców miast to niepełnosprawni prawnie (70,0 %), natomiast pozostali wykazali niepełnosprawność wyłącznie biologiczną (30,0 %).

W zależności od płci obserwuje się zróżnicowanie pomiędzy osobami niepełnosprawnymi prawnie, a niepełnosprawnymi wyłącznie biologicznie. Wśród ogółu niepełnosprawnych mężczyzn 73,7 % stanowili niepełnosprawni prawnie, a 26,3 % niepełnosprawni wyłącznie biologicznie, wśród kobiet – odpowiednio 66,9 % i 33,1 %.

**Wykres 6. Osoby niepełnosprawne według płci, miejsca zamieszkania oraz kategorii niepełnosprawności w 2011 r. (w %)**



Wśród ogółu ludności wiejskiej udział osób niepełnosprawnych był niższy niż w miastach i wyniósł 11,2 %, przy czym mężczyźni niepełnosprawni stanowili 10,9 %, a kobiety 11,4 %. Wśród ogółu analizowanej zbiorowości osoby niepełnosprawne prawnie na wsi stanowiły 66,8 %, natomiast 33,2 % było niepełnosprawnymi wyłącznie biologicznie.

Podobnie jak w miastach, również wśród ogółu niepełnosprawnych mężczyzn na wsi zdecydowanie przeważali posiadający orzeczenie prawne – 71,4 %, a 28,6 % deklarowało niepełnosprawność biologiczną. Wśród kobiet posiadających potwierdzenie prawne problemów zdrowotnych posiadało je 62,4 %, natomiast aż 37,6 % było niepełnosprawnych biologicznie.

Zarówno mężczyźni, jak i kobiety w miastach, najczęściej posiadali umiarkowany stopień niepełnosprawności: odpowiednio 36,9 % i 35,1 %. Znaczny stopień niepełnosprawności miało 31,9 % mężczyzn i 38,1 % kobiet. Nieco częściej lekki (czyli najniższy) stopień posiadali mężczyźni 22,2 % niż kobiety 20,3 % (patrz tabl. 2.3).

Niepełnosprawni mieszkańcy wsi, podobnie jak mieszkający w miastach, najczęściej posiadali orzeczenie o umiarkowanym stopniu: mężczyźni 35,7 % i 36,3 % kobiety. Zwraca uwagę

fakt, że wśród kobiet niepełnosprawnych prawnie 34,6 % posiadało orzeczonego znaczny stopień, natomiast 18,8 % – lekki. Ponad 29 % mężczyzn miało orzeczenie o znacznym stopniu, a 22,9 % o lekkim.

Udział najmłodszych niepełnosprawnych (w wieku 0-15 lat) posiadających orzeczenie prawne o niepełnosprawności w miastach wyniósł 4,3 % i częściej byli to chłopcy (5,6 %) niż dziewczynki (3,1 %). Na wsi wśród ogółu niepełnosprawnych odsetek dzieci (0-15 lat) był wyższy niż w miastach i wyniósł 7,1 %, gdzie chłopcy stanowili 7,7 %, a dziewczynki 6,3 %.

Analizując wyniki spisu uwzględniając subiektywną ocenę osób dotyczącą zdolności wykonywania czynności podstawowych dla danego wieku obserwuje się zróżnicowanie w ocenie występujących ograniczeń w zależności od tego, czy osoby posiadają orzeczenie prawne, czy tylko deklarują niepełnosprawność biologiczną.

**Tabl. 2.3. Osoby niepełnosprawne według płci, miejsca zamieszkania, kategorii i stopnia niepełnosprawności oraz ograniczenia sprawności w 2011 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta			Wieś		
		ogółem	mężczy- żni	kobiety	ogółem	mężczy- żni	kobiety
		w tysiącach					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>210,1</b>	<b>150,3</b>	<b>69,0</b>	<b>81,3</b>	<b>59,7</b>	<b>29,4</b>	<b>30,3</b>
<b>Osoby niepełnosprawne prawnie</b>	<b>145,2</b>	<b>105,3</b>	<b>50,9</b>	<b>54,4</b>	<b>39,9</b>	<b>21,0</b>	<b>18,9</b>
o stopniu niepełnosprawności <sup>a</sup> :		w odsetkach pionowych w danej grupie niepełnosprawnych					
znacznym	34,2	35,1	31,9	38,1	31,8	29,3	34,6
umiarkowanym	36,0	36,0	36,9	35,1	36,0	35,7	36,3
lekkim	21,2	21,3	22,2	20,3	20,9	22,9	18,8
nieustalonym	5,1	3,3	3,3	3,3	4,2	4,5	3,9
z orzeczeniem o niepełnosprawności <sup>b</sup>	5,1	4,3	5,6	3,1	7,1	7,7	6,3
		w tysiącach					
<b>Osoby niepełnosprawne prawnie</b>	<b>145,2</b>	<b>105,3</b>	<b>50,9</b>	<b>54,4</b>	<b>39,9</b>	<b>21,0</b>	<b>18,9</b>
posiadający ograniczenie sprawności:		w odsetkach pionowych w danej grupie niepełnosprawnych					
całkowite	19,1	18,9	19,2	18,7	19,4	19,3	19,5
poważne	22,6	23,0	21,8	24,0	21,5	21,5	21,6
umiarkowane	42,4	41,8	42,4	41,2	43,9	43,7	44,2
nieodczuwający ograniczeń <sup>c</sup>	16,0	16,3	16,5	16,1	15,2	15,7	14,7
		w tysiącach					
<b>Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie</b>	<b>64,9</b>	<b>45,1</b>	<b>18,2</b>	<b>27,0</b>	<b>19,8</b>	<b>8,4</b>	<b>11,4</b>
odczuwający ograniczenie sprawności:		w odsetkach pionowych w danej grupie niepełnosprawnych					
całkowite	6,2	5,7	4,9	6,3	7,3	7,2	7,3
poważne	24,9	25,2	24,3	25,8	24,2	22,6	25,4
umiarkowane	68,9	69,1	70,9	67,9	68,5	70,2	67,2

a Dotyczy osób w wieku 16 lat i więcej. b Dotyczy osób w wieku 0-15 lat. c Osoby niepełnosprawne tylko prawnie.

Niezależnie od posiadanego stopnia każda z osób niepełnosprawnych prawnie oceniała występujące ograniczenia (lub ich brak). Zdecydowana większość niepełnosprawnych prawnie jest zarazem niepełnosprawnymi biologicznie. Wśród ogółu niepełnosprawnych prawnie (bez względu na posiadany stopień) 19,1 % deklaroowało całkowite ograniczenie sprawności, 22,6 % – poważne, natomiast 42,4 % – umiarkowane. Pozostali zaś (16,0 %) to osoby niepełnosprawne wyłącznie prawnie (nieodczuwający jakichkolwiek ograniczeń w funkcjonowaniu).

Niepełnosprawni mieszkańcy miast najczęściej odczuwali występujące ograniczenia w sposób umiarkowany (41,8 %). Całkowite ograniczenie deklaroowało 18,9 %, a poważne – 23,0 %. Niepełnosprawni nieodczuwający ograniczeń stanowili 16,3 %.

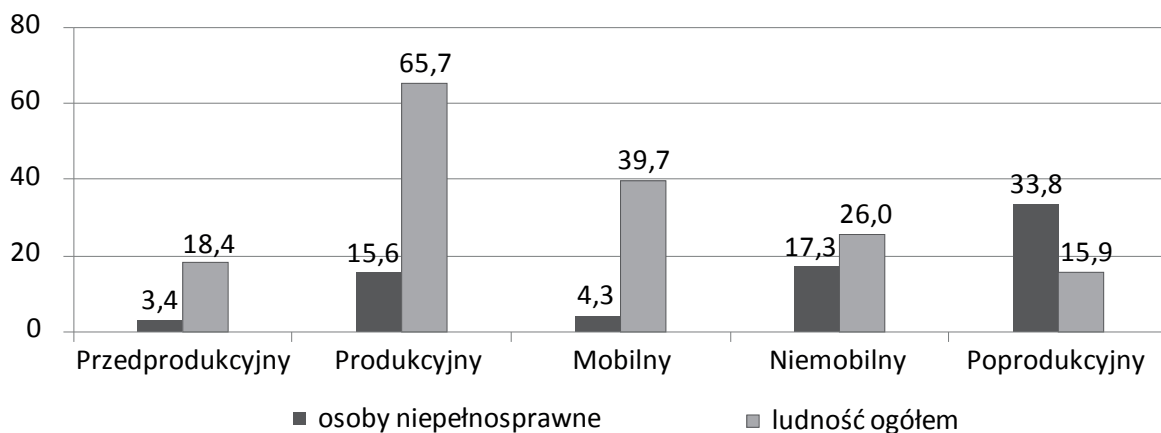
Niepełnosprawni prawnie mieszkańcy wsi częściej niż mieszkańcy miast deklarowali całkowite (19,4 %) i umiarkowane (43,9 %) ograniczenie sprawności, natomiast rzadziej niż mieszkańcy miast deklarowali poważne ograniczenie sprawności (21,5 %).

Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie znacznie rzadziej deklarowały całkowite ograniczenie sprawności niż posiadający prawne orzeczenie (6,2 %), nieco częściej poważne (24,9 %) i umiarkowane (68,9 %). Udział osób niepełnosprawnych deklaruujących ograniczenie poważne i umiarkowane był wyższy wśród mieszkańców miast (odpowiednio 25,2 % i 69,1 %) niż mieszkańców wsi (24,2 % i 68,5 %), natomiast ograniczenie sprawności całkowite na wsi odczuwało 7,3 %, a w mieście – 5,7 %.

#### 2.4. Osoby niepełnosprawne według ekonomicznych grup wieku

Istnieją silne zależności pomiędzy wiekiem, płcią, a ograniczeniem sprawności. Co prawda osobą niepełnosprawną można się stać w każdym wieku, ale w ciągu trwania życia na skutek urazów, wad wrodzonych, chorób przewlekłych (w tym również związanych z wykonywanym zawodem) pogarsza się często stan zdrowia uniemożliwiając w różnym stopniu normalne funkcjonowanie. Rozmiary niepełnosprawności określają wyraźnie kondycję zdrowotną społeczeństwa gwałtownie zwiększając się wraz z wiekiem.

**Wykres 7. Udział osób niepełnosprawnych wśród ogółu ludności w danej grupie wieku w 2011 r. (w %)**



Wśród ogółu osób w wieku przedprodukcyjnym najmłodszy niepełnosprawni stanowili zaledwie 3,4 %. W kolejnych grupach wieku udział niepełnosprawnych wzrasta. W wieku produkcyjnym było to 15,6 %, w wieku mobilnym – 4,3 %, natomiast już w wieku niemobilnym

udział niepełnosprawnych wśród ogółu ludności wzrósł do 17,3 %. Największe nasilenie niepełnosprawności obserwuje się w wieku poprodukcyjnym, gdzie już co trzecia osoba była niepełnosprawna (prawnie lub biologicznie).

Analizując wiek i płeć osób niepełnosprawnych obserwuje się wyraźne różnice pomiędzy zbiorowościami osób niepełnosprawnych prawnie, a niepełnosprawnymi wyłącznie biologicznie. Wśród ogółu niepełnosprawnych prawnie mężczyzn najliczniejszą grupę stanowili mężczyźni w wieku produkcyjnym – 67,3 %, podczas gdy udział kobiet wyniósł 43,2 %. Należy jednak zwrócić uwagę, na bardzo wysokie odsetki osób w wieku niemobilnym zarówno wśród mężczyzn jak i kobiet – odpowiednio 50,2 % i 29,9 %. W wieku poprodukcyjnym udział mężczyzn wyniósł 25,5 %, natomiast niepełnosprawne prawnie kobiety stanowiły już ponad połowę – 52,2 % (patrz tabl. 2.4).

**Tabl. 2.4. Osoby niepełnosprawne według ekonomicznych grup wieku, płci i kategorii niepełnosprawności w 2011 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Ekonomiczne grupy wieku				
		przedpro- dukcyjny	produkcyjny			poproduk- cyjny
			razem	mobilny	niemo- bilny	
		struktura pozioma (w %)				
<b>OGÓŁEM</b>	<b>210,1</b>	<b>5,2</b>	<b>50,7</b>	<b>13,9</b>	<b>36,8</b>	<b>44,1</b>
Mężczyźni	98,4	6,7	64,6	16,6	47,9	28,8
Kobiety	111,7	3,9	38,5	11,5	27,1	57,5
<b>Osoby niepełnosprawne prawnie</b>	<b>145,2</b>	<b>5,9</b>	<b>55,1</b>	<b>15,2</b>	<b>39,9</b>	<b>39,0</b>
Mężczyźni	71,8	7,2	67,3	17,1	50,2	25,5
Kobiety	73,3	4,6	43,2	13,3	29,9	52,2
<b>Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie</b>	<b>64,9</b>	<b>3,6</b>	<b>41,0</b>	<b>11,0</b>	<b>29,9</b>	<b>55,4</b>
Mężczyźni	26,5	5,1	57,3	15,4	41,9	37,6
Kobiety	38,4	2,5	29,7	8,0	21,7	67,8

Z przeprowadzonej analizy wynika, że struktura wieku osób niepełnosprawnych tylko biologicznie różni się w porównaniu do struktury osób niepełnosprawnych prawnie. Znacznie mniejszy był odsetek niepełnosprawnych mężczyzn w wieku produkcyjnym (57,3 %) oraz zdecydowanie większy w wieku poprodukcyjnym (37,6 %) niż wśród omawianej wcześniej zbiorowości. Podobną prawidłowość obserwuje się wśród kobiet. Już tylko 29,7 % stanowiły kobiety w wieku produkcyjnym, natomiast 67,8 % było po 60 roku życia.

Istotnym czynnikiem różnicującym różne kategorie osób niepełnosprawnych była płeć. Wśród ogółu osób niepełnosprawnych prawnie udział mężczyzn i kobiet był wyrównany – 49,5 % stanowili mężczyźni i 50,5 % kobiety. W zależności od wieku proporcje według płci są zupełnie inne.

Rozpatrując strukturę osób niepełnosprawnych prawnie według płci obserwuje się, że we wszystkich kategoriach wieku produkcyjnego udział mężczyzn był znacznie wyższy. W wieku produkcyjnym mobilnym mężczyźni stanowili 55,8 %, natomiast kobiety 44,2 % (patrz tabl. 2.5). W wieku niemobilnym udział mężczyzn wyniósł 62,2 %, podczas gdy kobiet – 37,8 %. Zupełnie inne są proporcje niepełnosprawnych prawnie w wieku poprodukcyjnym. Tu udział mężczyzn

w wieku 65 lat i więcej był znacznie niższy – 32,4 % (wobec aż 67,6 % kobiet w tej grupie wieku). Wśród niepełnosprawnych dzieci dominowali chłopcy 60,4 %, a dziewczynki stanowiły 39,6 %.

**Tabl. 2.5. Struktura osób niepełnosprawnych według ekonomicznych grup wieku, płci i kategorii niepełnosprawności w 2011 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem	Ekonomiczne grupy wieku				
		przedpro- dukcyjny	produkcyjny			poproduk- cyjny
			razem	mobilny	niemo- bilny	
w odsetkach pionowych w danej grupie niepełnosprawnych						
<b>OGÓŁEM</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Mężczyźni	46,8	60,0	59,6	56,1	60,9	30,6
Kobiety	53,2	40,0	40,4	43,9	39,1	69,4
<b>Osoby niepełnosprawne prawnie</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Mężczyźni	49,5	60,4	60,4	55,8	62,2	32,4
Kobiety	50,5	39,6	39,6	44,2	37,8	67,6
<b>Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Mężczyźni	40,9	58,3	57,2	57,0	57,2	27,7
Kobiety	59,1	41,7	42,8	43,0	42,8	72,3

Wśród ogółu osób niepełnosprawnych biologicznie zdecydowanie dominowały kobiety – 59,1 % (wobec 40,9 % mężczyzn). W wieku produkcyjnym struktura według płci była zbliżona do wcześniej analizowanej zbiorowości niepełnosprawnych prawnie. We wszystkich grupach wieku produkcyjnego przeważali mężczyźni. Zdecydowane różnice wystąpiły natomiast w wieku poprodukcyjnym, – mężczyźni stanowili 27,7 %, a kobiety 72,3 %.

## 2.5. Zróżnicowanie pomiędzy niepełnosprawnością prawną a biologiczną

Największą grupę wśród ogółu osób niepełnosprawnych (2/3 zbiorowości) stanowiły osoby posiadające orzeczenie prawne potwierdzające naruszenie sprawności organizmu, która w różnym stopniu ograniczała pełnienie ról społecznych.

Nie zawsze posiadane orzeczenie prawne o stopniu niepełnosprawności określa faktyczne ograniczenia deklarowane przez osobę niepełnosprawną. Bez względu na posiadane orzeczenie osoby niepełnosprawne prawnie najczęściej deklarowały umiarkowane ograniczenie sprawności – 42,4 %, poważne ograniczenia – 22,6 %, a całkowite – 19,1 %. Znaczącą grupę – 16,0 % – stanowiły osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, natomiast nie deklaruujące żadnych ograniczeń w zwykłym funkcjonowaniu związanym z wiekiem (niepełnosprawni wyłącznie prawnie). Oznacza to, że wśród ogółu niepełnosprawnych prawnie – 84,0 % stanowiły osoby niepełnosprawne prawnie, a zarazem biologicznie. Istnieje wyraźne zróżnicowanie pomiędzy posiadaniem orzeczeniem, a deklarowanym ograniczeniem sprawności.

Ponad 80 % mężczyzn posiadających znaczny stopień niepełnosprawności deklarowało całkowite lub poważne ograniczenie sprawności, zaledwie 12,2 % spośród nich umiarkowane, natomiast 7,6 % nie odczuwało żadnych ograniczeń i zgodnie z przyjętymi założeniami zostali zaliczeni do niepełnosprawnych wyłącznie prawnie (*patrz tabl. 2.6*).

Zupełnie inna była ocena mężczyzn posiadających umiarkowany stopień. Całkowite lub poważne ograniczenie sprawności deklarowało 28,8 %, natomiast umiarkowane – 55,6 %. Co szósty mężczyzna o tym stopniu nie miał żadnych problemów ograniczających zwykłe funkcjonowanie związane z wiekiem.

Mężczyźni, którzy mieli lekki stopień niepełnosprawności najczęściej oceniali, że ich ograniczenia sprawności w sposób umiarkowany wpływają na funkcjonowanie (61,9 %). Co czwarty mężczyzna nie odczuwał żadnych ograniczeń. Całkowite ograniczenie deklarowało 2,7 % mężczyzn, natomiast poważne co dziesiąty spośród nich. Oznacza to, że wśród mężczyzn posiadających lekki stopień niepełnosprawności przeszło co czwarty był niepełnosprawnym wyłącznie prawnie.

**Tabl. 2.6. Osoby niepełnosprawne prawnie według stopnia niepełnosprawności i odczuwania ograniczeń sprawności w 2011 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Osoby niepełnosprawne odczuwające ograniczenia sprawności			Nieodczuwające ograniczeń <sup>a</sup>
		całkowite	poważne	umiarkowane	
		struktura pozioma (w %)			
<b>OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE PRAWNIE</b>	<b>145,2</b>	<b>19,1</b>	<b>22,6</b>	<b>42,4</b>	<b>16,0</b>
<b>w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności:</b>	<b>137,8</b>	<b>19,5</b>	<b>23,0</b>	<b>41,8</b>	<b>15,7</b>
znacznym	49,6	46,4	32,5	13,1	7,9
umiarkowanym	52,2	5,1	22,3	56,9	15,6
lekkim	30,7	2,1	9,3	63,0	25,7
nieustalonym	5,2	10,2	20,2	37,6	32,0
<b>w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności</b>	<b>7,4</b>	<b>10,6</b>	<b>14,5</b>	<b>53,5</b>	<b>21,4</b>
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>71,8</b>	<b>19,2</b>	<b>21,7</b>	<b>42,8</b>	<b>16,3</b>
<b>w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności:</b>	<b>67,4</b>	<b>19,8</b>	<b>22,2</b>	<b>42,0</b>	<b>16,0</b>
znacznym	22,4	49,3	31,0	12,2	7,6
umiarkowanym	26,3	6,1	22,7	55,6	15,6
lekkim	16,1	2,7	10,1	61,9	25,4
nieustalonym	2,6	10,4	17,5	38,2	34,0
<b>w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności</b>	<b>4,5</b>	<b>11,1</b>	<b>14,3</b>	<b>54,4</b>	<b>20,2</b>
<b>KOBIETY</b>	<b>73,3</b>	<b>18,9</b>	<b>23,4</b>	<b>41,9</b>	<b>15,8</b>
<b>Osoby w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności:</b>	<b>70,4</b>	<b>19,3</b>	<b>23,8</b>	<b>41,5</b>	<b>15,4</b>
znacznym	27,3	44,0	33,8	13,9	8,2
umiarkowanym	26,0	4,2	21,9	58,2	15,6
lekkim	14,6	1,5	8,3	64,1	26,0
nieustalonym	2,5	10,1	23,0	37,1	29,9
<b>w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności</b>	<b>2,9</b>	<b>9,8</b>	<b>14,8</b>	<b>52,1</b>	<b>23,3</b>

*a Dotyczy osób niepełnosprawnych wyłącznie prawnie.*

Kobiety niepełnosprawne prawnie podobnie jak mężczyźni, oceniały występujące ograniczenia sprawności przy określonym stopniu prawnym potwierdzającym problemy zdrowotne. Całkowite lub poważne ograniczenie deklarowało łącznie 77,8 % kobiet o znacznym stopniu niepełnosprawności, umiarkowane – 13,9 %, a 8,2 % nie miało żadnych ograniczeń (niepełnosprawne wyłącznie prawnie).

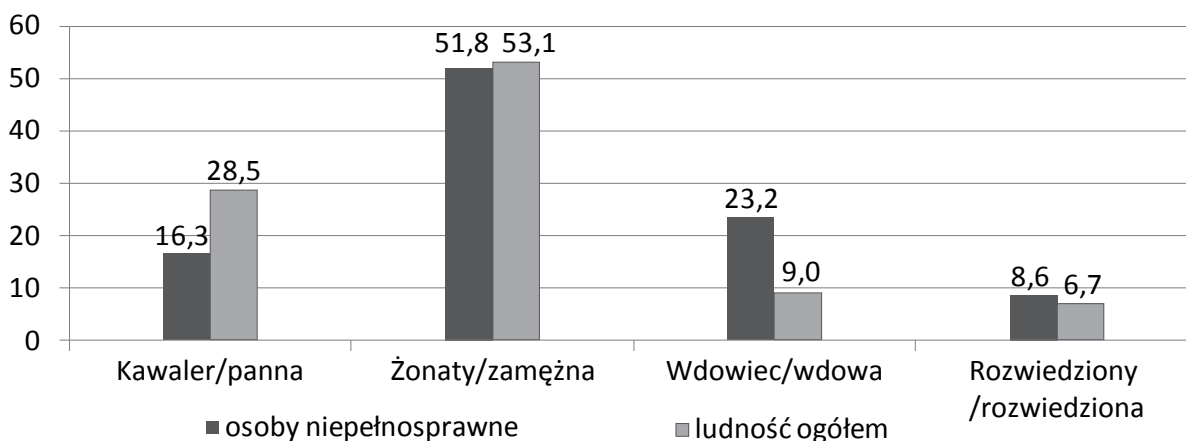
Przy umiarkowanym stopniu niepełnosprawności 26,1 % kobiet (łącznie) oceniało ograniczenia jako całkowite lub poważne, umiarkowane – 58,2 %, a 15,6 % było niepełnosprawnymi wyłącznie prawnie.

Przy lekkim stopniu niepełnosprawności co dziesiąta kobieta stwierdziła, że miała całkowite lub poważne ograniczenia, blisko 2/3 spośród nich umiarkowane problemy, natomiast 26,0 % kobiet nie odczuwało żadnych ograniczeń.

## 2.6. Osoby niepełnosprawne według stanu cywilnego prawnego

Stan cywilny prawny definiowany jest jako prawny status danej osoby w zakresie stanu małżeńskiego. Według wyników NSP 2011 udział osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej o stanie cywilnym żonaty/zamężna był bardzo zbliżony do struktury ogółu ludności. Odsetek żonatych/zamężnych wśród osób niepełnosprawnych wyniósł 51,8 %, natomiast wśród ogółu ludności – 53,1 %. Wśród osób niepełnosprawnych obserwuje się zdecydowanie mniejszy – niż wśród ogółu ludności – udział kawalerów i panien, który wyniósł 16,3 % (wobec 28,5 % dla całej populacji w wieku 15 lat i więcej). Z kolei wśród osób niepełnosprawnych znaczący udział miały osoby o stanie cywilnym wdowiec/wdowa (23,2 %) – dla ogółu ludności udział ten wyniósł ponad 14 p. proc. mniej. Natomiast na zbliżonym poziomie w strukturze stanu cywilnego był udział osób rozwiedzionych.

**Wykres 8. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego na tle ogółu ludności w 2011 r. (w %)**



Zaobserwowano wyraźne zróżnicowanie w stanie cywilnym mężczyzn i kobiet, biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania (*patrz tabl. 2.7*). Wśród ogółu niepełnosprawnych mężczyzn mieszkających w miastach 19,3 % stanowili kawalerowie, a wśród kobiet 10,7 % – panny. Zdecydowanie wyższy był odsetek żonatych mężczyzn (63,1 %) w porównaniu z zamężnymi kobietami (42,4 %), co wynika z wyższej umieralności mężczyzn powodującej owdowienie kobiet. Odsetek wdów wyniósł aż 36,3 % (wobec 8,2 % wdowców). Osoby rozwiedzione stanowiły 10,6 % wśród kobiet i 9,3 % wśród mężczyzn.



**Tabl. 2.7. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Stan cywilny prawny			
		kawaler/ panna	żonaty/ zameżna	wdowiec/ wdowa	rozwiedzio- ny/ rozwiedziona
		struktura pozioma (w %)			
<b>OGÓŁEM</b>	<b>201,5</b>	<b>16,3</b>	<b>51,8</b>	<b>23,2</b>	<b>8,6</b>
Miasta	145,0	14,6	51,8	23,6	10,0
mężczyźni	65,7	19,3	63,1	8,2	9,3
kobiety	79,3	10,7	42,4	36,3	10,6
Wieś	56,5	20,7	52,0	22,1	5,1
mężczyźni	27,5	28,5	59,2	6,8	5,5
kobiety	29,0	13,4	45,3	36,7	4,7

Nieco inna była struktura według stanu cywilnego prawnego osób niepełnosprawnych zamieszkałych na wsi. Prawie co trzeci mężczyzna z omawianej zbiorowości był kawalerem, natomiast co siódma kobieta – panną. Żonaci mężczyźni stanowili 59,2 %, natomiast zameżne kobiety – 45,3 %. Na wsi, podobnie jak w miastach odnotowuje się wysoki odsetek wdów – 36,7 % (wobec 6,8 % wdowców). Niewielki był udział osób niepełnosprawnych, którzy się rozwiedli – 5,5 % wśród mężczyzn i 4,7 % wśród kobiet.

## 2.7. Osoby niepełnosprawne według poziomu wykształcenia

### Zmiany w latach 2002-2011

W latach 2002-2011 zdecydowanie wzrósł poziom wykształcenia ogółu ludności Polski. To pozytywne zjawisko obserwowane było również wśród osób niepełnosprawnych. W 2011 r. wśród 203,0 tys. osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej odsetek posiadających wykształcenie ponadgimnazjalne wyniósł 59,8 %, wobec 47,7 % w 2002 r. (dotyczyło to wówczas wykształcenia ponadpodstawowego).

W latach 2002-2011 odsetek osób niepełnosprawnych o wykształceniu wyższym wzrósł o 3,2 p. proc. i aż o 4,5 p. proc. posiadających ukończoną szkołę średnią (lub policealną). Odnotowano również wzrost (o 4,4 p. proc.) udziału osób o wykształceniu zasadniczym zawodowym (patrz tabl. 2.8).

W analizowanym okresie zmniejszyły się znacząco odsetki osób niepełnosprawnych o najniższych poziomach wykształcenia. W 2011 r. udział osób posiadających wykształcenie podstawowe i gimnazjalne wyniósł 35,0 % (wobec 42,0 % w 2002 r.). Osoby, które nie posiadały ukończonej szkoły podstawowej stanowiły jeszcze w 2002 r. 10,0 %, natomiast w 2011 r. ich udział zmniejszył się do 5,1 %. Główną przyczyną w tym przypadku mogła być umieralność osób niepełnosprawnych w starszym wieku. Należy tu dodać, że osoby starsze charakteryzowały się stosunkowo niskim poziomem wykształcenia.

**Tabl. 2.8. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania w latach 2002 i 2011**

Wyszczególnienie	Poziom wykształcenia					
	Ogółem <sup>a</sup> w tys.	w tym				
		wyższe	policealne i średnie	zasadnicze zawodowe	podsta- wowe <sup>b</sup>	podsta- wowe nieukoń- czone i bez wykształ- cenia szkolnego
struktura pozioma (w %)						
	<b>2002</b>					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>226,2</b>	<b>4,4</b>	<b>23,3</b>	<b>20,0</b>	<b>42,0</b>	<b>10,0</b>
mężczyźni	106,8	5,6	22,9	27,3	37,2	6,8
kobiety	119,4	3,3	23,7	13,5	46,3	13,0
Miasto	151,1	5,8	29,9	21,1	36,0	6,9
Wieś	75,1	1,4	10,0	17,8	54,2	16,3
	<b>2011</b>					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>203,0</b>	<b>7,6</b>	<b>27,8</b>	<b>24,4</b>	<b>35,0</b>	<b>5,1</b>
mężczyźni	94,1	8,5	25,6	32,9	29,8	3,4
kobiety	108,9	6,9	29,8	17,2	39,6	6,6
Miasto	145,9	9,4	33,1	24,6	29,3	3,5
Wieś	57,1	3,0	14,3	24,0	49,7	9,0

*a Nieustalony poziom wykształcenia tylko w pozycji „ogółem”. b W 2011 r. łącznie z gimnazjalnym.*

Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych był wyraźnie zróżnicowany ze względu na płeć. W 2011 r. niepełnosprawni mężczyźni najczęściej posiadali ukończoną zasadniczą szkołę zawodową (32,9 %), co czwarty z nich miał wykształcenie na poziomie średnim, a 8,5 % ukończyło wyższe uczelnie. Udział osób o najniższych poziomach wykształcenia kształtował się następująco – 29,8 % miało ukończone gimnazjum lub szkołę podstawową, zaś bez wykształcenia szkolnego było 3,4 % niepełnosprawnych mężczyzn.

Poziom wykształcenia niepełnosprawnych kobiet różni się znacząco od poziomu wykształcenia mężczyzn. Udział kobiet posiadających wykształcenie ponadgimnazjalne wyniósł 53,9 % (wobec 67,0 % wśród mężczyzn).

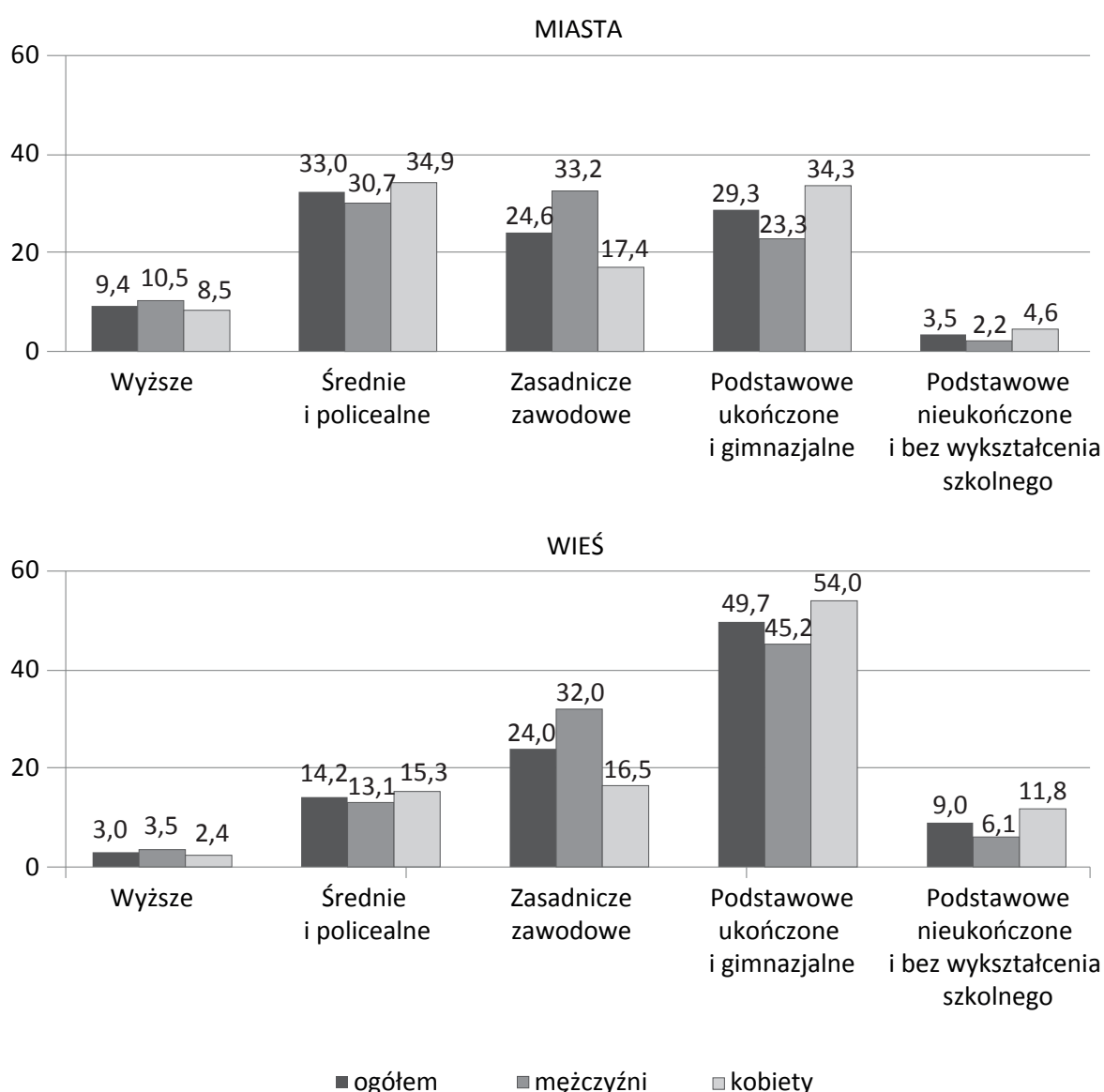
Kobiety niepełnosprawne najczęściej posiadały wykształcenie gimnazjalne i podstawowe – 39,6 %. Należy zwrócić uwagę na stosunkowo wysoki odsetek kobiet o wykształceniu średnim lub policealnym – 29,8 % (wobec 25,6 % mężczyzn). Z kolei kobiety znacznie rzadziej niż mężczyźni miały ukończoną zasadniczą szkołę zawodową, odpowiednio 17,2 % i 32,9 % oraz rzadziej niż mężczyźni kończyły wyższe uczelnie (6,9 %). W strukturze według poziomu wykształcenia znaczący nadal udział (6,6 %) miały kobiety bez wykształcenia szkolnego.

Poziom wykształcenia niepełnosprawnych mieszkańców miast zarówno mężczyzn, jak i kobiet był zdecydowanie wyższy niż zamieszkałych na wsi. Współczynnik niepełnosprawnych mieszkańców miast posiadających wykształcenie ponadgimnazjalne wyniósł 67,1 %, podczas gdy na

wsi osiągnął 41,3 %. Oznacza to, że udział osób niepełnosprawnych poniżej tego poziomu wykształcenia w miastach wyniósł 32,8 %, podczas gdy na wsi znacznie przekroczył połowę (58,7 %).

Niepełnosprawni mężczyźni w miastach częściej niż kobiety posiadali wykształcenie wyższe – odpowiednio 10,5 % i 8,5 %. Wykształceniem średnim i policealnym legitymowały się za to częściej niepełnosprawne mieszkanki miast – 34,9 % (wobec 30,7 % zamieszkałych tam mężczyzn). Co trzeci mężczyzna posiadał wykształcenie zasadnicze zawodowe, podczas gdy udział kobiet wyniósł 17,4 %. Mężczyźni o wykształceniu gimnazjalnym i podstawowym stanowili 23,3 %, natomiast kobiety 34,3 %. Większy był również udział kobiet, które nie posiadały wykształcenia szkolnego – 4,6 % niż mężczyzn – 2,2 %.

**Wykres 9. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej zamieszkałe w miastach i na wsi według płci i poziomu wykształcenia w 2011 r. (w %)**



Mieszkańcy wsi byli gorzej wykształceni niż mieszkańcy miast. Współczynniki osób niepełnosprawnych mieszkających na wsi posiadających wykształcenie ponadgimnazjalne kształtowały się następująco: mężczyźni – 48,7 %, kobiety – 34,2 %. Dominującym poziomem wykształcenia zarówno wśród mężczyzn (45,2 %), jak i kobiet (54,0 %) było gimnazjalne i podstawowe. Stosun-

kowo wysoki był również udział niepełnosprawnych mieszkańców wsi, którzy legitymowali się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wśród mężczyzn wyniósł 32,0 %, a wśród kobiet 16,5 %. Nieco wyższy odsetek w strukturze według poziomu wykształcenia miały niepełnosprawne kobiety o wykształceniu średnim – 15,3 % (wobec 13,1 % mężczyzn). Wyższe uczelnie ukończyło 3,5 % niepełnosprawnych mężczyzn i 2,4 % kobiet. Zwraca uwagę fakt, że znaczny odsetek niepełnosprawnych mieszkających na wsi stanowią osoby, które nie ukończyły szkoły podstawowej. Udział niepełnosprawnych kobiet bez wykształcenia szkolnego wyniósł 11,8 %, a mężczyzn – 6,1 %.

Charakteryzując zbiorowość osób niepełnosprawnych nie sposób nie wspomnieć o zależnościach jakie obserwujemy pomiędzy ograniczeniem sprawności, a posiadanym poziomem wykształcenia.

**Tabl. 2.9. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej według płci, ograniczenia sprawności i poziomu wykształcenia w 2011 r.**

Osoby niepełnosprawne	Ogółem w tys.	Poziom wykształcenia				
		wyższe	średnie i police- alne	zasadnicze zawodowe	podsta- wowe ukończone i gim- nazjalne	podsta- wowe nie- ukończone i bez wy- kształcenia szkolnego
		struktura pozioma (w %)				
<b>OGÓŁEM</b>	<b>203,0</b>	<b>7,6</b>	<b>27,8</b>	<b>24,4</b>	<b>35,0</b>	<b>5,1</b>
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>180,1</b>	<b>7,1</b>	<b>27,1</b>	<b>24,5</b>	<b>36,0</b>	<b>5,4</b>
całkowite	31,1	5,7	22,7	21,7	39,8	10,2
poważne	47,9	6,2	26,4	22,3	38,5	6,6
umiarkowane	102,0	7,9	28,7	26,4	33,6	3,4
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>22,1</b>	<b>12,1</b>	<b>34,1</b>	<b>24,1</b>	<b>27,3</b>	<b>2,5</b>
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>94,1</b>	<b>8,5</b>	<b>25,6</b>	<b>32,9</b>	<b>29,8</b>	<b>3,4</b>
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>83,0</b>	<b>7,8</b>	<b>25,0</b>	<b>33,2</b>	<b>30,5</b>	<b>3,5</b>
całkowite	14,9	6,4	23,1	30,0	33,1	7,3
poważne	21,1	7,3	24,9	31,7	32,3	3,8
umiarkowane	46,9	8,4	25,6	35,0	28,8	2,2
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>11,1</b>	<b>13,5</b>	<b>30,0</b>	<b>29,9</b>	<b>24,4</b>	<b>2,2</b>
<b>KOBIETY</b>	<b>108,9</b>	<b>6,9</b>	<b>29,8</b>	<b>17,2</b>	<b>39,6</b>	<b>6,6</b>
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>97,9</b>	<b>6,5</b>	<b>28,9</b>	<b>17,1</b>	<b>40,6</b>	<b>6,9</b>
całkowite	16,1	5,0	22,3	14,0	46,0	12,7
poważne	26,6	5,4	27,7	14,9	43,3	8,7
umiarkowane	55,1	7,4	31,4	19,1	37,7	4,4
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>11,1</b>	<b>10,4</b>	<b>37,8</b>	<b>17,9</b>	<b>30,6</b>	<b>3,3</b>

Uwzględniając subiektywną ocenę sprawności spośród ogółu niepełnosprawnych wyodrębniono wszystkie osoby (bez względu na posiadanie orzeczenia prawnego) odczuwające ograniczenia – w sposób całkowity, poważny lub umiarkowany oraz osoby nieodczuwające ograniczeń (niepełnosprawni wyłącznie prawnie).

Dla niepełnosprawnych mężczyzn deklarujących całkowitą lub poważnie ograniczoną sprawność, współczynniki posiadających wykształcenie ponadgimnazjalne wyniosły odpowiednio 59,5 % i 63,9 %. Oznacza to, że były znacznie niższe niż wskaźnik dla ogółu niepełnosprawnych mężczyzn (67,0 %) (*patrz tabl. 2.9*). Wynika stąd, że poziom wykształcenia wzrasta wraz ze zmniejszającymi się ograniczeniami sprawności. Przy umiarkowanym ograniczeniu sprawności współczynnik ten dla mężczyzn wyniósł 69,0 %, natomiast przy braku jakichkolwiek ograniczeń 73,4 % mężczyzn posiadało wykształcenie ponadgimnazjalne (w tym 13,5 % wykształcenie wyższe).

Podobną prawidłowość można zaobserwować wśród niepełnosprawnych kobiet. Najgorzej wykształconymi spośród nich są kobiety odczuwające całkowite lub poważne naruszenie funkcji życiowych organizmu. Wskaźnik wykształcenia ponadgimnazjalnego wyniósł dla nich odpowiednio 41,3 % i 48,0 % i zdecydowanie różnił się w porównaniu do kobiet ogółem (53,9 %). Najlepiej wykształconymi kobietami spośród zbiorowości niepełnosprawnych były te, które w sposób umiarkowany odczuwają ograniczenia sprawności (57,9 %) oraz niepełnosprawne tylko prawnie (nie deklarujące żadnych ograniczeń) – 66,1 %.

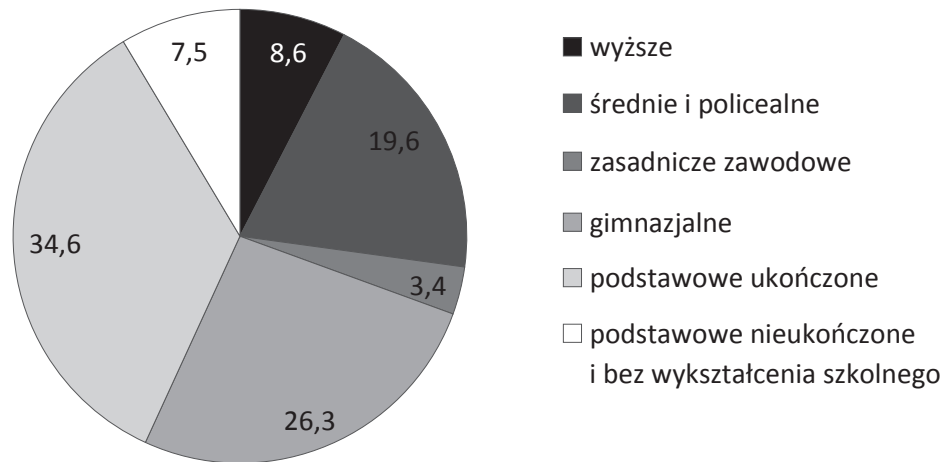
## **2.8. Osoby niepełnosprawne według kontynuacji nauki**

Według wyników NSP 2011 liczba osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej kontynuujących naukę wyniosła 7,5 tys. Odsetek osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej uczących się w szkołach na różnych poziomach kształcenia wyniósł 3,7 % wśród tej zbiorowości, natomiast wśród ogółu ludności naukę kontynuowało 213,6 tys., tj. 12,4 %. Tak wysokie różnice we współczynnikach określających udział osób niepełnosprawnych wśród ogółu omawianej zbiorowości i ogółu ludności wynikają przede wszystkim z odmiennej struktury wieku. Udział osób niepełnosprawnych w wieku 13-29 lat (tj. w grupie najwyższej aktywności edukacyjnej) w odniesieniu do ogółu niepełnosprawnych (13 lat i więcej) wyniósł 3,3 %, natomiast wśród ogółu ludności 13,0 %.

Analizując zbiorowość osób niepełnosprawnych kontynuujących naukę według płci zauważa się, że odsetek kontynuujących naukę mężczyzn był nieco wyższy niż kobiet (odpowiednio 53,3 % i 46,7 %).

W 2011 r. osoby niepełnosprawne wśród osób kontynuujące naukę, które ukończyły uczelnie wyższe (z tytułem magistra lub licencjata) stanowiły 7,6 %, posiadające ukończone szkoły średnie i policealne – 19,6 %, a zasadnicze szkoły zawodowe – 3,4 % (*patrz wykres 10*).

**Wykres 10. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej kontynuujące naukę według poziomu wykształcenia w 2011 r. (w %)**



Najwyższy udział posiadały osoby, które ukończyły szkołę podstawową lub gimnazjum (łącznie) i uczyły się dalej – 60,9 % Osoby, które jeszcze nie ukończyły szkoły podstawowej stanowiły 8,6 % ogółu kontynuujących naukę.

Wśród ogółu niepełnosprawnych kontynuujących naukę 65,2 % stanowiły osoby w wieku 13-19 lat (wśród ogółu ludności 59,1 %). Nieco częściej niż co piąta osoba niepełnosprawna podejmująca dalszą naukę była w wieku 20-24 lata (wśród ogółu ludności 25,1 %) (*patrz tabl. 2.10*). Znacznie mniejszy udział – 3,5 % wśród kontynuujących miały osoby niepełnosprawne w wieku 25-29 lat (wśród ogółu ludności 7,1 %). Zwraca uwagę, że w strukturze kontynuujących naukę, osoby niepełnosprawne powyżej 30 lat stanowiły 10,6 %, natomiast wśród ogółu ludności odsetek ten wyniósł 8,7 %.

**Tabl. 2.10. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej kontynuujące naukę według płci, grup wieku w 2011 r. na tle ogółu ludności**

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	13-14	15-19	20-24	25-29	30 lat i więcej
		struktura pozioma (w %)				
<b>Osoby niepełnosprawne</b>	<b>7,5</b>	<b>19,7</b>	<b>45,5</b>	<b>21,1</b>	<b>3,5</b>	<b>10,6</b>
Mężczyźni	4,0	21,6	49,4	19,3	2,8	6,7
Kobiety	3,5	17,6	40,9	23,1	4,4	15,1
<b>Ludność ogółem</b>	<b>213,6</b>	<b>16,2</b>	<b>42,9</b>	<b>25,1</b>	<b>7,1</b>	<b>8,7</b>
Mężczyźni	99,6	17,8	45,9	23,4	6,6	6,2
Kobiety	114,0	14,8	40,2	26,6	7,5	10,9

Obserwuje się wyraźny związek pomiędzy ograniczeniami sprawności (niezależnie, czy osoby niepełnosprawne posiadały prawne potwierdzenie problemów zdrowotnych, czy też deklarowały jedynie niepełnosprawność biologiczną) i osiągniętym poziomem wykształcenia omawianej zbiorowości kontynuujących naukę (*patrz tabl. 2.11*).

Wśród ogółu osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej odczuwających całkowite ograniczenie sprawności dominowały osoby o wykształceniu podstawowym i gimnazjalnym stanowiąc łącznie 59,2 %, a osoby, które nie ukończyły szkoły podstawowej – 25,0 %. Osoby o wy-

kształceniu co najmniej średnim (lub policealnym) stanowiły 14,2 % (w tym 4,0 % o wykształceniu wyższym).

**Tabl. 2.11. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej kontynuujące naukę według ograniczenia sprawności i poziomu wykształcenia w 2011 r.**

Osoby niepełnosprawne	Ogółem w tys.	Poziom wykształcenia					
		wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
<b>OGÓŁEM</b>	<b>7,5</b>	<b>7,6</b>	<b>19,6</b>	<b>3,4</b>	<b>26,3</b>	<b>34,6</b>	<b>8,6</b>
<b>Posiadające ograniczenie niepełnosprawności:</b>							
całkowite	0,7	4,0	10,2	1,7	18,8	40,4	25,0
poważne	0,9	2,3	19,3	4,6	25,0	39,7	9,1
umiarkowane	4,8	7,4	21,4	3,5	28,1	32,6	7,0
<b>Nieodczuwające ograniczeń sprawności</b>	<b>1,2</b>	<b>13,9</b>	<b>17,6</b>	<b>2,8</b>	<b>24,3</b>	<b>35,6</b>	<b>5,9</b>

Przy poważnym ograniczeniu sprawności zwiększył się odsetek osób, które po ukończeniu gimnazjum lub szkoły podstawowej kontynuowały dalszą naukę – łącznie 64,7 %, a zmniejszył się odsetek osób, które nie ukończyły jeszcze szkoły podstawowej – 9,1 %. Odsetek osób uczących się dalej, które ukończyły co najmniej szkołę średnią wyniósł 21,6 % (w tym 2,3 % szkołę wyższą).

Inna była struktura osób niepełnosprawnych kontynuujących naukę, które w mniejszym stopniu odczuwały ograniczenie sprawności lub nie odczuwały jej wcale.

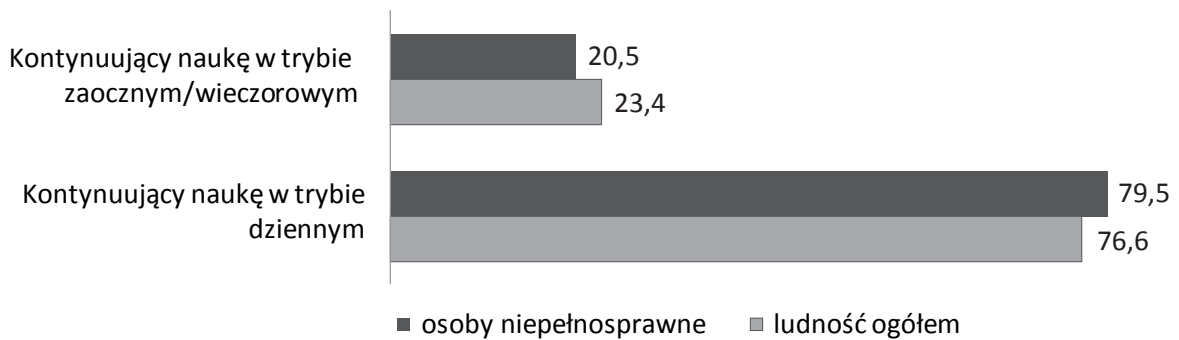
Przy umiarkowanym stopniu ograniczeń sprawności najwyższe udziały miały również osoby o wykształceniu gimnazjalnym i podstawowym (odpowiednio 28,1 % i 32,6 %), to zdecydowanie mniej odnotowano osób (w porównaniu do deklarujących całkowite ograniczenie), które szkoły podstawowej jeszcze nie ukończyły (7,0 %). Na uwagę zasługuje fakt, że przy umiarkowanym ograniczeniu sprawności 28,8 % kontynuowało w dalszym ciągu naukę posiadając wykształcenie co najmniej średnie (w tym wyższe 7,4 %). Ponadto 3,5 % niepełnosprawnych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych podejmowało dalsze kształcenie.

Podobną prawidłowość dotyczącą dalszego kształcenia obserwuje się w ostatniej z omawianych grup, tzn. osób posiadających status osoby niepełnosprawnej, ale nieodczuwającej żadnych ograniczeń. Osoby o wykształceniu gimnazjalnym stanowiły 24,3 %, a podstawowym 35,6 %. Zdecydowanie najniższy (wśród omawianych grup według ograniczeń sprawności) był udział osób z wykształceniem podstawowym nieukończonym – niecałe 6 %. Niemal co szоста osoba miała ukończoną szkołę średnią (lub policealną) i uczyła się dalej. Blisko 14 % po ukończeniu szkoły wyższej (I lub II stopnia) kontynuowało naukę na studiach magisterskich lub doktoranckich.

Dla osób kontynuujących naukę zbierano także informacje o trybie, w jakim była ona kontynuowana. Wśród 7,5 tys. osób niepełnosprawnych, które kontynuowały naukę zdecydowana

większość – 79,5 % podejmowała dalszą naukę w trybie dziennym, podczas gdy tylko 20,5 % w trybie wieczorowym/zaocznym. Należy w tym miejscu podkreślić, że podobny podział obserwuje się w przypadku ogółu osób kontynuujących naukę.

**Wykres 11. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej kontynuujące naukę według trybu kontynuacji nauki na tle ogółu ludności Polski w 2011 r. (w %)**



Należy zwrócić uwagę, że nieco częściej naukę w trybie dziennym kontynuowali niepełnosprawni mężczyźni stanowiąc 85,2 % wśród tej zbiorowości (*patrz tabl. 2.12*). Natomiast wśród niepełnosprawnych kobiet naukę w trybie dziennym kontynuowało prawie 73 %. Z kolei naukę w trybie wieczorowym nieco częściej kontynuowały niepełnosprawne kobiety – 27,1 % (wobec 14,8 % mężczyzn).

**Tabl. 2.12. Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej kontynuujące naukę według płci i trybu kontynuacji nauki w 2011 r.**

Płeć	Ogółem	Kontynuujący naukę	
		w trybie dziennym	w trybie wieczorowym
w tysiącach			
<b>OGÓŁEM</b>	<b>7,5</b>	<b>6,0</b>	<b>1,5</b>
Mężczyźni	4,0	3,4	0,6
Kobiety	3,5	2,6	1,0
struktura pozioma (w %)			
<b>OGÓŁEM</b>	<b>100,0</b>	<b>79,5</b>	<b>20,5</b>
Mężczyźni	100,0	85,2	14,8
Kobiety	100,0	72,9	27,1

## 2.9. Osoby niepełnosprawne według aktywności ekonomicznej

Charakteryzując populację osób niepełnosprawnych według cech demograficzno-społecznych, należy również przedstawić sytuację na rynku pracy tej szczególnej zbiorowości. W 2011 r. populacja osób w wieku 15 lat i więcej, czyli będąca przedmiotem analiz w zakresie aktywności ekonomicznej, liczyła 1467,6 tys. osób. W tej liczbie zbiorowość niepełnosprawnych wyniosła 201,5 tys., co stanowiło 13,7 % (*patrz tabl. 2.13*). W porównaniu do 2002 r., liczba osób niepełnosprawnych w wieku aktywności ekonomicznej zmniejszyła się o 22,9 tys.



**Tabl. 2.13. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej w latach 2002 i 2011**

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności zawodowej	Stopa bezrobocia	
		ogółem	pracujący	bezrobotni				
		w tys.						w %
NSP 2002	224,4	34,3	24,1	10,2	189,1	15,3	29,6	
NSP 2011	201,5	35,5	26,4	9,0	166,0	17,6	25,5	
		struktura pozioma (w %)						
NSP 2002	100,0	15,3	10,8	4,5	84,3	x	x	
NSP 2011	100,0	17,6	13,1	4,5	82,4	x	x	

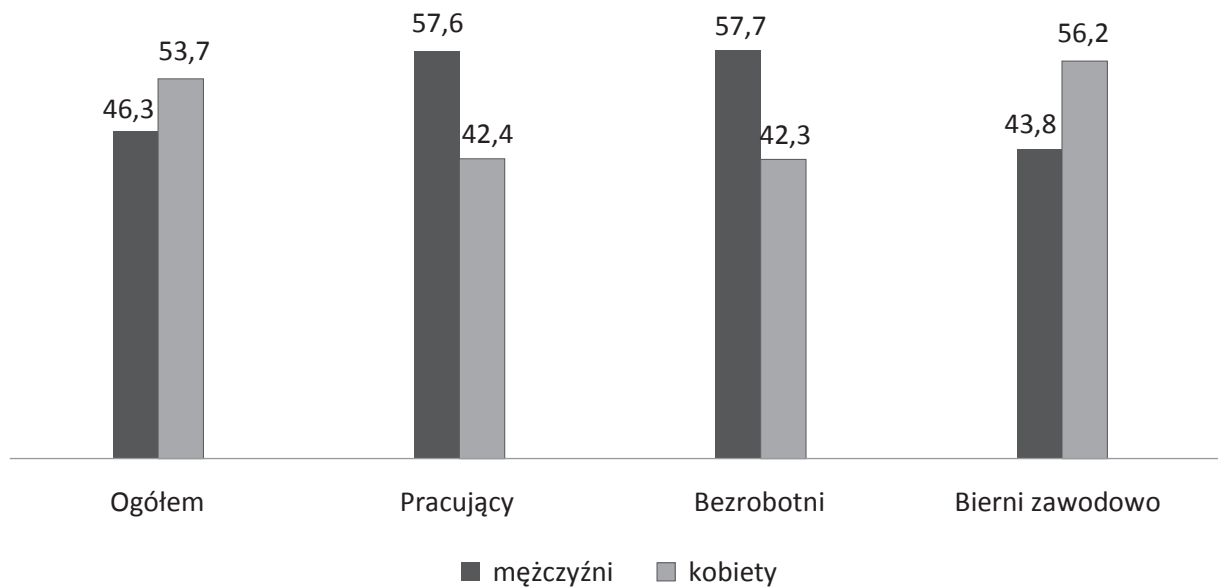
W 2011 r., pomimo zmniejszenia się liczby osób niepełnosprawnych w porównaniu do 2002 r., struktura według aktywności ekonomicznej tej zbiorowości nie uległa większym zmianom.

Wśród osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej – zarówno w roku 2011 jak i w 2002 – zdecydowaną większość stanowiły osoby biernie zawodowo. W 2011 r. liczba osób biernych zawodowo wyniosła 166,0 tys., tj. 82,4 % ogółu osób analizowanej zbiorowości. W porównaniu do wyników spisu z 2002 r. udział biernych zawodowo nieznacznie się zmniejszył – o 1,9 p. proc. Z kolei zbiorowość osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo wyniosła 35,5 tys., stanowiąc 17,6 % populacji osób niepełnosprawnych. Wśród nich 13,1 % stanowiły osoby pracujące (w porównaniu do 2002 r. odsetek wzrósł o 2,3 p. proc.). W 2011 r. mało liczną grupę wśród aktywnych zawodowo stanowili bezrobotni (9,0 tys.). Było to o 1,2 tys. osób mniej niż w 2002 r., choć ich udział (4,5 %) w populacji niepełnosprawnych był na tym samym poziomie co w 2002 r., tj. 4,5 %.

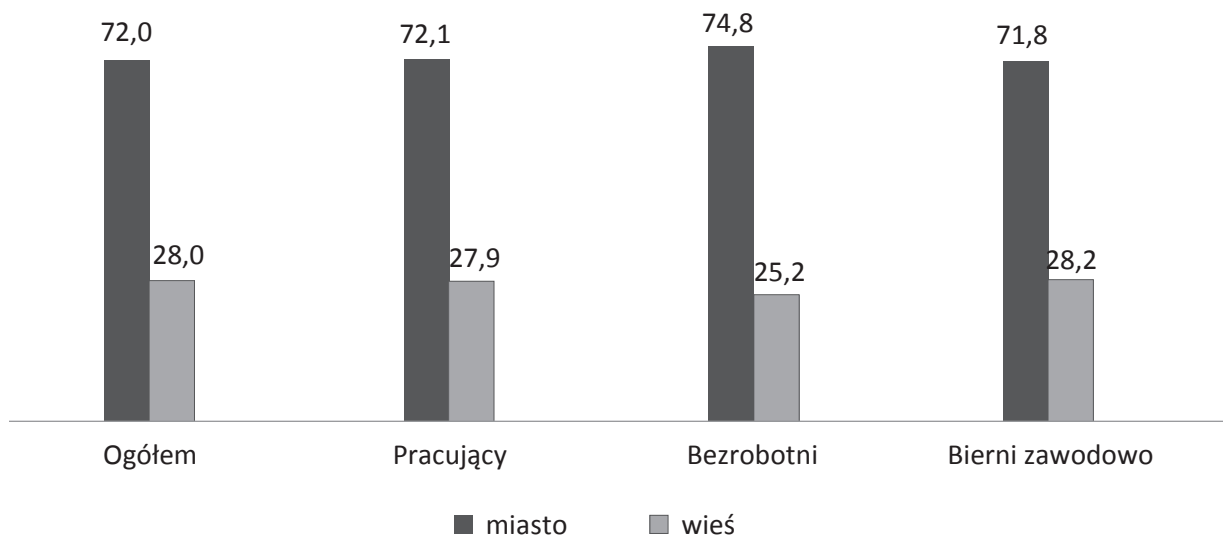
Istotne różnice zauważa się analizując aktywność ekonomiczną osób niepełnosprawnych według płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wśród ogółu niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej kobiety stanowiły 53,7 %. Rozpatrując zbiorowość aktywnych zawodowo zauważa się, że zarówno wśród pracujących jak i bezrobotnych większy udział mieli niepełnosprawni mężczyźni – odpowiednio 57,6 % i 57,7 %. Z kolei w najliczniejszej grupie niepełnosprawnych, czyli biernych zawodowo, wyższy był udział kobiet i wyniósł ponad 56 % (wobec blisko 44 % mężczyzn).

**Wykres 12. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i płci w 2011 r. (w %)**



**Wykres 13. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i miejsca zamieszkania w 2011 r. (w %)**



Miejsce zamieszkania wyraźnie różnicuje aktywność ekonomiczną osób niepełnosprawnych. Wśród zbiorowości osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej zdecydowana większość (72,0 %) mieszkała w miastach. Udział osób niepełnosprawnych pracujących zamieszkałych w miastach wyniósł 72,1 % (19,1 tys. osób), a zamieszkałych na wsi – 27,9 % (7,4 tys. osób). Należy zwrócić uwagę, że zdecydowana większość (74,8 %, czyli 6,8 tys.) osób niepełnosprawnych, które określiły swój status na rynku pracy jako bezrobotne to również mieszkańcy miast, co oznacza, że mieszkańcy miast częściej byli bezrobotnymi niż mieszkańcy wsi. Udział osób niepełnosprawnych biernych zawodowo zamieszkałych w miastach również był wyższy niż na wsi i wyniósł 71,8 %.

Analizując aktywność ekonomiczną osób niepełnosprawnych w 2011 r. obserwuje się, że była ona silnie zależna od stopnia ograniczenia sprawności. Wraz ze wzrostem stopnia ogranicze-

nia sprawności, maleje aktywność zawodowa, tzn. wzrasta liczba niepełnosprawnych o statusie biernych zawodowo.

**Tabl. 2.14. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i ograniczenia sprawności w 2011 r.**

Osoby niepełnosprawne	Ogółem <sup>a</sup> w tys.	Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
		pracujący		bezrobotni		w tys.	w %
		w tys.	w %	w tys.	w %		
<b>OGÓŁEM</b>	<b>201,5</b>	<b>26,4</b>	<b>13,1</b>	<b>9,0</b>	<b>4,5</b>	<b>166,0</b>	<b>82,4</b>
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>179,7</b>	<b>22,0</b>	<b>12,3</b>	<b>7,9</b>	<b>4,4</b>	<b>149,7</b>	<b>83,3</b>
całkowite	30,9	0,8	2,5	0,2	0,6	30,0	96,9
poważne	47,7	3,3	6,8	1,2	2,5	43,2	90,6
umiarkowane	101,1	18,0	17,8	6,5	6,5	76,6	75,7
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>21,8</b>	<b>4,4</b>	<b>20,1</b>	<b>1,1</b>	<b>5,1</b>	<b>16,3</b>	<b>74,9</b>
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>93,2</b>	<b>15,2</b>	<b>16,3</b>	<b>5,2</b>	<b>5,6</b>	<b>72,8</b>	<b>78,1</b>
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>82,4</b>	<b>12,7</b>	<b>15,5</b>	<b>4,6</b>	<b>5,6</b>	<b>65,0</b>	<b>78,9</b>
całkowite	14,8	0,5	3,3	0,1	0,9	14,2	95,8
poważne	21,1	1,9	9,2	0,8	3,8	18,4	87,0
umiarkowane	46,4	10,3	22,2	3,7	7,9	32,4	69,8
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>10,9</b>	<b>2,5</b>	<b>22,7</b>	<b>0,6</b>	<b>5,2</b>	<b>7,8</b>	<b>72,1</b>
<b>KOBIETY</b>	<b>108,3</b>	<b>11,2</b>	<b>10,3</b>	<b>3,8</b>	<b>3,5</b>	<b>93,3</b>	<b>86,1</b>
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>97,4</b>	<b>9,3</b>	<b>9,6</b>	<b>3,3</b>	<b>3,4</b>	<b>84,8</b>	<b>87,1</b>
całkowite	16,1	0,3	1,7	0,1	0,4	15,8	97,9
poważne	26,5	1,3	4,9	0,4	1,5	24,8	93,6
umiarkowane	54,7	7,7	14,1	2,8	5,2	44,2	80,7
<b>Nieposiadające ograniczeń</b>	<b>10,9</b>	<b>1,9</b>	<b>17,4</b>	<b>0,5</b>	<b>4,5</b>	<b>8,5</b>	<b>78,1</b>

*a Nieustalony status na rynku pracy tylko w pozycji „ogółem”.*

W 2011 r. wśród osób niepełnosprawnych, które deklarowały całkowite ograniczenie sprawności, udział osób biernych zawodowo wyniósł 96,9 %, natomiast aktywnych zawodowo jedynie 3,1 % (w tym pracujących 2,5 %) (*patrz tabl. 2.14*). W kolejnej grupie – niepełnosprawnych o poważnym ograniczeniu sprawności – bierni zawodowo stanowili nieco mniejszy udział (90,6 %), a osoby aktywne zawodowo – 9,3 % (w tym pracujące już 6,8 %). W grupie niepełnosprawnych o umiarkowanym ograniczeniu sprawności 75,7 % osób miało status biernych zawodowo, podczas gdy 17,8 % stanowiły osoby pracujące, a kolejne 6,5 % – osoby bezrobotne. Łącznie w tej grupie odsetek aktywnych zawodowo wyniósł więc 24,3 %. Nieco inną sytuację obserwuje się w wśród osób niepełnosprawnych, które posiadały orzeczenie o niepełnosprawności, ale według własnej oceny nie mieli ograniczeń sprawności. W tej grupie niepełnosprawnych odsetek pracujących wyniósł 20,1 %, natomiast biernych zawodowo – 74,9 %.

Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mężczyzn była wyższa niż kobiet i dotyczyło to każdego stopnia ograniczenia sprawności. Wśród osób o całkowitym ograniczeniu sprawności 3,3 % mężczyzn i 1,7 % kobiet posiadało status osoby pracującej. W grupie osób o poważnym

ograniczeniu niepełnosprawności pracowało 9,2 % mężczyzn i 4,9 % kobiet, a w grupie o umiarkowanym ograniczeniu sprawności wielkości te wyniosły odpowiednio 22,2 % oraz 14,1 %. Także wśród osób niepełnosprawnych tylko prawnie (bez ograniczeń sprawności), odsetek pracujących mężczyzn był o 5,3 p. proc. wyższy niż kobiet i wyniósł 22,7 %.

Podobne tendencje – tzn. wyższe udziały dla mężczyzn niż kobiet – wśród posiadających całkowite, poważne i umiarkowane ograniczenia sprawności – zaobserwowano również dla bezrobotnych osób niepełnosprawnych.

Inaczej wyglądała sytuacja wśród niepełnosprawnych biernych zawodowo, gdzie jak przedstawiono we wcześniejszej analizie przeważały kobiety. Wśród osób biernych posiadających całkowite ograniczenie sprawności udział kobiet wyniósł 97,9 %, natomiast mężczyzn był nieco niższy – 95,8 %.

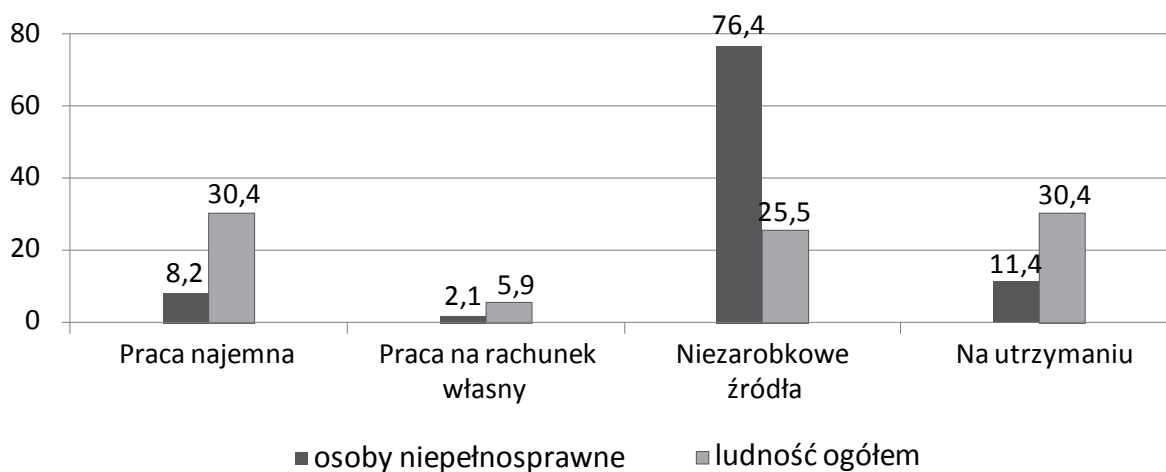
Większe różnice zauważa się w grupie biernych o poważnym ograniczeniu sprawności. Wśród niepełnosprawnych kobiet udział tej grupy wyniósł 93,6 %, a wśród niepełnosprawnych mężczyzn – 87,0 %. W grupie niepełnosprawnych kobiet o umiarkowanym stopniu ograniczenia sprawności, biernie zawodowo stanowiły 80,7 %. Dla porównania udział niepełnosprawnych mężczyzn, biernych zawodowo o takim stopniu ograniczenia sprawności był niższy o 10,9 p. proc. Wśród osób posiadających jedynie prawne orzeczenie o niepełnosprawności odsetek nieaktywnych zawodowo był najniższy. Udział kobiet w tej grupie wyniósł 78,1 %, a mężczyzn 72,1 %.

## **2.10. Osoby niepełnosprawne według źródeł utrzymania**

Struktura źródeł utrzymania osób niepełnosprawnych jest zdecydowanie inna, niż dla ogółu ludności. Jednym z ważniejszych czynników mających wpływ na taką sytuację jest niewątpliwie niższa aktywność zawodowa (niż wśród ogółu ludności). Również występujące różnego rodzaju ograniczenia sprawności spowodowane chorobami i urazami często uniemożliwiały lub utrudniały podjęcie zatrudnienia, a także wiek ma duże znaczenie w tym przypadku. Wśród ogółu osób niepełnosprawnych 44,1 % było w wieku poprodukcyjnym, a 36,8 % w wieku niemobilnym. Należy jednak zwrócić uwagę, że w 2011 r. w porównaniu do 2002 r. obserwuje się wzrost odsetka osób utrzymujących się z dochodów z pracy – odpowiednio o 10,3 % i 10,9 %.

W 2011 r. wśród ogółu osób niepełnosprawnych 76,4 % utrzymywało się z niezarobkowych źródeł (wśród ogółu ludności odsetek wyniósł 25,5 %). Z dochodów z pracy utrzymywało się 10,3 % osób niepełnosprawnych (łącznie z pracy najemnej i na rachunek własny), wobec 36,3 % dla ogółu ludności, natomiast 11,4 % pozostawało na utrzymaniu (wśród ogółu było to 30,4 %).

**Wykres 14. Osoby niepełnosprawne według głównego źródła utrzymania na tle ogółu ludności w 2011 r. (w %)**



Dla 73,5 % niepełnosprawnych mężczyzn podstawę utrzymania w ciągu roku stanowiły źródła niezarobkowe, w tym 34,6 % emerytura (pracownicza lub rolna) i 29,0 % renta z tytułu niezdolności do pracy (*patrz tabl. 2.15*). Ponad 12 % spośród nich traktowało dochody z pracy jako główne źródło utrzymania (9,3 % stanowiły dochody z pracy najemnej, 3,0 % z pracy na rachunek własny), a 12,2 % pozostawało na utrzymaniu. Nieco częściej niż mężczyźni niepełnosprawne kobiety utrzymywały się z niezarobkowych źródeł (78,9 %). Dla 48,3 % spośród nich emerytura stanowiła główne źródło utrzymania i znacznie rzadziej niż wśród mężczyzn, bo dla 17,2 % renta z tytułu niezdolności do pracy. Na utrzymaniu pozostawało 10,8 % niepełnosprawnych kobiet.

Charakteryzując źródła utrzymania osób niepełnosprawnych przeanalizowany zostanie wpływ stopnia ograniczenia sprawności (lub jego brak) na ich rodzaje – uzyskiwane w ciągu roku. Uwzględniona zostanie subiektywna ocena sprawności – całkowite, poważne lub umiarkowane ograniczenie (bez względu na posiadanie orzeczenia prawnego) oraz osoby, które ograniczeń nie odczuwają (niepełnosprawni wyłącznie prawnie).

Mężczyźni, którzy odczuwali całkowite ograniczenie sprawności, częściej utrzymywali się z niezarobkowych źródeł (91,0 %) niż ogół mężczyzn, a znacznie rzadziej z dochodów z pracy (łącznie 1,8 %). Pozostali (6,6 %) pozostawali na utrzymaniu.

Wraz ze zmniejszaniem się ograniczeń sprawności obserwuje się spadek odsetka osób utrzymujących się z niezarobkowego źródła, a wzrost utrzymujących się z pracy. Przy poważnych ograniczeniach 6,5 % mężczyzn deklarowało pracę jako źródło utrzymania, 82,2 % – niezarobkowe źródło, a 9,2 % pozostawało na utrzymaniu. Dla 17,3 % mężczyzn, którzy deklarowali umiarkowany stopień ograniczenia sprawności praca była głównym źródłem utrzymania, niezarobkowe źródło dla 65,0 % spośród nich, pozostali zaś byli na utrzymaniu innych osób. Wśród mężczyzn, którzy nie odczuwali ograniczenia sprawności (niepełnosprawni wyłącznie prawnie) – 15,9 % utrzymywało się z pracy, a z niezarobkowych źródeł – 70,2 %.

Tabl. 2.15. Osoby niepełnosprawne według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Osoby niepełnosprawne	Ogółem <sup>a</sup> w tys.	Główne źródło utrzymania						na utrzy- maniu
		w tym						
		praca najemna	praca na rachunek własny	niezarobkowe źródło			na utrzy- maniu	
				razem	w tym			
			emery- tury		renta z tytułu niezdol- ności do pracy			
struktura pozioma (w %)								
<b>OGÓŁEM</b>	<b>210,1</b>	<b>8,2</b>	<b>2,1</b>	<b>76,4</b>	<b>41,9</b>	<b>22,7</b>	<b>11,4</b>	
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>186,8</b>	<b>7,6</b>	<b>2,2</b>	<b>77,0</b>	<b>42,9</b>	<b>22,1</b>	<b>11,3</b>	
całkowite	31,7	1,1	0,5	91,4	45,6	31,6	6,4	
poważne	48,9	3,6	1,4	85,1	50,3	23,7	8,1	
umiarkowane	106,2	11,4	3,0	68,9	38,6	18,6	14,3	
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>23,2</b>	<b>13,3</b>	<b>2,0</b>	<b>71,4</b>	<b>34,0</b>	<b>27,2</b>	<b>12,1</b>	
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>98,4</b>	<b>9,3</b>	<b>3,0</b>	<b>73,5</b>	<b>34,6</b>	<b>29,0</b>	<b>12,2</b>	
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>86,7</b>	<b>8,7</b>	<b>3,1</b>	<b>73,9</b>	<b>35,3</b>	<b>28,4</b>	<b>12,1</b>	
całkowite	15,3	1,1	0,7	91,0	38,3	40,0	6,6	
poważne	21,9	4,3	2,2	82,2	42,3	30,8	9,2	
umiarkowane	49,5	13,1	4,2	65,0	31,3	23,7	15,1	
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>11,7</b>	<b>13,3</b>	<b>2,6</b>	<b>70,2</b>	<b>29,2</b>	<b>33,2</b>	<b>12,7</b>	
<b>KOBIETY</b>	<b>111,7</b>	<b>7,3</b>	<b>1,4</b>	<b>78,9</b>	<b>48,3</b>	<b>17,2</b>	<b>10,8</b>	
<b>Posiadające ograniczenie sprawności</b>	<b>100,1</b>	<b>6,6</b>	<b>1,4</b>	<b>79,7</b>	<b>49,4</b>	<b>16,7</b>	<b>10,7</b>	
całkowite	16,4	1,0	0,3	91,7	52,5	23,7	6,3	
poważne	27,0	3,0	0,8	87,5	56,7	18,0	7,3	
umiarkowane	56,7	9,9	1,9	72,4	45,0	14,0	13,6	
<b>Nieposiadający ograniczeń</b>	<b>11,5</b>	<b>13,3</b>	<b>1,3</b>	<b>72,6</b>	<b>38,9</b>	<b>21,2</b>	<b>11,5</b>	

<sup>a</sup> Dochody z własności i nieustalone źródło tylko w pozycji „ogółem”.

Podobna prawidłowość jak wśród mężczyzn obserwowana była również wśród kobiet. Wraz ze zmniejszającymi się ograniczeniami sprawności zdecydowanie wzrastają odsetki kobiet utrzymujących się z pracy. Należy tu dodać, że dochody uzyskiwane przez kobiety pochodziły głównie z pracy najemnej, a w mniejszym stopniu z pracy na rachunek własny. Największy udział wśród utrzymujących się z pracy miały kobiety o umiarkowanym ograniczeniu sprawności (11,8 %) łącznie oraz kobiety niepełnosprawne prawnie nie posiadające żadnych ograniczeń w wykonywaniu czynności podstawowych (14,6 %).

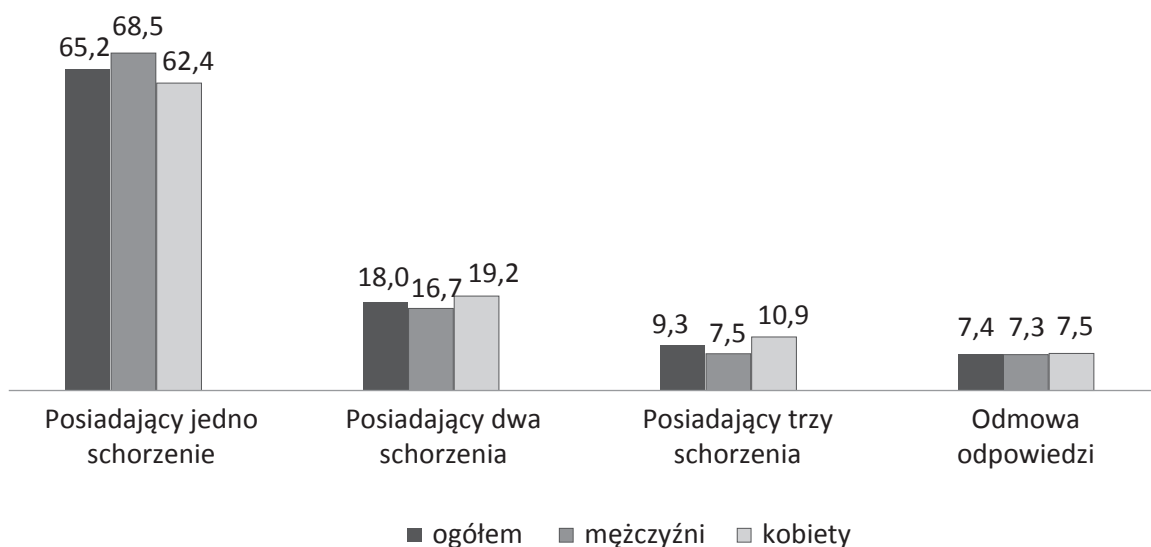
### 2.11. Osoby niepełnosprawne według grup schorzeń

Według wyników spisu, wśród ogółu 210,1 tys. osób niepełnosprawnych zdecydowana większość 186,8 tys. (tj. 77,8 %) deklarowała niepełnosprawność biologiczną. Wśród tej zbiorowości są zarówno osoby posiadające prawne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, jak również osoby nieposiadające takiego dokumentu, natomiast deklarujące zakłócenia funkcjonowania organizmu przekładające się na ograniczenia sprawności w różnych obszarach. W dalszej analizie nie będą brane pod uwagę osoby niepełnosprawne prawnie, które nie deklarowały jakichkolwiek ograniczeń sprawności. Zbiorowość ta liczyła 23,2 tys.

Po raz pierwszy w spisie w ramach tematyki związanej z niepełnosprawnością badano, jak wybrane grupy schorzeń wpływają na ograniczenia związane ze zwykłym funkcjonowaniem. Spośród występujących grup schorzeń zdecydowano, że przedmiotem analizy będą trzy główne (nawet jeżeli było ich więcej). Wyodrębniono następujące typy schorzeń: ruch, słuch, wzrok, krążenie, neurologiczne i inne.

Wśród ogółu osób niepełnosprawnych, które odczuwały ograniczenia sprawności największą grupę stanowiły osoby, u których wystąpiło jedno schorzenie 121,9 tys., tj. 65,2 %. Dwa schorzenia wymieniało 33,7 tys., tj. 18,0 %, a trzy – 17,4 tys., tj. 9,3 %. Spośród omawianej zbiorowości tylko 13,9 tys. (7,4 %) odmówiło udzielenia odpowiedzi o występujące u nich schorzenia.

**Wykres 15. Osoby niepełnosprawne biologicznie według płci i liczby posiadanych schorzeń w 2011 r. (w %)**



Rozpatrując płeć osób niepełnosprawnych zauważa się, że 68,5 % wśród niepełnosprawnych mężczyzn stwierdziło, że występowała u nich jedna choroba będącą przyczyną ograniczeń, 16,7 % miało dwa schorzenia, 7,5 % trzy, natomiast 7,3 % nie udzieliło informacji w tym zakresie. Inna była sytuacja niepełnosprawnych kobiet. Rzadziej niż mężczyźni wymieniały tylko jedną grupę schorzeń (62,4 %), 19,2 % – dwa schorzenia, a 10,9 % – trzy będące przyczyną ograniczeń sprawności. Na podobnym poziomie jak mężczyźni, kobiety odmówiły udzielenia odpowiedzi (7,5 %).

Istnieje wyraźny związek pomiędzy występującymi schorzeniami a ograniczeniem sprawności. Wśród 59,4 tys. niepełnosprawnych mężczyzn, u których wystąpiło jedno schorzenie, jako przyczynę całkowitego ograniczenia sprawności wymieniane były najczęściej uszkodzenia i choroby narządów ruchu (32,2 %), inne schorzenia osobno nie wymienione (25,0 %) oraz scho-

zenia neurologiczne (23,3 %). Zwraca uwagę, że u 12,6 % mężczyzn choroby układu krążenia i choroby wzroku – 5,5 % były powodem całkowitego ograniczenia. Najbardziej wymieniane były choroby słuchu – 1,4 %.

Również przy poważnym ograniczeniu sprawności mężczyźni najczęściej wymieniali choroby narządów ruchu – 36,3 % (których udział był nawet wyższy niż przy całkowitym ograniczeniu), inne schorzenia osobno nie wymienione – 21,5 % oraz choroby układu krążenia – 17,1 %, które częściej niż przy całkowitym ograniczeniu powodowały różnego rodzaju utrudnienia (*patrz tabl. 2.16*). W porównaniu do wcześniej analizowanej grupy obniżył się za to odsetek mężczyzn ze schorzeniami neurologicznymi (15,8 %). Wzrosły zaś odsetki mężczyzn wymieniających choroby słuchu (3,3 %) oraz wzroku (6,1 %).

**Tabl. 2.16. Osoby niepełnosprawne biologicznie, u których występuje jedno schorzenie według jego rodzaju i ograniczenia sprawności w 2011 r.**

Osoby niepełnosprawne posiadające jedno schorzenie	Grupa schorzenia						
	ogółem w tys.	ruch	słuch	wzrok	krążenie	neurologiczne	inne
		struktura pozioma (w %)					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>121,9</b>	<b>40,1</b>	<b>3,5</b>	<b>5,7</b>	<b>13,4</b>	<b>14,4</b>	<b>22,9</b>
Posiadające ograniczenie sprawności:							
całkowite	18,7	35,3	1,6	6,1	10,8	22,4	23,7
poważne	28,4	41,3	3,2	6,1	13,8	14,0	21,5
umiarkowane	74,7	40,8	4,1	5,5	13,9	12,5	23,2
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>59,4</b>	<b>36,0</b>	<b>3,7</b>	<b>6,0</b>	<b>15,4</b>	<b>15,9</b>	<b>23,0</b>
Posiadające ograniczenie sprawności:							
całkowite	9,5	32,2	1,4	5,5	12,6	23,3	25,0
poważne	13,6	36,3	3,3	6,1	17,1	15,8	21,5
umiarkowane	36,2	36,9	4,4	6,0	15,6	14,0	23,0
<b>KOBIETY</b>	<b>62,5</b>	<b>43,9</b>	<b>3,3</b>	<b>5,5</b>	<b>11,6</b>	<b>12,9</b>	<b>22,8</b>
Posiadające ograniczenie sprawności:							
całkowite	9,1	38,6	1,8	6,7	9,0	21,5	22,4
poważne	14,8	45,9	3,1	6,2	10,9	12,4	21,6
umiarkowane	38,5	44,5	3,7	4,9	12,4	11,1	23,3

Omawiając ostatnią kategorię, tzn. odczuwających ograniczenia sprawności w sposób umiarkowany zauważa się, że wśród tej grupy to również choroby narządów ruchu utrudniały funkcjonowanie 36,9 % mężczyzn. Następnie inne osobno nie wymienione – 23,0 %, choroby układu krążenia – 15,6 %, a także neurologiczne – 14,0 %. Stosunkowo często niepełnosprawni mężczyźni wymieniali choroby wzroku (6,0 %) oraz słuchu (4,4 %).

Liczba niepełnosprawnych kobiet, u których wystąpiło jedno schorzenie wyniosła 62,5 tys. Analizując wpływ wybranych grup chorób na ograniczenia w funkcjonowaniu właściwym dla wieku, zauważa się, że wśród kobiet, u których wystąpiło całkowite ograniczenie sprawności najczęściej wymieniane były (podobnie jak wśród mężczyzn) schorzenia narządu ruchu – 38,6 %. Do



grup chorób równie często wymienianych należały również inne schorzenia osobno nie wymienione (22,4 %) oraz schorzenia neurologiczne (21,5 %). Choroby układu krążenia i choroby wzroku wymieniło odpowiednio 9,0 % i 6,7 % kobiet, natomiast najrzadziej choroby słuchu – 1,8 %.

Aż u 45,9 % kobiet przy poważnym ograniczeniu sprawności występowały schorzenia narządu ruchu. W porównaniu do wcześniej omawianej grupy zwiększył się odsetek kobiet z chorobami układu krążenia (10,9 %) oraz chorobami narządu słuchu (3,1 %). Zmniejszyły się odsetki kobiet, które chorowały na inne schorzenia osobno nie wymienione – 21,6 %, schorzenia neurologiczne – 12,4 %, a także związane z narządem wzroku – 6,2 %.

Przy umiarkowanym stopniu ograniczeń sprawności kobiety również najczęściej wymieniały schorzenia narządu ruchu (44,5 %), inne schorzenia osobno nie wymienione (23,3 %), schorzenia układu krążenia (12,4 %), a także schorzenia neurologiczne (11,1 %).

## 2.12. Osoby niepełnosprawne według okresu trwania ograniczenia sprawności

Kolejne zagadnienie wprowadzone w NSP 2011 do zakresu tematycznego związanego z niepełnosprawnością (oprócz grup schorzeń) to okres trwania ograniczenia sprawności. Informacje były ustalane dla osób, które odczuwały ograniczenia sprawności (całkowite, poważne lub umiarkowane) niezależnie, czy posiadały status osoby niepełnosprawnej prawnie, czy zostały sklasyfikowane (na podstawie deklaracji) jako osoby niepełnosprawne wyłącznie biologicznie.

Tak wyodrębniona w spisie zbiorowość liczyła 186,8 tys. osób, czyli 88,9 % ogółu osób niepełnosprawnych, przy czym znacznie wyższy był udział kobiet (53,6 %) niż mężczyzn (46,4 %) (patrz tabl. 2.17). Wśród omawianej zbiorowości blisko połowa (48,1 %) to osoby długotrwale niepełnosprawne, które oceniły, że ograniczenie sprawności trwało 10 lat i dłużej. W zależności od stopnia ograniczenia sprawności i płci obserwuje się wyraźne podobieństwa.

**Tabl. 2.17. Osoby niepełnosprawne biologicznie według płci, ograniczeń sprawności i okresu ich trwania w 2011 r.**

Osoby niepełnosprawne	Ogółem w tys.	Okres trwania ograniczenia				
		od 6 m-cy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	od 5 lat do 10 lat	10 lat i dłużej	odmowa odpowiedzi
		struktura pozioma (w %)				
<b>OGÓŁEM</b>	<b>186,8</b>	<b>5,3</b>	<b>22,4</b>	<b>21,0</b>	<b>48,1</b>	<b>3,2</b>
Posiadające ograniczenie sprawności:						
całkowite	31,7	4,7	18,1	18,3	55,8	3,1
poważne	48,9	4,7	21,2	19,7	51,8	2,6
umiarkowane	106,2	5,7	24,2	22,4	44,1	3,5
<b>MĘŻCZYŹNI</b>	<b>86,7</b>	<b>5,6</b>	<b>22,0</b>	<b>20,8</b>	<b>48,5</b>	<b>3,1</b>
Posiadające ograniczenie sprawności:						
całkowite	15,3	5,2	17,7	17,8	56,5	2,9
poważne	21,9	5,4	21,9	19,8	50,3	2,5
umiarkowane	49,5	5,8	23,4	22,1	45,1	3,5

**Tabl. 2.17. Osoby niepełnosprawne biologicznie według płci, ograniczeń sprawności i okresu ich trwania w 2011 r. (dok.)**

Osoby niepełnosprawne	Ogółem w tys.	Okres trwania ograniczenia				
		od 6 m-cy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	od 5 lat do 10 lat	10 lat i dłużej	odmowa odpo- wiedzi
		struktura pozioma (w %)				
<b>KOBIETY</b>	<b>100,1</b>	<b>5,0</b>	<b>22,7</b>	<b>21,2</b>	<b>47,8</b>	<b>3,3</b>
Posiadające ograniczenie sprawności:						
całkowite	16,4	4,3	18,4	18,8	55,2	3,3
poważne	27,0	4,2	20,6	19,6	52,9	2,7
umiarkowane	56,7	5,6	24,9	22,7	43,3	3,6

Przy całkowitym ograniczeniu sprawności aż 56,6 % mężczyzn – spośród 15,3 tys. – wykazało, że ich problemy związane z występującymi chorobami lub kalectwem trwają ponad 10 lat. Natomiast mężczyźni, którzy odczuwali różnego rodzaju problemy spowodowane chorobą (chorobami) trwające poniżej 10 lat, stanowili w tej grupie łącznie 40,7 %. Dla 17,7 % ograniczenia występowały od roku do 5 lat, a dla 17,8 % od 5-10 lat. Tylko 5,2 % mężczyzn deklarowało, że problemy ze zdrowiem trwają krótko tj. od 6 miesięcy do 1 roku.

Wśród mężczyzn posiadających poważne ograniczenia sprawności, mniejszy był – niż wśród posiadających całkowite – udział tych, którzy mieli ograniczenie trwające 10 lat lub dłużej (50,3 %). Natomiast na podobnym poziomie (5,4 %) był udział mężczyzn, których okres ograniczeń wyniósł od 6 miesięcy do 1 roku.

Pomimo znacznie większego udziału kobiet wśród ogółu osób rozpatrywanych ze względu na okres trwania ograniczeń spowodowanych przewlekłymi chorobami, wypadkami i urazami to generalnie struktury dotyczące ograniczeń aktywności w różnych obszarach są bardzo zbliżone ze względu na płeć.

Przy całkowitym i poważnym ograniczeniu sprawności kobiety (podobnie jak mężczyźni) wykazywały, że ich problemy były długotrwałe, tzn. występowały 10 lat i dłużej i ich udziały wyniosły odpowiednio 55,2 % i 52,9 %.

Rozpatrując ostatnią z grup o długotrwałym (ponad 10 lat) ograniczeniu i deklarujących umiarkowane ograniczenia sprawności zauważa się, że udział wśród kobiet był nieco niższy niż wśród mężczyzn i wyniósł 43,3 % (wobec 45,1 % dla mężczyzn).

Zwraca również uwagę, że zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn, najniższe odsetki odnotowano u osób deklarujących, że ich ograniczenia trwały od 6 miesięcy do 1 roku.

### 2.13. Zróżnicowanie regionalne występowania niepełnosprawności w 2011 r.

Znaczne zmniejszenie się zbiorowości osób niepełnosprawnych zarówno w miastach, jak i na wsi, wpłynęło znacząco na zmianę w latach 2002-2011 wskaźnika określającego liczbę takich osób na 1000 mieszkańców województwa zachodniopomorskiego zamieszkałych w miastach lub na wsi.

W 2011 r. na każdy 1000 osób wśród ogółu ludności województwa 122 były osobami niepełnosprawnymi. Dla porównania w 2002 r. było to 137 osób. Na zmniejszenie się wskaźnika

niewątpliwym wpływ miała znacznie mniejsza liczba niepełnosprawnych w 2011 r. (210,1 tys.) niż w 2002 r. (233,5 tys.), a także liczba ludności województwa, która w zasadzie nie zmieniła się w analizowanym okresie – odnotowano wzrost ludności zaledwie o 1,5 %.

Natężenie tego zjawiska w 2011 r. wyższe było w miastach niż na wsi – 127 osób niepełnosprawnych na 1000 ludności tam mieszkającej. Dla miast w 2002 r. ten wskaźnik wyniósł 132 osoby. Zupełnie inną sytuację odnotowuje się w 2011 r. na wsi. Na 1000 mieszkańców wsi, 112 osób było osobami niepełnosprawnymi (wobec 150 w 2002 r.).

Analizując zróżnicowanie terytorialne i występujące tam natężenie niepełnosprawności obserwuje się, że wśród 21 powiatów najwięcej osób niepełnosprawnych mierzonych wskaźnikiem na 1000 ludności odnotowano w powiecie gryfickim. Wskaźnik dla tego powiatu wyniósł 159 i był zdecydowanie wyższy od średniego wskaźnika dla województwa wynoszącego 122. Również w tym powiecie odnotowano największą częstotliwość występowania niepełnosprawności w miastach – na 1000 ludności było 174 osoby niepełnosprawne, przy czym dla mężczyzn – 162, a dla kobiet – 185.

Kolejnym powiatem o dość wysokim natężeniu występowania niepełnosprawności był powiat wałecki, gdzie na 1000 ludności było 158 osób niepełnosprawnych. W miastach i na wsi wskaźnik występowania niepełnosprawności był podobny, jak dla całego powiatu i wyniósł w miastach 155 (w tym 157 mężczyzn i 154 kobiety), a na wsi 161 (dla mężczyzn 163, dla kobiet 158).

Powiat szczecinecki również charakteryzował się stosunkowo wysokim – powyżej średniej dla województwa – natężeniem występowania osób niepełnosprawnych (154 osoby niepełnosprawne na 1000 ludności). W miastach wskaźnik występowania niepełnosprawnych wyniósł 164 (w tym 156 mężczyzn i 172 kobiety). Natomiast na wsi udział osób niepełnosprawnych był zdecydowanie niższy – na 1000 osób tam zamieszkałych 135 było niepełnosprawnymi (w tym 129 mężczyzn i 141 kobiet) – *patrz mapa 3*.

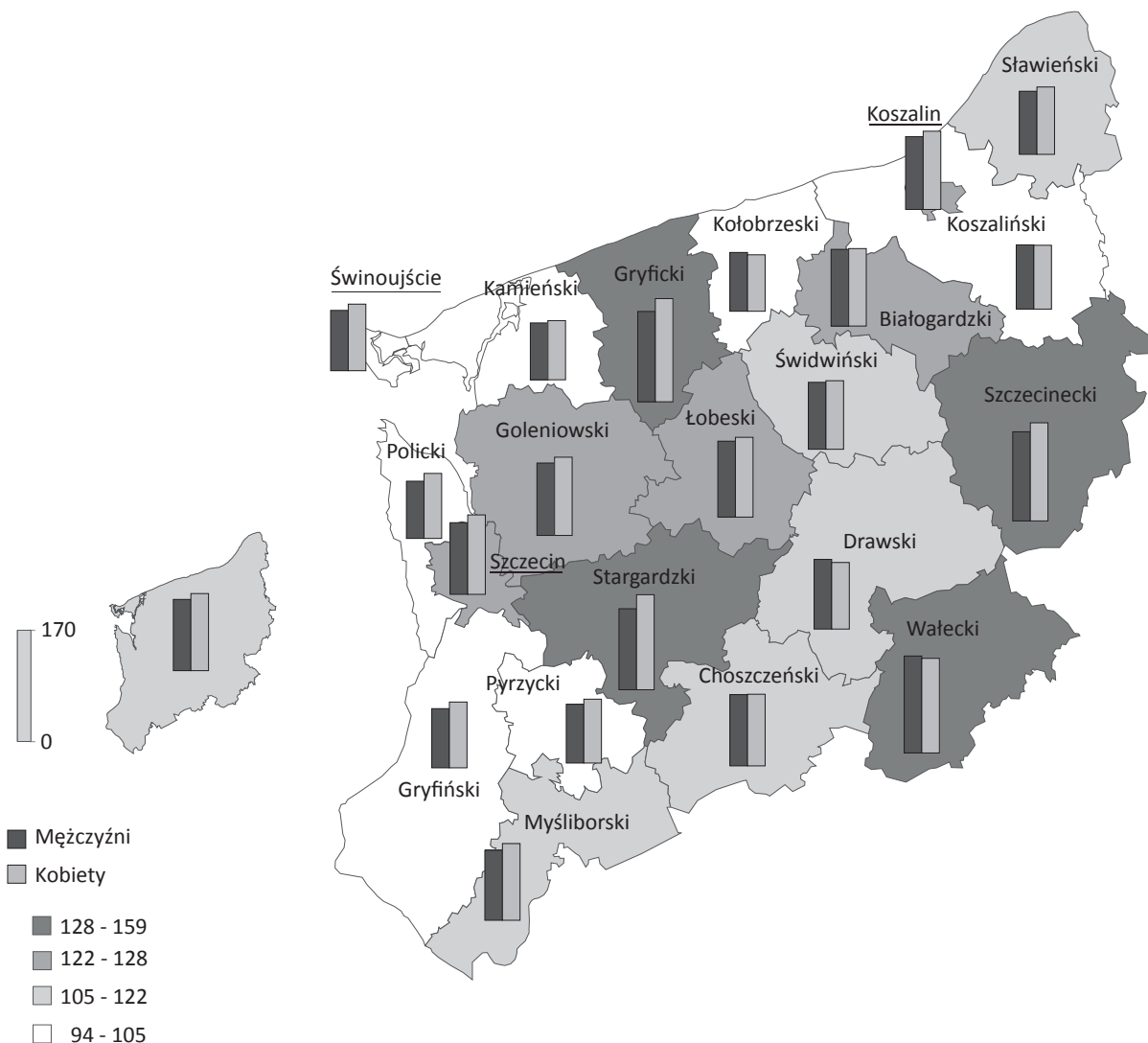
Z kolei relatywnie najrzadziej problem niepełnosprawności występował w powiecie kołobrzeskim. Tam na 1000 ludności przypadały tylko 94 osoby niepełnosprawne. Zdecydowanie wyższy był udział niepełnosprawnych w miastach niż na wsi. W miastach przypadało 105 osób niepełnosprawnych na 1000 ludności tam mieszkającej, na wsi – 77. Inaczej niż wśród powiatów o najwyższym natężeniu niepełnosprawności w powiecie kołobrzeskim więcej było niepełnosprawnych mężczyzn – w miastach 104 kobiety i 105 mężczyzn, natomiast na wsi – 72 kobiety i 82 mężczyzn (*patrz tabl. 2.18*).

Kolejne powiaty, gdzie natężenie osób niepełnosprawnych mierzone wskaźnikiem na 1000 ludności było poniżej średniego wskaźnika dla województwa to: kamieński – 95 osób, policki – 100 i pyrzycki – 101. W powiecie kamieńskim więcej osób niepełnosprawnych zamieszkiwało w miastach, gdzie przypadało 96 osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców (w tym 98 mężczyzn i 95 kobiet), natomiast na wsi – 94.

Inaczej wyglądała sytuacja w powiecie polickim, gdzie więcej niepełnosprawnych na 1000 ludności odnotowano w miastach niż na wsi – 123 osoby w miastach (wobec 79 na wsi).

W powiecie pyrzyckim zaobserwowano takie samo natężenie niepełnosprawności w miastach i na wsi – 101 osób niepełnosprawnych na 1000 ludności i podobnie jak w innych powiatach przeważały kobiety. W miastach było to 106 kobiet, a na wsi – 104.

**Mapa 3. Częstość występowania niepełnosprawności według płci i powiatów w 2011 r. (na 1000 ludności)**



**Tabl. 2.18. Częstość występowania niepełnosprawności według płci, miejsca zamieszkania oraz województw w 2011 r.**

Powiaty	Miasta			Wieś		
	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	na 1000 osób					
<b>OGÓŁEM</b>	<b>127</b>	<b>121</b>	<b>132</b>	<b>112</b>	<b>109</b>	<b>114</b>
Białogardzki	116	118	114	150	142	159
Choszczeński	124	119	129	112	116	107
Drawski	110	109	110	116	124	107
Goleniowski	122	118	126	126	121	131
Gryficki	174	162	185	144	136	153
Gryfiński	101	97	104	105	98	112
Kamieński	96	98	95	94	88	101

**Tabl. 2.18. Częstość występowania niepełnosprawności według płci, miejsca zamieszkania oraz województw w 2011 r. (dok.)**

Powiaty	Miasta			Wieś		
	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	na 1000 osób					
Kołobrzeski	105	105	104	77	82	72
Koszaliński	110	111	109	104	104	104
Myśliborski	132	129	135	104	97	112
Policki	123	113	132	79	76	81
Pyrzycki	101	96	106	101	97	104
Sławieński	134	130	139	83	81	84
Stargardzki	158	146	171	119	110	127
Szczecinecki	164	156	172	135	129	141
Świdwiński	114	108	119	108	111	105
Wałecki	155	157	154	161	163	158
Łobeski	118	117	120	139	134	144
m. Koszalin	124	119	129	x	x	x
m. Szczecin	124	118	131	x	x	x
m. Świnoujście	105	99	110	x	x	x

#### 2.14. Zróżnicowanieregionalne wśród osób niepełnosprawnych prawnie i wyłącznie biologicznie

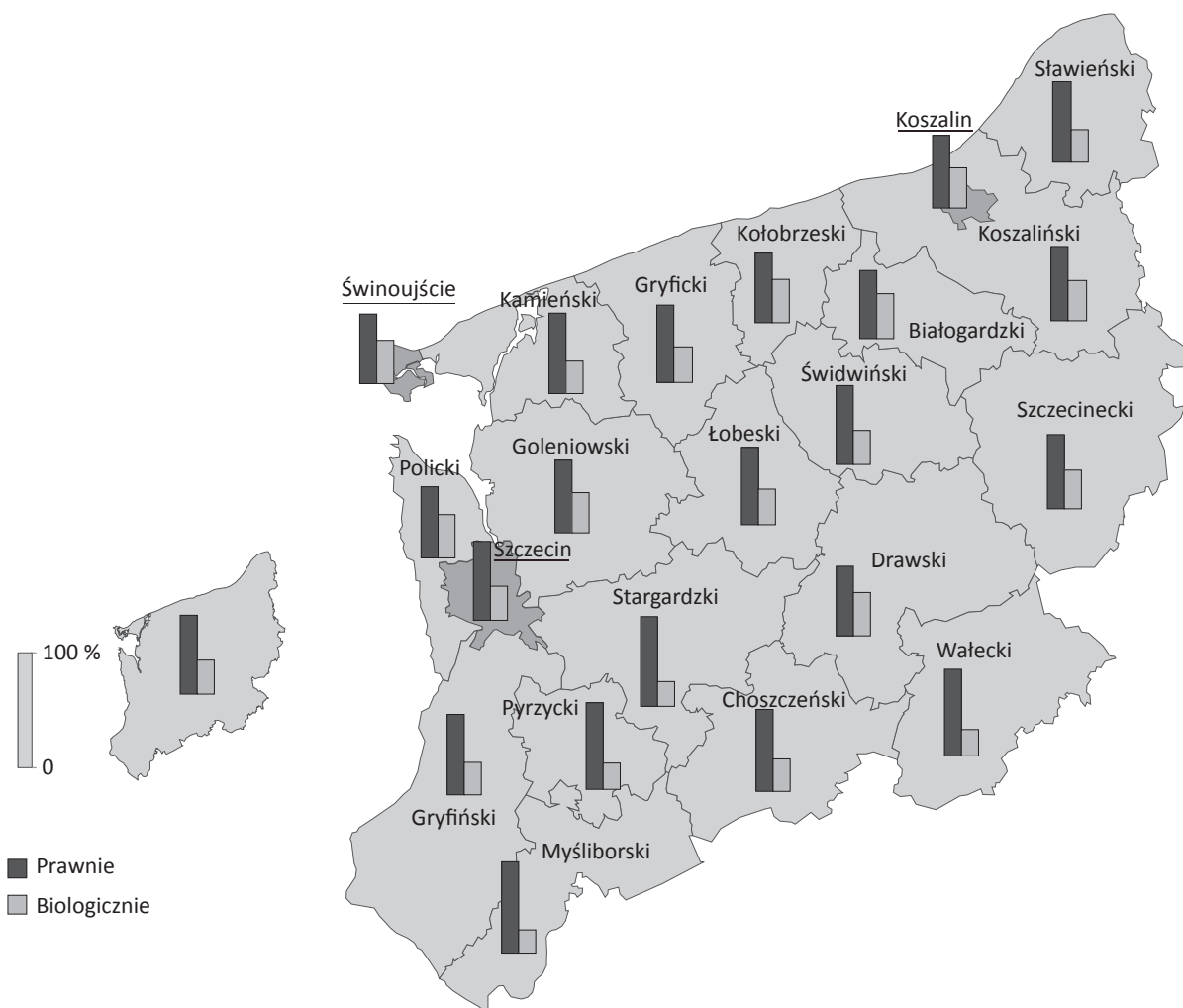
Zróżnicowanie regionalne wśród osób niepełnosprawnych możemy również zaobserwować, jeśli weźmiemy pod uwagę osoby niepełnosprawne, które miały orzeczenie prawne o stopniu niepełnosprawności (lub równorzędne) oraz takie, które takiego orzeczenia nie posiadały (niepełnosprawni wyłącznie biologicznie). Wśród ogółu osób niepełnosprawnych w 2011 r. zdecydowaną większość stanowili niepełnosprawni prawnie – ich udział (dla województwa) wyniósł 69,1 %, wobec 30,9 % niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie. W 2002 r. odnotowano znacznie większy udział osób niepełnosprawnych prawnie (82,6 %) i stosunkowo mniejszy (17,4 %) wyłącznie biologicznie. Należy w tym miejscu również zwrócić uwagę, że subpopulacje niepełnosprawnych prawnie i wyłącznie biologicznie różnią się ze względu na wiek. Jak przedstawiono we wcześniejszej analizie, wśród ogółu niepełnosprawnych prawnie udział osób w wieku produkcyjnym wyniósł 55,1 %, a w wieku poprodukcyjnym 39,0 %. Natomiast osoby niepełnosprawnie wyłącznie biologicznie w wieku produkcyjnym stanowiły 41,0 %, a w wieku poprodukcyjnym ich udział wzrósł do 55,4 %. Oznacza to, że niepełnosprawni prawnie to zbiorowość znacznie „młodsza” niż niepełnosprawni tylko biologicznie.

Najwięcej osób niepełnosprawnych prawnie zamieszkiwało w powiecie myśliborskim (79,8 %) i ich udział był wyższy od średniego wskaźnika dla województwa o przeszło 10 p. proc. Na kolejnych miejscach znalazły się powiaty: stargardzki (78,4 %) i wałecki (76,8 %). Odpowiednio w wymienionych powiatach odnotowano najniższy udział osób niepełnosprawnych, które nie miały orzeczenia prawnego. Należy zwrócić uwagę, że powiaty, w których odnotowano największe udziały osób niepełnosprawnych prawnie charakteryzowały się większym odsetkiem osób

niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym i znacznie mniejszym udziałem w wieku poprodukcyjnym niż dla ogółu omawianej zbiorowości. W powiecie myśliborskim osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 51,7 %, w stargardzkim – 48,7 %, a w wałeckim – 52,5 %. W wieku poprodukcyjnym odpowiednio dla wymienionych powiatów odsetki wyniosły: 43,1 %, 46,4 % i 43,3 %.

Natomiast powiaty o najniższym udziale niepełnosprawnych prawnie to białogardzki (60,7%), m. Świnoujście (61,6 %), kołobrzeski i drawski (po 62,0 %), w których odpowiednio były najwyższe udziały osób niepełnosprawnych tylko biologicznie. W powiecie białogardzkim udział takich osób wyniósł 39,3 %, w m. Świnoujście – 38,4 %, a w kołobrzeskim i drawskim – po 38,0 % (dla województwa 30,9 %) – patrz mapa 4.

**Mapa 4. Osoby niepełnosprawne według kategorii niepełnosprawności i województw w 2011 r. (w %)**



### 3. ŹRÓDŁA UTRZYMANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH

#### 3.1. Gospodarstwa domowe

Wyniki NSP 2011 wykazały, że w województwie zachodniopomorskim liczba gospodarstw domowych wyniosła 639,2 tys. co stanowiło 4,7 % ogółu gospodarstw w kraju. W porównaniu ze spisem z 2002 r. liczba ta wzrosła o ponad 31 tys. W miastach odnotowano 469,7 tys. gospodarstw, co stanowiło 73,5 % wszystkich gospodarstw domowych w województwie (o 0,3 p. proc. mniej niż w 2002 r.), natomiast na wsi liczba gospodarstw wyniosła 169,5 tys. (26,5 % ogółu gospodarstw).

W 2011 r. w województwie zachodniopomorskim z dochodów z pracy utrzymywało się 53,9 % gospodarstw domowych, ze źródeł niezarobkowych – 36,9 %, z dochodów z własności i pozostałych źródeł – 3,8 %, natomiast 0,4 % gospodarstw pozostawało na utrzymaniu, a dla 5,0 % gospodarstw nie ustalono źródła utrzymania.

**Tabl. 3.1. Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania**

Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego	2002		2011				
			ogółem		miasta	wieś	
	w tys.	w odsetkach	w tys.	2002 =100	w odsetkach		
<b>OGÓŁEM<sup>a</sup></b>	<b>608,1</b>	<b>100,1</b>	<b>639,2</b>	<b>105,1</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
w tym:							
<b>Dochody z pracy<sup>b</sup></b>	306,5	50,4	344,7	112,5	53,9	53,1	56,3
najemnej	247,4	40,7	284,5	115,0	44,5	44,8	43,7
w tym w sektorze prywatnym	127,3	20,9	164,8	129,4	25,8	24,7	28,8
na rachunek własny	59,0	9,7	60,2	102,0	9,4	8,3	12,6
w tym w rolnictwie	13,7	2,3	11,3	82,8	1,8	0,4	5,5
<b>Niezarobkowe źródła</b>	<b>266,1</b>	<b>43,8</b>	<b>236,1</b>	<b>88,7</b>	<b>36,9</b>	<b>37,8</b>	<b>34,5</b>
w tym emerytura	137,8	22,7	178,0	129,2	27,8	29,6	23,0
<b>Dochody z własności</b>	<b>1,1</b>	<b>0,2</b>	<b>1,2</b>	<b>107,6</b>	<b>0,2</b>	<b>0,2</b>	<b>0,3</b>
<b>Na utrzymaniu</b>	<b>28,0</b>	<b>4,6</b>	<b>2,4</b>	<b>8,5</b>	<b>0,4</b>	<b>0,4</b>	<b>0,4</b>

*a* Łącznie z nieustalonym źródłem utrzymania. *b* Łącznie z dochodami z wynajmu.

W porównaniu z wynikami spisu z 2002 r. zwiększyła się liczba gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z pracy (o 38,2 tys. gospodarstw), w tym z pracy w sektorze prywatnym (wzrost o 38,6 tys. gospodarstw). Zmalała natomiast grupa gospodarstw domowych (o 30,0 tys.) dla których głównym źródłem utrzymania były niezarobkowe źródła (np. emerytura, renta, zasiłek).

Z ogólnej liczby gospodarstw domowych spisanych w 2011 r. najliczniejszą grupę, bo liczącą 344,7 tys. (53,9 %) stanowiły gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania były **dochody** uzyskiwane z tytułu **pracy** bez względu na charakter zatrudnienia. Wśród nich zdecydowana większość (65,3 %) gospodarstw utrzymywała się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Dla 284,5 tys. gospodarstw (tj. 82,5 % ogółu gospodarstw utrzymujących się z pracy)

głównym źródłem dochodów była praca najemna, a jedynie 17,5 % gospodarstw utrzymywała się z pracy na rachunek własny. Udział gospodarstw domowych uzyskujących dochody z pracy na rachunek własny w rolnictwie w ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących się z pracy ukształtował się na poziomie 3,3 %.

Gospodarstwa utrzymujące się z pracy stanowiły w województwie zachodnio-pomorskim 53,9 % ogólnej liczby gospodarstw (w kraju udział ten wyniósł 56,4 %), natomiast dochody uzyskiwane z pracy wykonywanej w gospodarstwie rolnym były głównym źródłem utrzymania dla 1,8 % gospodarstw domowych. **Niezarobkowe źródła** stanowiły podstawę utrzymania dla 236,1 tys. gospodarstw (36,9 % zachodniopomorskich gospodarstw).

Rozpatrując strukturę źródeł utrzymania gospodarstw w zależności od miejsca zamieszkania, pracę jako główne źródło dochodów częściej wskazywały gospodarstwa znajdujące się na wsi (56,3 % ogółu gospodarstw mieszkających na wsi wobec 53,1 % ogółu gospodarstw miejskich), natomiast niezarobkowe źródła – gospodarstwa z terenów miejskich (odpowiednio 37,8 % wobec 34,5 %).

**Tabl. 3.2. Gospodarstwa domowe utrzymujące się z niezarobkowych źródeł w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego	Ogółem	Miasta	Wieś	Ogółem	Miasta	Wieś
	w tysiącach			w odsetkach		
<b>OGÓŁEM</b>	<b>236,1</b>	<b>177,6</b>	<b>58,5</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Emerytura	176,9	138,6	38,3	74,9	78,0	65,5
Renta strukturalna	1,1	0,3	0,8	0,5	0,2	1,3
Renta z tytułu niezdolności do pracy	23,7	15,4	8,3	10,0	8,7	14,2
Renta rodzinna	15,8	11,8	4,0	6,7	6,7	6,8
Renta socjalna	2,9	1,7	1,2	1,2	1,0	2,1
Zasiłek dla bezrobotnych	5,1	3,0	2,0	2,2	1,7	3,5
<b>Świadczenia i zasiłki przedemerytalne</b>	<b>1,1</b>	<b>0,8</b>	<b>0,3</b>	<b>0,5</b>	<b>0,4</b>	<b>0,6</b>
<b>Świadczenia pomocy społecznej</b>	<b>9,4</b>	<b>5,9</b>	<b>3,5</b>	<b>4,0</b>	<b>3,3</b>	<b>6,1</b>

Wśród gospodarstw domowych, które wskazały jako swoje główne źródło utrzymania świadczenia płynące ze źródeł niezarobkowych dominowały **emerytury** (pracownicze, kombatanckie, rolne), tj. wszystkie rodzaje emerytur przyznanych z tytułu pracy lub ubezpieczenia, w kraju lub za granicą. Do tej grupy zaliczono także rentę strukturalną, przyznaną osobom, które przekazały gospodarstwo rolne i zaprzestały działalności rolniczej. Gospodarstw domowych pobierających emerytury było 178,0 tys., co stanowiło 75,4 % gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł (27,8 % ogółu gospodarstw domowych w województwie). Odsetek gospodarstw utrzymujących się głównie z emerytury i mieszkających w miastach wynosił 78,2 % i był o 11,4 p. proc. wyższy niż analogiczny wskaźnik dla gospodarstw z terenów wiejskich.

**Renta** (z tytułu niezdolności do pracy, rodzinna, socjalna) była głównym źródłem utrzymania dla 42,5 tys. gospodarstw, czyli 18,0 % gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł. Gospodarstwa uzyskujące dochody z renty stanowiły 6,6 % wszystkich gospodarstw domowych. Większość, bo prawie 56 % wszystkich gospodarstw utrzymujących się z rent uzyskiwa-



ło świadczenia z tytułu rent inwalidzkich (niezdolności do pracy), dla ponad 37 % była to renta rodzinna, a dla pozostałych 7 % – renta socjalna. Udział gospodarstw utrzymujących się z renty w ogólnej liczbie gospodarstw opierających swój budżet głównie na niezarobkowych źródłach był większy na wsi (23,1 %) niż w miastach (16,3 %).

Ponadto 9,4 tys. gospodarstw domowych wskazało na świadczenia pomocy społecznej jako podstawowe źródło utrzymania, 5,1 tys. gospodarstw – na zasiłek dla bezrobotnych, a 1,1 tys. – na świadczenia i zasiłki przedemerytalne.

Ogólna charakterystyka gospodarstw domowych województwa zachodniopomorskiego pod względem źródeł utrzymania ma swoje przełożenie na gospodarstwa zamieszkujące **powiaty** województwa. Wyniki spisu pokazały, iż **praca** była głównym źródłem utrzymania gospodarstw domowych we wszystkich powiatach województwa. Odsetek gospodarstw utrzymujących się z pracy zamykał się w przedziale wyznaczonym przez najniższy wskaźnik odnotowany w powiecie świdwińskim – 47,7 % i najwyższy – w powiecie polickim – 67,0 % ogółu gospodarstw powiatu. Najliczniejszą zbiorowość stanowiły gospodarstwa, które utrzymywały się z pracy najemnej – 284,5 tys. Na pierwszej pozycji ulokował się tu powiat policki, gdzie udział takich gospodarstw wyniósł ponad 54 % ogółu gospodarstw powiatu, a najniższy wskaźnik charakteryzował powiat łobeski – blisko 40 % gospodarstw. Znacznie mniejszą zbiorowość stanowiły gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek w rolnictwie. Najwięcej było ich w powiecie pyrzyckim – 5,6 % ogółu gospodarstw powiatu, a najmniej – w powiecie polickim – 0,9 % oraz w miastach na prawach powiatu: Koszalinie, Szczecinie i Świnoujściu – po 0,2 %.

Udział gospodarstw domowych, dla których podstawowymi źródłami utrzymania były tzw. **niezarobkowe źródła**, w ogólnej liczbie gospodarstw w powiecie wahał się od 24,8 % w powiecie polickim do 42,9 % w powiecie łobeskim. Emeryturę jako główne źródło dochodów wskazało 32,3 % gospodarstw z powiatu m. Świnoujście (najwięcej w województwie), a najmniej – z powiatu polickiego (18,6 %). Odsetek gospodarstw utrzymujących się z renty w powiatach województwa zachodniopomorskiego nie przekroczył 10 %; najwyższy odnotowano w powiecie wałeckim – 9,7 %, a najniższy – w polickim i m. Koszalin – po 4,6 %.

Informacje o źródłach utrzymania gospodarstw domowych pozwoliły sklasyfikować gospodarstwa domowe według **grup społeczno-ekonomicznych**.

Najliczniejszą grupę stanowiły **gospodarstwa pracowników**, czyli utrzymujące się wyłącznie lub głównie z dochodów z pracy najemnej stanowiąc 44,5 % ogółu gospodarstw, przy czym odsetek ten był nieco wyższy w mieście (44,8 %) niż na wsi (43,7 %). Ludność w gospodarstwach pracowników stanowiła ponad połowę (52,2 %) ogólnej liczby ludności wchodzącej w skład gospodarstw domowych, wśród której ponad 65 % to osoby młode i w średnim wieku.

Rozpatrując gospodarstwa pracowników ze względu na liczbę osób w gospodarstwie, należy zauważyć, że dominowały gospodarstwa 3 oraz 4 osobowe, skupiając połowę wszystkich gospodarstw.

**Tabl. 3.3. Gospodarstwa domowe według grup społeczno-ekonomicznych w 2011 r.**

Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego	Ogółem	Miasta	Wieś	Ogółem	Miasta	Wieś
	w tysiącach			w odsetkach		
<b>OGÓŁEM</b>	<b>639,2</b>	<b>469,7</b>	<b>169,5</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
Gospodarstwa domowe pracowników	284,5	210,3	74,1	44,5	44,8	43,7
Gospodarstwa domowe pracujących na rachunek własny poza rolnictwem <sup>a</sup>	48,8	36,9	12,0	7,6	7,8	7,1
Gospodarstwa domowe pracujących na rachunek własny w rolnictwie	11,3	2,0	9,3	1,8	0,4	5,5
Gospodarstwa domowe emerytów	178,0	138,9	39,1	27,8	29,6	23,0
Gospodarstwa domowe rencistów	42,5	29,0	13,5	6,6	6,2	8,0
Gospodarstwa domowe utrzymujące się z innych niezarobkowych źródeł	15,6	9,7	5,9	2,4	2,1	3,5
Pozostałe gospodarstwa domowe	58,4	42,9	15,6	9,1	9,1	9,2

*a Łącznie z dochodami z wynajmu.*

Drugą co do wielkości grupą społeczno-ekonomiczną były **gospodarstwa domowe emerytów**, których udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych wyniósł 27,8 %, a liczba ludności w tych gospodarstwach stanowiła ponad 1/5 ludności wszystkich gospodarstw.

Znacznie mniej, bo ponad 6 % było **gospodarstw domowych rencistów**. Odwrotnie niż w przypadku gospodarstw domowych emerytów, które przeważały w miastach, gospodarstwa domowe rencistów częściej występowały na terenach wiejskich. Skupiały one ponad 5 % ludności wszystkich gospodarstw.

**Gospodarstwa domowe pracujących na rachunek własny w rolnictwie** stanowiły 1,8 % ogółu gospodarstw domowych i znajdowały się przeważnie na terenach wiejskich (5,5 % ogółu gospodarstw na wsi, wobec 0,4 % – w miastach). Wśród omawianych gospodarstw przeważały gospodarstwa składające się z 3 i 4 osób, przy czym dwie trzecie gospodarstw skupiało wielopokoleniowe grupy (osoby młode i w średnim wieku lub młode oraz młode i w średnim wieku z osobami starszymi).

### 3.2. Gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi

Według danych NSP 2011 w województwie zachodniopomorskim było 173,7 tys. gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi i stanowiły one 27,2 % wszystkich gospodarstw domowych (w Polsce – 27,9 %). W miastach mieszkało 126,0 tys. gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi, a na obszarach wiejskich 47,6 tys. tego typu gospodarstw. Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych na danym terenie wyniósł odpowiednio 26,8 % i 28,1 %. Analizując gospodarstwa domowe pod względem liczby osób najwięcej, bo 55,9 tys. gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi, to gospodarstwa dwuosobowe.

Najwięcej, bo blisko jedna czwarta wszystkich gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi mieszkających w województwie zachodniopomorskim znajdowało się w m. Szczecin. Udział tych gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw domowych w Szczecinie wyniósł 25,4 %.

Najwyższy udział gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi w ogólnej liczbie gospodarstw wystąpił w powiecie gryfickim – 36,7 %. Na wysokim poziomie (ponad 30 %) wskaźnik ten ukształtował się także w powiatach: wałeckim (34,4 %), szczecineckim (33,5 %) i stargardzkim (33,3 %). Najniższy wskaźnik wystąpił w m. Świnoujście – 21,3 %.

Analizując **pokoleniowe grupy wieku** można stwierdzić, że najwięcej gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi, zarówno w kraju, jak i w województwie zachodniopomorskim, stanowiły gospodarstwa składające się wyłącznie z osób starszych. W Polsce ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi wyniósł 29,7 %, natomiast w województwie zachodniopomorskim był o 0,9 p. proc. wyższy.

Na podstawie danych NSP 2011 można zauważyć, że największy udział wśród gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi miały, tak w kraju, jak i w województwie zachodniopomorskim, gospodarstwa jednorodzinne (odpowiednio 65,6 % i 66,7 %). Prawidłowość ta wystąpiła zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich.

Rozpatrując **typy rodzin biologicznych** większość rodzin w gospodarstwach domowych z osobami niepełnosprawnymi to małżeństwa z dziećmi lub bez dzieci. W Polsce małżeństwa z dziećmi stanowiły 41,4 %, a małżeństwa bez dzieci – 35,1 % ogólnej liczby rodzin w gospodarstwach domowych z osobami niepełnosprawnymi. W województwie zachodniopomorskim pierwszy wskaźnik był o 3,0 p. proc. niższy od krajowego, natomiast drugi – o 0,6 p. proc. wyższy.

**Głównym źródłem utrzymania** dla blisko 111 tys., tj. dla 63,7 % gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi były niezarobkowe źródła, w tym najczęściej emerytura. Dochody z pracy były głównym źródłem utrzymania dla 34,2 % gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi. W Polsce gospodarstwa utrzymujące się głównie z niezarobkowych źródeł stanowiły 59,7 %, a z pracy – 38,7 % tego typu gospodarstw domowych. Analizując główne źródło utrzymania gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi w miastach i na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego można dostrzec nieznaczne różnice. W miastach niezarobkowe źródła były głównym źródłem utrzymania dla 66,1 % gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi, a praca – tylko dla 31,8 % gospodarstw. Na obszarach wiejskich wskaźniki te wyniosły odpowiednio 57,4 % i 40,4 %.

Według danych NSP 2011 w województwie zachodniopomorskim było 53,9 tys. gospodarstw domowych (z 70,6 tys. osób), w których wszystkie osoby były niepełnosprawne. W skali całego kraju takich gospodarstw było 1151,3 tys. (z 1530,4 tys. osób). Większość, bo 70,2 % to gospodarstwa, w których znajdowały się osoby wyłącznie starsze, a w tej zbiorowości najwyższy udział (43,5 %) stanowiły gospodarstwa domowe, w których wszystkie osoby miały całkowicie lub umiarkowanie ograniczoną sprawność. Gospodarstwa domowe, w których wszystkie osoby były niepełnosprawne występowały głównie w miastach. W Polsce ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw, w których wszystkie osoby były niepełnosprawne wyniósł 73,9 %, a w województwie zachodniopomorskim był o 5,4 p. proc. wyższy.



# TABLICE PRZEGLĄDOWE

**TABL. I. WAŻNIEJSZE DANE O LUDNOŚCI I ŹRÓDŁACH UTRZYMANIA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Miasta		Wieś	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
<b>LUDNOŚĆ OGÓŁEM .....</b>	<b>1698214</b>	<b>1722885</b>	<b>1180559</b>	<b>1187748</b>	<b>517655</b>	<b>535137</b>
Mężczyźni .....	827613	839680	567274	569742	260339	269938
Kobiety .....	870601	883205	613285	618006	257316	265199
<b>STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W %:</b>						
Przedprodukcyjny (0-17 lat) .....	23,1	18,4	21,1	16,9	27,7	21,7
Produkcyjny (18-59/64 lat) .....	63,3	65,7	64,9	65,8	59,6	65,4
mobilny (18-44 lata).....	40,2	39,7	40,3	39,3	39,9	40,6
niemobilny (45-59/64 lata) .....	23,1	26,0	24,5	26,5	19,7	24,8
Poprodukcyjny (60/65 lat i więcej)	13,6	15,9	14,0	17,2	12,7	12,9
<b>STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W %:</b>						
<b>Posiadający własne źródło utrzymania .....</b>	<b>58,5</b>	<b>64,5</b>	<b>60,4</b>	<b>66,5</b>	<b>54,2</b>	<b>60,0</b>
Praca.....	30,6	36,3	32,6	37,4	26,0	33,9
w sektorze publicznym .....	11,7	11,8	13,5	13,3	7,4	8,6
w sektorze prywatnym .....	18,9	24,5	19,0	24,1	18,6	25,3
w tym praca w rolnictwie .....	2,2	1,3	0,5	0,4	6,1	3,5
Niezarobkowe źródło.....	27,8	25,5	27,6	26,5	28,1	23,3
w tym:						
emerytury.....	12,4	17,2	13,3	18,9	10,5	13,5
renty .....	9,2	5,6	8,7	5,3	10,5	6,4
w tym z tytułu niezdolności do pracy.....	6,6	3,5	6,1	3,3	7,8	4,1
Dochody z własności i pozostałe źródła osobno niewymienione <sup>a</sup>	0,2	2,7	0,2	2,7	0,1	2,8
<b>Utrzymywani .....</b>	<b>40,0</b>	<b>30,4</b>	<b>37,8</b>	<b>27,9</b>	<b>45,2</b>	<b>35,9</b>
<b>Nieustalono.....</b>	<b>1,4</b>	<b>5,1</b>	<b>1,8</b>	<b>5,6</b>	<b>0,5</b>	<b>4,1</b>
<b>STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W%:</b>						
Praca w sektorze publicznym .....	19,8	18,7	21,7	20,1	14,2	14,9
Praca w sektorze prywatnym .....	30,6	35,2	29,6	32,9	33,7	41,4
w tym praca na rachunek własny w rolnictwie.....	2,3	1,8	0,4	0,4	7,5	5,5

<sup>a</sup> W 2002 r. zaliczone do niezarobkowych źródeł.

**TABL. I. WAŻNIEJSZE DANE O LUDNOŚCI I ŹRÓDŁACH UTRZYMANIA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Miasta		Wieś	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
Niezarobkowe źródło.....	43,8	36,9	41,8	37,8	49,2	34,5
w tym emerytury i renty.....	36,6	34,5	35,7	35,7	39,2	31,0
Dochody z własności i pozostałe źródła.....						
dochodów osobno niewymienione <sup>a</sup> .....	0,3	3,8	0,3	3,8	0,3	3,8
Na utrzymaniu.....	4,6	0,4	5,4	0,4	2,4	0,4
Nieustalono.....	0,9	5,0	1,2	5,0	0,3	5,0

*a W 2002 r. zaliczone do niezarobkowych źródeł.*

**TABL. II. GOSPODARSTWA DOMOWE WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA I POWIATÓW W LATACH 2002 I 2011**

Powiaty	Główne źródło utrzymania gospodarstw domowych							
	NSP 2002				NSP 2011			
	ogółem	w tym:			ogółem	w tym:		
		docho- dy z pra- cy <sup>a</sup>	nieza- rob- kowe źródło	na utrzy- maniu		docho- dy z pracy	nieza- rob- kowe źródło	na utrzy- maniu
<b>OGÓŁEM .....</b>	<b>608093</b>	<b>307160</b>	<b>266089</b>	<b>28027</b>	<b>639172</b>	<b>344654</b>	<b>236070</b>	<b>2389</b>
Białogardzki .....	16427	7683	8191	480	17473	9069	6810	71
Choszczeński.....	16334	7375	8594	324	16910	8553	6876	60
Drawski.....	19340	8744	10036	472	21441	10538	8668	95
Goleniowski.....	25892	13369	11662	737	27714	15850	9698	114
Gryficki .....	20279	9858	9885	460	20686	10790	7916	85
Gryfiński .....	27000	14718	11452	738	27836	16359	9456	96
Kamieński .....	16626	8549	7334	634	17421	9144	6492	50
Kołobrzegi .....	26268	14512	10745	746	30127	16829	10530	79
Koszaliński .....	19591	10389	8579	517	22075	12844	7045	110
Myśliborski .....	22684	11137	10685	744	22846	12279	8620	81
Policki .....	20225	13242	5875	862	25450	17039	6311	101
Pyrzycki.....	13024	6234	6385	333	12965	7053	4948	52
Sławieński.....	18678	9129	9012	430	19577	10433	7085	69
Stargardzki.....	40358	20426	18434	1221	42200	23004	15695	105
Szczecinecki .....	26365	12127	13510	599	29326	14674	11772	127
Świdwiński.....	16479	7415	8596	391	17555	8377	7354	69
Wałecki.....	18393	8736	9101	449	20285	10568	7842	71
Łobeski .....	12850	5359	7064	390	13302	6387	5704	49
m. Koszalin.....	44127	22879	17577	3073	45643	24331	16924	203
m. Szczecin .....	170061	86192	66775	13339	170273	91262	63052	602
m. Świnoujście.....	17092	9087	6597	1088	18067	9269	7273	99

*a Łącznie z dochodami z najmu.*

**TABL. III. WAŻNIEJSZE DANE O OSOBACH NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
	w liczbach bezwzględnych					
<b>OGÓŁEM .....</b>	<b>233472</b>	<b>210057</b>	<b>110995</b>	<b>98374</b>	<b>122477</b>	<b>111683</b>
Miasta.....	155637	150343	72859	69000	82778	81343
Wieś .....	77835	59714	38136	29374	39699	30340
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełnosprawności	192767	145160	94590	71847	98177	73312
znaczny .....	54818	49639	23629	22359	31189	27280
umiarkowanym .....	58299	52242	29719	26254	28580	25988
lekkim .....	61217	30726	31842	16104	29375	14622
nieustalonym .....	11943	5173	5697	2640	6246	2533
w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności <sup>a</sup>	6490	7379	3703	4489	2787	2890
Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie .....	40705	64898	16405	26526	24300	38371
odczuwające ograniczenie sprawności:						
całkowite .....	5005	3960,5	1911	1451	3094	285
poważne .....	35700	15892,6	14494	6127	21206	427
umiarkowane <sup>b</sup> .....	–	43065,8	–	17788	–	1506
Według grup wieku:						
0-15 lat .....	9860	9358	5666	5650	4194	3707
16-19 .....	3973	3076	2262	1768	1711	1308
20-29 .....	9617	9253	5731	5347	3886	3905
30-39 .....	10814	11372	6309	6250	4505	5122
40-49 .....	34911	17441	18804	9232	16107	8210
50-59 .....	57067	51934	29505	26774	27562	25160
60-69 .....	45506	43827	21649	22168	23857	21659
70-79 .....	46850	38202	16764	13990	30086	24212
80 lat i więcej .....	14869	25595	4302	7194,8	10567	18400
wiek nieustalony .....	5	–	3	–	2	–
	na 1000 ludności					
<b>OGÓŁEM .....</b>	<b>137</b>	<b>122</b>	<b>134</b>	<b>117</b>	<b>141</b>	<b>126</b>
Miasta .....	132	127	128	121	146	132
Wieś .....	150	112	135	109	154	114
Według grup wieku:						
0-15 lat .....	30	34	33	40	26	28
16-19 .....	33	36	37	41	29	32
20-29 .....	35	35	41	40	29	30
30-39 .....	51	42	59	45	43	38
40-49 .....	122	83	133	87	112	79
50-59 .....	270	205	285	197	255	176
60-69 .....	341	248	374	258	316	223
70-79 .....	468	377	457	363	475	386
80 lat i więcej .....	541	461	506	449	556	465
wiek nieustalony .....	26	x	25	x	29	x

*a* W NSP 2002 z uprawnieniem do zasiłku pielęgnacyjnego. *b* W NSP 2011 kafelety odpowiedzi na pytanie o subiektywną ocenę ograniczenia sprawności rozszerzono o umiarkowany stopień.

**TABL. IV. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE WEDŁUG PŁCI, MIEJSCA ZAMIESZKANIA ORAZ**

Lp.	Powiaty	Ogółem	Płeć		
			mężczyźni	kobiety	
W liczbach					
<b>1.</b>	<b>ZACHODNIOPOMORSKIE .....</b>	<b>2002</b>	<b>233472</b>	<b>110995</b>	<b>122477</b>
<b>2.</b>		<b>2011</b>	<b>210057</b>	<b>98374</b>	<b>111683</b>
3.	Białogardzki .....	2002	6177	3094	3083
4.		2011	6265	3054	3211
5.	Choszczeński .....	2002	7841	3716	4125
6.		2011	5950	2962	2988
7.	Drawski .....	2002	8135	4012	4123
8.		2011	6593	3328	3265
9.	Goleniowski .....	2002	11926	5721	6205
10.		2011	10129	4815	5314
11.	Gryficki .....	2002	9587	4709	4878
12.		2011	9875	4564	5311
13.	Gryfiński .....	2002	11817	5587	6230
14.		2011	8666	4085	4580
15.	Kamieński .....	2002	6811	3289	3522
16.		2011	4627	2224	2403
17.	Kołobrzeski .....	2002	8526	4286	4240
18.		2011	7495	3686	3810
19.	Koszaliński .....	2002	7611	3826	3785
20.		2011	6902	3452	3449
21.	Myśliborski .....	2002	10227	4877	5350
22.		2011	8232	3886	4347
23.	Policki .....	2002	6190	2978	3212
24.		2011	7161	3306	3855
25.	Pyrzycki .....	2002	6287	2899	3388
26.		2011	4125	1980	2145
27.	Sławieński .....	2002	6874	3330	3544
28.		2011	6235	2972	3263
29.	Stargardzki .....	2002	18746	8795	9951
30.		2011	17499	7881	9618
31.	Szczecinecki .....	2002	10167	5030	5137
32.		2011	12250	5685	6565
33.	Świdwiński .....	2002	6411	3257	3154
34.		2011	5483	2681	2802
35.	Wałecki .....	2002	11302	5289	6013
36.		2011	8677	4284	4392
37.	Łobeski .....	2002	6376	3073	3303
38.		2011	4929	2388	2541
39.	m. Koszalin .....	2002	12346	6074	6272
40.		2011	13580	6167	7413
41.	m. Szczecin .....	2002	55463	25035	30428
42.		2011	51043	22980	28063
43.	m. Świnoujście .....	2002	4652	2118	2534
44.		2011	4341	1993	2348



**POWIATÓW**

Miasta			Wieś			Lp.
razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety	
bezwzględnych						
<b>155637</b>	<b>72859</b>	<b>82778</b>	<b>77835</b>	<b>38136</b>	<b>39699</b>	<b>1.</b>
<b>150343</b>	<b>69000</b>	<b>81343</b>	<b>59714</b>	<b>29374</b>	<b>30340</b>	<b>2.</b>
3917	1881	2036	2260	1213	1047	3.
3868	1897	1971	2397	1157	1240	4.
3300	1541	1759	4541	2175	2366	5.
2997	1404	1593	2953	1558	1395	6.
4717	2282	2435	3418	1730	1688	7.
4041	1932	2109	2552	1396	1156	8.
6090	2895	3195	5836	2826	3010	9.
5279	2462	2817	4850	2353	2498	10.
4945	2476	2469	4642	2233	2409	11.
5467	2474	2993	4408	2090	2318	12.
4721	2157	2564	7096	3430	3666	13.
3874	1823	2051	4792	2262	2530	14.
2908	1381	1527	3903	1908	1995	15.
2458	1206	1252	2169	1019	1150	16.
4926	2497	2429	3600	1789	1811	17.
5203	2478	2724	2292	1207	1085	18.
1555	737	818	6056	3089	2967	19.
1553	770	783	5348	2682	2666	20.
5883	2787	3096	4344	2090	2254	21.
5330	2516	2813	2903	1369	1533	22.
3512	1653	1859	2678	1325	1353	23.
4326	1960	2366	2835	1346	1489	24.
2372	1087	1285	3915	1812	2103	25.
1739	806	933	2386	1174	1212	26.
3347	1585	1762	3527	1745	1782	27.
3710	1720	1990	2525	1252	1273	28.
11677	5407	6270	7069	3388	3681	29.
12557	5572	6985	4942	2309	2633	30.
6347	3074	3273	3820	1956	1864	31.
8494	3856	4637	3756	1828	1928	32.
2920	1435	1485	3491	1822	1669	33.
2801	1280	1521	2682	1401	1281	34.
6833	3169	3664	4469	2120	2349	35.
5269	2546	2723	3408	1739	1669	36.
3206	1588	1618	3170	1485	1685	37.
2414	1157	1257	2515	1231	1284	38.
12346	6074	6272	x	x	x	39.
13580	6167	7413	x	x	x	40.
55463	25035	30428	x	x	x	41.
51043	22980	28063	x	x	x	42.
4652	2118	2534	x	x	x	43.
4341	1993	2348	x	x	x	44.